

Prva številka//poljudni članek: Rod pastiric (*Motacilla*) v Sloveniji//

ornitološki potopis: Kenija//varstvo ptic in narave: KPSS – Sožitje narave in človeka//

mi za ptice in naravo: Utrinki z januarskega štetja vodnih ptic (IWC)//portret: Kozača

Svet ptic: 01,'06

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS//letnik 12, številka 01, marec 2006//ISSN: 1580-3600, cena: 1500 SIT (6,26 EUR)

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 12, številka 01, april 2006/ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS/ISSN: 1408-9629

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), Tržaška 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušta, je potrebno soglasje izdajatelja.

Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), Tržaška 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-mail: dopps@dopps-drustvo.si, www.ptice.org

glavna urednica:

Ursa Koce

e-mail: ursa.koce@dopps-drustvo.si

tehnični urednik: Andrej Figelj

uredniški odbor: Marjana Ahačič, Tomaž Mihelič,

dr. Al Vrezec, Eva Vukelič

lektoriranje: Henrik Ciglič

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Žabnikar

prelom: Primer d.o.o.

fotoliti: Fotolito Dolenc d.o.o.

tisk: Schwarz d.o.o.

naklada: 2500 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Cena za nečlane je 1500 SIT (6,26 EUR). Za preračunavanje cen iz tolarjev v evre se uporablja centralni paritetni tečaj (1 evro = 239,640 tolarja). Revijo sofinancirajo družba Mobitel, Ministrstvo za okolje in prostor RS in Grand hotel Union d.d. Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: ursa.koce@dopps-drustvo.si

Za objavo oglasov pokličite na društven telefon ali pošljite e-mail na naslov uredništva.

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z drugimi naravovarstvenimi organizacijami.

predsednik: mag. Slavko Polak

podpredsednik: Damijan Denac

upravni odbor: Katarina Aleš, Dejan Bordjan, Bojana Fajdiga, Marjan Gobec, Vojko Havliček, Jernej Figelj, Dušan Klenovšek, dr. Andreja Ramšak, Borut Rubinič, Žiga Iztok Remec, Dušan Sova, dr. Boštjan Surina, dr. Simon Širca, Dušan Suštaršič, dr. Al Vrezec

nadzorni odbor: dr. Tatjana Čelik, Andrej Hudoklin

(predsednik), dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta

direktor: Marijan Logar

poslovni račun: 02018-0018257011 pri NLB

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

Fotografija na naslovnici: Za dnevni dremež si kozača (*Strix uralensis*) izbere varen naslon ob drevesnem deblu.

foto: Davorin Tome

4

Ptice naših krajev

//ureja Al Vrezec

6

Rod pastiric (Motacilla) v Sloveniji

//Jana Kus Veenvliet

10

Kenija

//Martina Lončar

14

Sožitje narave in človeka

//Iztok Škornik

18

Utrinki z januarskega štetja vodnih ptic (IWC)

22

Monitoring 2005

//Borut Rubinič

24

Popisovanje gnezdk

//Tomaž Mihelič

26

Program DOPPS-a za april – junij 2006

29

V iskanju žalobne sinice in velike uharice

//Alenka Bradač

29

Pletenje krmilnic iz vrbovega šibja

//Terezija Potočar

30

Ornitologija ter varstvo ptic in njihovih habitatov v Črni gori

//Darko Saveljič

31

Kam potujejo južne postovke?

//Elise Rousseau

32

Kozača

//Al Vrezec

34

Mariborski otok

//Matjaž Premzl

35

Radensko polje

//Marko Fric

36

Ptujsko jezero

//Aleš Tomažič

37

Ormoško jezero

//Aleš Tomažič

38

Na mladih svet stoji – postavimo se na noge!

//Jurij Hanžel

39

Izlet na Zbiljsko jezero

//Blaž Blažič

40

Izdelovali smo gnezdišnice

//Tanja Šumrada

40

Ornitološki krožek na osnovni šoli v Lescah

//Gašper Kos

41

Recept za lojne pogače

//Sara Šemrov

42

Krakovski gozd

//Andrej Hudoklin

44

Lesna sova v avtu

//Petra Vrh

45

Pita – plahi škrtat tropskega pragozda

//Al Vrezec

48

Novice

glavni sponzor DOPPS

GRAND HOTEL UNION d.d.
Miklošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

ZIVLJENJE NIJO LE BESEDE
WWW.MOBITEL.SI

Priradostni muzej Slovenije
Slovenian Museum of Natural History

Pred dvema letoma sem v okolici Lukovice pri Domžalah popisovala ptice za Novi ornitološki atlas. Opojno pomladno jutro je v vaseh nad Lukovico ustvarjalo pravo podeželsko idilo in kot že tolikokrat dotlej sem pustila, da so mi sladke, morda celo nekoliko predrzno sanjave misli o življenju izven mesta preplavljale dušo. Nasmeh se mi je prikradel na lice.

Ptice tradicionalnega slovenskega podeželja mi vedno ogrejejo srce. Prav gotovo tudi zato, ker so podeželjani sami nekoč do njih gojili topel odnos, jih opevali, celo poosebljali ter jih v svoje življenje sprejemali tako, kot so znali sprejemati celotno naravo – zelo realistično. Narava je dajala nekaj za golo preživetje, nekaj za veselje. V tem vzajemnem odnosu med naravo in človekom je pri slednjem svojo pot na plan sredi težaškega dela našla tudi ljubeznivost.

Moje misli je zaokrožil klepet s starejšo prijetno domačinko na zadnji kmetiji popisne poti. »Povejte, no,« je začela potem, ko je izvedela, da se spoznam na ptice, »moj sin pravi, da bi se znebil lastovk v štali, zaradi čistoče in reda. Kaj pravite na to?« Še preden sem do konca izrekla svoje mnenje, sem na njenem obrazu opazila oddih, videti je bilo, da so ji lastovke ljube. »Mislim, da lastovke v štali niso prav resna grožnja, nasprotno, polovijo ogromno mrčesa, če vas ta slučajno moti,« sem menila. Misli so se mi odvijale naprej, češ, od kod se v človeka naseli takšna zapora, da ga motijo celo lastovke, naše ljube znanilke pomladi in novega življenja. Vsako leto tako težko pričakovane in toliko opevane lastovke! Gospa je prekinila tok mojih misli: »Včasih smo dejali: kjer so lastovke pri hiši, tam je sreča doma.« Prav zlahka sem si predstavljala njen topel kmečki dom, z vsemi križi in težavami, ki spadajo zraven. Tudi nekaj »umazanije«.

Urša Koce, urednica

>>Dve leti po tem se zdi, kot da se je zla slutnja mladega gospodarja začela uresničevati. »Grozeča« ptičja gripa je tudi v naših krajih marsikomu nagnala strah v kosti in mnogi bi se naenkrat radi znebili vsega ptičjega življa v svoji okolici. »Kako naj odstranim gnezda?« je odločno vprašanje, ki je prav grozovito nadgradilo že tako dovolj pereče vprašanje »Ali naj odstranim gnezdo?« Danes »dobro« informirano glavo zahodnjaka namesto trezne presoje kaj hitro obvlada nerazsoden strah pred neobvladljivim in človeka nekaj nezadržno sili, da iz življenja odstranjuje vse, kar diši po potencialni nevarnosti (ali pa samo ne diši preveč prijetno). Miselnost se nagiba k nekakšni življenjski sterilnosti. Razkužilo, ki uniči do zadnje vse bakterije, morate uporabiti, saj tako zavarujete svojega otroka.

Nasprotni življenjski in miselni pol sem doživela letošnjo zimo, ko sem obiskala Angolo, v mnogih evropskih pogledih opustošeno afriško državo. Marsikje vladajo zares strahovite življenjske razmere in glej no, tam je pereč problem nemara pomanjkanje strahu in skrbi za jutri. Načrtovanje boljše prihodnosti je nekaj vse preveč abstraktnega. Kolera, hepatitis, aids in druge brezštevne in neimenovane bolezni trdovratno vztrajajo pri življenju in kosijo življenje. Misli mnogih ljudi ne sežejo kaj dlje od večera istega dne, ko je pogosto edini cilj vsaj nekoliko nasičen želodec. In pod to nujnostjo zavest o čistih rokah, no, čistoči nasploh, popolnoma pade. Seveda tudi marsikakšna užitna divja ptica in večina velikih divjih živali. Prav neverjetno pa je, da se z obrazov ljudi kljub vsem oviram za golo preživetje neovirano širijo široki nasmehi.

In mi sami, naš narod? Si upamo obdržati nekaj tako preprostega kot so lastovke v hlevu ali na steni poslopja in se jih znamo tudi razveseliti? Zmoremo živeti s skrbjo za zdravo in dobro prihodnost in jo videti tudi v ohranjanju življenja okrog nas? Zmoremo najti pravo mero pri načrtovanju tehnološkega in gospodarskega napredka, ki bo dopuščalo bogastvo in pestrost življenja? Se znamo preprostih src veseliti te pestrosti in jo občudovati? Če so to naše skupne vrednote, se moramo vsega tega učiti in jih uresničevati skupaj. Zato vas vse ponovno vabim k dejavnostim, ki jih pripravljamo na DOPPS-u. Vsakdo je pomemben člen.

Tokrat le še to: nekoliko smo prenovili revijo. V slovenski svet ptic vas bo na nov, pregleden način vodila rubrika »Ptice naših krajev«, kjer urednik rubrike niza zanimive ornitološke objave v celotnem slovenskem prostoru. Druga novost je rubrika »Ptičarske prigode«: nov prostor za vse, ki se vam na terenu ali kar v okolici doma ob pticah zgodijo zanimive, razburljive, smešne in lepe stvari, ki jih pač morate povedati naprej. Le pogumno!

PTICE NAŠIH KRAJEV

//ureja Al Vrezec

Rumenokljuni slapnik (*Gavia adamsii*)

Tretjič in četrtič v Sloveniji, in sicer na Obali, leta 2003 pri Strunjanu [Vrezec A. & Rubinič B. (2003): *Acrocephalus* 24 (118): 109] in leta 2004 pri Sečoveljskih solinah [Szymanski M. (2004): *Acrocephalus* 25 (122): 161].

foto: Borut Mozetič

Duplinska kozarka (*Tadorna tadorna*)

Nova domnevna gnezdilka Slovenije? Vsaj dva para sta se v pomladnih mesecih 2004 zadrževala v Sečoveljskih solinah [portal Ixobrychus: <http://www.ixobrychus-drustvo.si/portal/html/modules.php?name=News&file=article&sid=690>].

foto: Ivo A. Božič

Rožnati pelikan (*Pelecanus onocrotalus*)

V času kolikšarjev približno 2000 let pred našim štetjem je na Ljubljanskem barju verjetno gnezdil še rožnati pelikan [Janžekovič F., Malez V. & Velušček A. (2004): *Acrocephalus* 25 (123): 195-200], ki pa je danes v Sloveniji le izjemen gost.

foto: Luka Božič

Rožnatokljuna žvižgavka

(*Netta peposaca*)

Nova vrsta tujerodne rase v Sloveniji, zgolj ubežnica, se je v letu 2003 potikala po Hraških mlakah in Zbiljskem jezeru [Giglič H. & Šere D. (2004): *Acrocephalus* 25 (121): 79-83; Trebar T. (2004): *Acrocephalus* 25 (123): 224].

foto: Tone Trebar

Bela štoklja (*Ciconia ciconia*)

Leta 2004, po 40 letih, je spet uspešno gnezdila na Cerkniškem jezeru, ko je imel par tri mladiče [Kebe L. (2004): *Acrocephalus* 25 (120): 33].

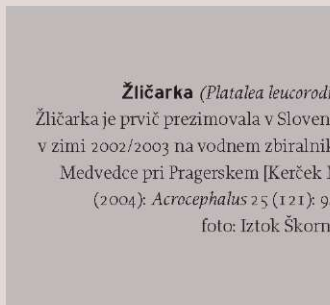
foto: Tone Trebar

Kosec (*Crex crex*)

Na Cerkniškem jezeru se je leta 2004 končal 13. tradicionalni popis kosca, ki je spet postregel s spodbudnimi rezultati [Polak S., Kebe L. & Koren B. (2004): *Acrocephalus* 25 (121): 59-70].

foto: Leon Kebe

Žličarka (*Platalea leucorodia*)

Žličarka je prvič prezimovala v Sloveniji v zimi 2002/2003 na vodnem zbiralniku Medvedce pri Pragerskem [Kerček M. (2004): *Acrocephalus* 25 (121): 94].

foto: Iztok Škornik

Priba (*Vanellus vanellus*)

Populacija pribe na Ljubljanskem barju v zadnjih letih zelo upada, kar je verjetno posledica intenzivnejšega kmetijstva in uničevanja gnezd na njivah, kjer gnezdi večina barjanskih prib [Aleš K. (2004): *Acrocephalus* 25 (123): 187-194].

foto: Eva Vukelič

Grivasta gos (*Branta bernicla*)

Januarja 2004 je bila na Ptujskem jezeru drugič v Sloveniji opazovana odrasla grivasta gos [Smole J. (2004): *Acrocephalus* 25 (120): 34].

foto: Borut Rubinič

Navadna čigra (*Sterna hirundo*)

Da bi nekatere čigre nahranile svoje mladiče, hrano preprosto ukradejo drugim čigram, kar se dogaja tudi v koloniji na Ptujskem jezeru [Denac D. (2004): *Acrocephalus* 25 (123): 201-205].

foto: Kajetan Kravos

Bengalska čigra (*Sterna bengalensis*)

Kar za nekaj dni v juniju 2004 sta Sečoveljske soline obiskali dve bengalski čigri, v Sloveniji zelo redki gostji [portal Ixobrychus: <http://www.ixobrychus-drustvo.si/portal/html/modules.php?name=News&file=article&sid=722>].
foto: Borut Rubinič

Rjava listnica (*Phylloscopus fuscatus*)

Nova vrsta za Slovenijo; že drugič v Sloveniji ulovljena in obročkana oktobra 2004 v Hraških mlakah [portal Ixobrychus: <http://www.ixobrychus-drustvo.si/portal/html/modules.php?name=News&file=article&sid=803>].
foto: Urša Koce

Duplar (*Columba oenas*)

Prvič najden na prezimovanju v Sloveniji, in sicer skupina 52 ptic blizu Murske šume v Prekmurju decembra 2002 [Božič L. (2004): *Acrocephalus* 25 (123): 226-227].
foto: Mirko Perušek

Žalobna sinica (*Parus lugubris*)

Ena najbolj skrivnostnih domnevnih slovenskih gnezdkil vnovič videna leta 2004 v bližini Zazida ob Kraškem robu [Mihelič T. (2004): *Acrocephalus* 25 (123): 228].
foto: Borut Rubinič

Kozača (*Strix uralensis*)

V obsežnih gorskih gozdovih v Sloveniji večja kozača izrine manjšo lesno sovo na gozdni rob in v okolico naselij, to pa izkoristi najmanjši koconogi čuk, ki ga bližina kozače manj moti kot bližina lesne sove [Vrezec A. & Tome D. (2004): *Bird Study* 51: 264-269, Vrezec A. & Tome D. (2004): *Ornis Fennica* 81: 109-118].
foto: Tomaž Mihelič

Rjavoglavi srakoper (*Lanius senator*)

Po dolgih letih v Sloveniji je domnevno izumrl srakoper spet gnezdil pri nas ob Dragonji, kjer je julija 2004 odrasla ptica pitala mladiča [portal Ixobrychus: <http://www.ixobrychus-drustvo.si/portal/html/modules.php?name=News&file=article&sid=735>].
foto: Iztok Škornik

Lesna sova (*Strix aluco*)

V Trnovskem gozdu je lesna sova zelo razširjena, tudi v višjih legah, ni je le tam, kjer strnjeno živita kozača in koconogi čuk [Ambrožič Š. (2004): Dipl. delo, BF, Univ. v Ljubljani, Ljubljana].
foto: Al Vrezec

Rožnati škorec (*Sturnus roseus*)

V invazivnem letu 2002 so bili rožnati škorci opazovani vsaj na dveh mestih v Sloveniji: na Ljubljanskem barju [Tome D. (2003): *Acrocephalus* 24 (116): 36] in pri Pragerskem [Kerček M. (2004): *Acrocephalus* 25 (120): 37].
foto: Eva Vukelič

Srednji detel (*Dendrocopos medius*)

Novo gnezdišče redkega gnezdkilca [Z Slovenije najdeno leta 2003 v hrastovem gozdu pri Senožečah [Vrezec A. (2004): *Acrocephalus* 25 (121): 95].
foto: Hrvoje Oršanič

Čapljica (*Ixobrychus minutus*)

Hodoško jezero na Goričkem je bilo leta 2004 potrjeno kot novo gnezdišče čapljice, mokoža in rakarja v Sloveniji [Vrezec A. (2004): *Acrocephalus* 25 (121): 93].
foto: Kajetan Kravos

Šmarnica (*Phoenicurus ochruros*)

Nenavadno obarvani samec, verjetno podvrste phoenicuroides ali celo križanec s pogorelčkom, prvič opazovan v Sloveniji na Ptujski gori leta 2002 [Kerček M. (2004): *Acrocephalus* 25 (121): 96].
foto: Leon Kebe

Sabljarka (*Recurvirostra avosetta*)

Aprila 2004 je bila na Hraških mlakah prvič na Gorenjskem opazovana skupina štirih ptic [Čiglič H. (2004): *Acrocephalus* 25 (120): 35].
foto: Iztok Škornik

1

1: Bela pastirica (*Motacilla alba*) je med našimi pastircami najpogostejša. Ponekod jo predvsem starejši ljudje imenujejo siva pastirica – ime, ki so ga ornitologi nadeli vrsti *M. cinerea*.
foto: Tomaž Mihelič

Med opazovanjem pastiric se mi vedno zdi, da se jim nekam mudi. Premikajo se s kratkimi, a hitrimi koraki in pri tem potresajo z repom. Zaradi te lastnosti jim ponekod pravijo tresorepke ali vrtorepke. Tudi rodovno znanstveno ime dobro opisuje njihovo vedenje, saj beseda *Motacilla* izvira iz latinske besede *motare*, ki pomeni stalno gibanje. In zakaj so dobile ime pastirice? Pogosto se zadržujejo v bližini živine, saj ta med pašo iz trave plaši žuželke, s katerimi se pastirice hranijo. Posebej belo pastirico ponekod imenujejo tudi pliska, staro ime za rumeno pastirico pa je ovčarica. Če se boste kdaj pogovarjali s starejšimi prebivalci, pa le bodite pozorni na imena. Nekateri bodo namreč belo pastirico poimenovali siva, sivo pa rumena pastirica.

ROD PASTIRIC (*Motacilla*) V SLOVENIJI

//Jana Kus Veenvliet

Pastirice uvrščamo skupaj s cipami v družino Motacillidae. Pastirice in cipe imajo sicer podobno grajeno telo, po obarvanosti pa se tako razlikujejo, da njihova sorodnost ni prav očitna. Vse vrste cip so obarvane rjavo, z različnimi grahastimi vzorci po prsih. Med pastiricami pa zasledimo dva barvna vzorca: črno-bele pastirice ter sivo-rumene pastirice. V zahodni Palearktiki živi osem vrst pastiric. Od teh so tri v Sloveniji redne gnezdilke: bela pastirica (*Motacilla alba*), siva pastirica (*Motacilla cinerea*) in rumena pastirica (*Motacilla flava*). Citronasta pastirica (*Motacilla citreola*) pri nas ne gnezdi, beležimo le nekaj naključnih opazovanj v času preleta. Vse pastirice so zelo podobnega videza, kajti vse imajo vitko telo, dolg rep, kratek vrat, majhno zaokroženo glavo in tanek koničast kljun. Še posebej samci so izrazitih barv in ločevanje vrst večinoma ni zapleteno. Vsaj rod pastiric lahko določimo že po značilnem letu. Letijo namreč vijugasto, tako da se ob zamahu s perutmi dvignejo, ko so peruti zložene ob telesu, pa se spuščajo.

Kljub podobni telesni zgradbi in vedenju pa pastirice, ki jih tu predstavljamo, naseljujejo zelo različne habitate. Najbolj razširjena bela pastirica je prvotno verjetno gnezдила na rečnih prodiščih. Ker pa je takih predelov vse manj, se je prilagodila tudi bivanju v naseljih. Siva pastirica gnezdi ob hitro tekočih gorskih potokih, redkeje tudi ob večjih rekah ali jezerih. Med vsemi gnezdečimi pastiricami je pri nas najredkejša rumena pastirica. Gnezdi na vlažnih travnikih z nizkim rastlinjem in posameznimi višjimi zelnatimi ali lesnimi rastlinami. Tudi rumena pastirica se je deloma že prilagodila sobivanju s človekom, saj ponekod gnezdi tudi na njivah ali pašnikih.

Bela pastirica (*Motacilla alba*)

Kot prvo predstavjam belo pastirico, ki je med vsemi najpogostejša. Zaradi prilagoditve na življenje v bližini človekovih bivališč je tudi najbolj znana vrsta pastirice. Hrbet je pretežno sivo obarvan, vendar bodejo v oči predvsem črne in bele lise na glavi in prsih. Na glavi ima značilno belo liso, ki sega od čela prek oči in lic do vratu. Na vrhu glave je črna lisa, ki sega od čela prek temena proti hrbtu. Črna obarvanost grla deloma sega na prsi. Spola lahko ločimo vsaj pri belih pastiricah v spomladanskem perju. Pri samcih je lisa na glavi črna in na sprednjem delu ostro ločena od beline, pri samicah pa je lisa črno-siva in postopno prehaja v belo čelo.

Bela pastirica zelo izrazito potresa z repom, še posebej tik po pristanku na tleh. Med hojo značilno kima z glavo. Hrani se večinoma na tleh in občasno hitro steče za žuželkami. Gnezdi v najrazličnejših odprtih

habitatih. Raje ima osončene predele z nizkim rastlinjem. Pogosto se naseli v bližini vode, prilagodila pa se je tudi na življenje in gnezditve znotraj naselij. Izogiba se le območij strnjjenih gozdov. Gnezditve se začne v prvi polovici aprila. Samica ob pomoči samca izdelava gnezdo v naravni ali umetni odprtini ali špranji, lahko tudi med koreninami dreves. Za mladiče skrbita oba starša.

Skoraj vso Evropo poseljuje podvrsta *Motacilla alba alba*, le v Veliki Britaniji živi podvrsta *M. a. yarrellii*. Le redko lahko to podvrsto opazimo tudi pri nas. Vzorec lis na obrazu je zelo podoben, hrbet pa je črn. Za vrsto je sicer značilna velika razširjenost, ki se razteza prek celotne Evrazije, sega pa tudi v del severozahodne Afrike ter na Aljasko. V drugih delih areala živi še sedem podvrst. Vse so črno-belo obarvane, razlikujejo se predvsem v obarvanosti glave in hrbta ter po obsegu beline na perutih.

Pojavljanje v Sloveniji: Vrsta je v Sloveniji splošno razširjena in jo prištevamo med zelo pogoste vrste. Pri nas jo lahko opazimo prek celega leta, čeprav je v zimskih mesecih redka. Velik delež populacije pa se v pozni jeseni seli proti jugovzhodu, vendar je selitev počasna in se konča šele v začetku decembra. Posamezni osebki prezimijo celo v osrednji Sloveniji, še več pa jih je ob morju. Spomladanska selitev se začne zgodaj in k nam se vrnejo že konec februarja.

Siva pastirica (*Motacilla cinerea*)

Siva pastirica ima med vsemi vrstami najdaljši rep, s katerim med hojo ves čas potresa. Zgornja stran telesa je siva – razen trtice, ki je rumeno obarvana. V gnezditvenem obdobju je vsa spodnja polovica telesa, z izjemo grla, rumeno obarvana. V zimskem perju je trebuh bel, rumeno je le podrepno perje. Izmed vseh tu opisanih vrst ima le siva pastirica roza obarvane noge, pri drugih vrstah pa so obarvane črno. Glava je pri obeh spolih sivo obarvana z belo nadočesno progo. Spolov v obdobju gnezditve ni težko ločiti. Samec ima črno grlo, ki ostro meji na belo podustno progo. Pri samici je grlo skoraj vedno belo obarvano, pa tudi trebušna stran je nekoliko manj živorumeno obarvana. V poletnih mesecih vzdolž potokov pogosto opazimo tudi mladiče, ki so podobni odraslim osebkom v zimskem perju, vendar je hrbet bolj rjavkasto obarvan. Sivi pastirici je nekoliko podobna le rumena pastirica, ki pa ima zelenkasto obarvano hrbtno stran in črno obarvane noge.

Siva pastirica je v primerjavi z belo in rumeno še najmanj vezana na bližino človekovih bivališč. Gnezdi ob hitrih gorskih potokih, kjer brežine poraščata

2

3

4

2: Bela pastirica (*Motacilla alba*)
foto: Tone Trebar

3: Siva pastirica (*Motacilla cinerea*)
foto: Dare Fekonja

4: Citronasta pastirica (*Motacilla citreola*), samica. Samci imajo trebuh in vso glavo živo rumeno obarvano.
foto: Borut Rubinič

grmičevje in gozd. V naseljih jo bomo opazili le izjemoma, kadar skozenj teče primeren potok. Gnezdo je, podobno kot pri beli pastirici, nameščeno v luknji ali špranji. Večinoma je gnezdo tik ob vodi. Zelo pogosto so gnezda skrita pod mostovi ali pa med koreninami na bregu potoka. Sprva gnezdo gradita samec in samica, dokonča pa ga samica sama. Za mladiče skrbita oba starša.

Siva pastirica ima obsežen areal, ki obsega velik del Evrazije. Ni je le v večjem delu zahodne Rusije in delu severne Afrike. Geografska raznolikost sive pastirice je v primerjavi z sorodnimi vrstami majhna. Skoraj celoten areal poseljuje soimenska podvrsta *Motacilla cinerea cinerea*, le na Kanarskih otokih najdemo še dve drugi podvrsti.

Pojavljanje v Sloveniji: Siva pastirica je pogosta vrsta, najdemo jo ob številnih gorskih in srednjegorskih potokih, pa tudi ob nekaterih večjih rekah in jezerih. Severnoevropske populacije se od avgusta do oktobra selijo v južno Evropo ali zahodno Afriko. V Sloveniji pa so sive pastirice stalnice in prezimujejo vzdolž tekočih voda.

Rumena pastirica (*Motacilla flava*)

Areal rumene pastirice obsega večji del Evrazije, del severne Afrike, sega pa tudi na Aljasko in v del Kanade. Znotraj tega areala je opazna velika geografska raznolikost, saj ločimo kar 13 podvrst.

Slovenija leži na stičišču treh podvrst, tako pri nas gnezdi: *Motacilla flava cinereocapilla*, *M. f. feldegg* in *M. f. flava*. Neredko se v času selitve pri nas pojavljajo

še druge podvrste. Rumene pastirice smo že obširneje predstavili v Svetu ptic leta 2000 (letnik 8, številka 2), zato tu ponovimo le znake gnezdečih podvrst rumenih pastiric. Pri vseh podvrstah je hrbtna stran rjavozelena, spodnja stran pa pri samcih v gnezditvenem obdobju živorumena. Podvrste seločijo predvsem po obarvanosti glave in grla, predvsem pri samcih. Samice so manj izrazito obarvane, zato je določevanje podvrst pogosto zelo zapleteno. V Sloveniji najpogostejše gnezdi podvrsta *M. f. cinereocapilla*. Samec ima temno sivo glavo in ušesne krovce, grlo pa je belo. Samci nimajo nadočesne proge ali pa je zelo tanka. Samice imajo zeleno-sivo glavo in pogosto tanko, neizrazito nadočesno progo. Z Balkanskega polotoka sega k nam areal podvrste *M. f. feldegg*. Samec te podvrste ima svetleče črno glavo in ušesne krovce, grlo pa je živorumeno. Samice so zelo raznolike, zato jih pogosto težko ločimo od drugih podvrst. Večinoma imajo temno-sivo glavo brez nadočesne proge. Podvrsta *M. f. flava* je razširjena v večjem delu Evrope, pri nas pa posamezni pari gnezdiijo predvsem v severovzhodni Sloveniji. Pri samcih so čelo, vrh glave, teme in ušesni krovci obarvani modro-sivo, nad očesom pa poteka izrazita bela proga. Grlo je prav tako belo obarvano. Samica je manj izrazitih barv, glava je rjavo-siva, nadočesna proga pa je umazano bela in manj opazna.

V času selitve se pri nas neredko ustavijo tudi posamezni osebki drugih podvrst rumenih pastiric. Doslej smo poleg zgoraj opisanih zabeležili še podvrste *M. f. iberiae*, *M. f. thunbergi* in *M. f. beema*. Pri samcih podvrste *M. f. iberiae* je vzorec na glavi enak

kot pri *M. f. flava*, grlo pa je belo. Samci *M. f. thunbergi* so podobni podvrsti *M. f. feldegg*. Prav tako imajo rumeno grlo, glava pa je sivočrna. Ob tej priložnosti velja opozoriti, da se podvrsti pogosto križata. Kadar opazujemo veliko število osebkov na selitvi, bomo vedno opazili nekatere z vmesnimi znamenji, po katerih pa podvrste ne bo mogoče določiti.

Rumene pastirice so gnezdilke vlažnih habitatov s pretežno nizkim rastlinjem, ki pa ga vsaj tu in tam prekinjajo visoke steblike ali grmi. Samci namreč potrebujejo izpostavljena mesta, s katerih pojejo in označujejo svoj teritorij. Posamezni osebki gnezdijo tudi na njivah. Gnezditve se začne v prvem tednu maja in traja vse do konca junija. Gnezdo gradi samica sama, samec jo le spremlja. V nasprotju z drugimi vrstami pastiric rumena naredi gnezdo kar na tleh. Za mladiče skrbita oba starša. Medtem ko potresanje z repom pri odraslih ni tako izrazito, pa to pogosto počno speljani mladiči, ko čakajo starše, da jim prinesejo hrano.

Pojavljanje v Sloveniji: Rumena pastirica se v Sloveniji v večjem številu pojavlja le tu in tam, drugod je redka. Največje populacije so na Cerkniskem polju, Ljubljanskem barju, Sečoveljskih solinah, Ribniški dolini. Posamične pare najdemo v severovzhodni Sloveniji. Na selitvi jih lahko opazujemo tudi drugod, saj se ustavljajo na poplavnih ravnicah. Skoraj vse populacije rumenih pastiric se selijo, evropske populacije v podsaharsko Afriko. Pri nas se jesenska selitev začne avgusta in do konca septembra Slovenijo zapustijo tudi zadnji osebki. Spomladi lahko

posamezne pastirice opazujemo že konec marca, vendar vse do začetka maja prek Slovenije poteka izrazita selitev. To je tudi najboljši čas za opazovanje različnih podvrst.

Citronasta pastirica (*Motacilla citreola*)

Kot zadnjo omenjamo še citronasto pastirico, ki se v Sloveniji pojavlja zelo redko v času selitve. Odrasli samci imajo živorumenobarvano trebušno stran in vsoglavo. Pri obeh spolih je hrbtna stran sivo obarvana z izrazitimi belimi progami v perutih. Samice imajo sivo glavo in ušesne krovce, vmes pa poteka široka rumena nadočesna proga, ki obkroža ušesne krovce in se nadaljuje na prsi. Celotna spodnja stran, razen podrepnega perja, je rumeno obarvana.

Razširjenost citronaste pastirice je omejena predvsem na rusko tundro, vendar se vrsta v zadnjih desetletjih širi proti zahodu, tako da imamo posamezne podatke o gnezditvi tudi že v Evropi. Ločimo dve podvrsti, vendar meja med njima ni ostra in na mnogih predelih prihaja do križanja.

Soimenska podvrsta *M. citreola citreola* gnezdí v enakem habitatu kot rumena pastirica; kjer se areal vrst prekriva, vrsti pogosto sobivata. Druga podvrsta *M. c. calcarata* pa gnezdí na gorskih pašnikih in močvirnih travnikih na nadmorskih višinah prek 2000 m.

Pojavljanje v Sloveniji: Vrsta se v času selitve le redko pojavlja v Sloveniji. Doslej smo pri nas zabeležili manj kot 10 opazovanj te vrste. ●

5: Rumena pastirica (*Motacilla flava feldegg*)
foto: Iztok Škornik

6: Rumena pastirica (*Motacilla flava cinereocapilla*)
foto: Iztok Škornik

7: Rumena pastirica (*Motacilla flava flava*)
foto: Borut Rubinič

8: Rumena pastirica (*Motacilla flava iberiae*)
foto: Jana Kus Veenvliet

9: Rumena pastirica – samica
foto: Jana Kus Veenvliet

Kenija

//Martina Lončar

Površina: 582.646 km²
Št. prebivalcev: 28.337.000
Najvišja točka: Mt. Kenya: 5.199 m
Število vrst ptic: 1.084
Število IBA-jev: 60

Značilne vrste ptic: sedlarka (*Ephippiorchynchus senegalensis*), marabu (*Leptoptilus crumeniferus*), pavji žerjav (*Balearica regulorum gibbericeps*), mali plamenec (*Phoeniconaias minor*), črnooki pelikan (*Pelecanus rufescens*), pegatka (*Numida meleagris*), tajnik (*Sagittarius serpentarius*), noj (*Struthio camelus*), jastreb vrste *Gypohierax angolensis*, rdečerepa kanja (*Buteo augur*), glumaški orel (*Terathopus ecaudatus*), turako vrste *Tauraco hartlaubi*, zlatovranka vrste *Coracias caudata*, toko vrste *Tockus deckeni*, tribarvni blestivec (*Lamprolornis superbus*), rdečekljuni govedar (*Buphagus erythrorhynchus*), medosesi (*Nectarinia sp.*), tkalci (*Ploceus sp.*), vidaji (*Euplectes sp.*)

Značilne vrste sesalcev: olivni pavijan (*Papio anubis*), podsedliški šakal (*Canis mesomelas*), lisasta hijena (*Crocuta crocuta*), leopard (*Panthera pardus*), lev (*Panthera leo*), gepard (*Acinonyx jubatus*), afriški slon (*Loxodonta africana*), rumenopikasti stepni pečinar (*Heterohyrax brucei*), navadna zebra (*Equus quagga boehmi*), ozkousti ali črni nosorog (*Diceros bicornis*), širokousti ali beli nosorog (*Ceratotherium simum*), svinja bradavičarka (*Phacochoerus aethiopicus*), nilski povodni konj (*Hippopotamus amphibius*), žirafa (*Giraffa camelopardalis*), kafrski bivol (*Syncerus caffer*), navadni eland (*Taurotragus oryx*), defaška elipsasta obvodna antilopa (*Kobus ellipsiprymnus defassa*), črnorepi gnu (*Connochaetes taurinus*), impala (*Aepyceros melampus*), grantova gazela (*Gazella granti*), topi (*Damaliscus lunatus topi*)

Značilne rastline: *Encephalartos sp.*, *Adenium obesum*, glicinija vrste *Wisteria speciosa*, akacije (*Acacia alba* – najvišje trnato drevo v afriški savani, *A. tortilis*, *A. xanthophloea*), baobab ali opičji kruhovec (*Adansonia digitata*), kigelija ali klobasasto drevo (*Kigelia pinnata*), krvika (*Hemantus sp.*), »orjaška« lobelija (*Lobelia deckenii*), ohrovtasti grint (*Senecio brassicae*), »dum« palma (*Hyphaene thebaica*)

Varstvo narave: narodni parki zavzemajo 7,6 % ozemlja; vseh narodnih parkov in rezervatov je 52

Viri ogrožanja: uničevanje naravnih habitatov, divji in športni lov, množični

Savana, širna travnata pokrajina, prepredena z redkimi akacijami in trnatim grmičevjem, daje dom mogočnim čredam gnujev, zeber, bivolov..., ki jim vneto sledijo številne zveri. Nad njimi pa krožeči mrhovinarji pozorno oprezajo za poginulimi žrtvami. Nenehen boj, v katerem so zmagovalci preživeli. To je dežela, ki slehernemu ljubitelju živali in divjine zapusti vrsto nepozabnih vtisov.

Za Kenijo, vzhodnoafriško državo, ki jo ekvator seka približno čez polovico, je značilno tako izredno raznoliko površje kot podnebje, kar se kaže tudi v drugih naravnih elementih. V deželi velikih kontrastov je opaziti precejšnjo raznolikost habitatov; posledica tega je tudi izredna vrstna pestrost ptic, število katerih znaša 1.084. (Po vrstni pestrosti v Afriki je Kenija takoj za Zairom.) Večina teh vrst je razširjena po celotni vzhodni Afriki, največ v Tanzaniji (90 %) in Ugandi (85 %) ter južni Etiopiji, Somaliji in Sudanu. V Keniji je endemičnih 6 vrst, več endemitov je razširjenih v okoliških deželah – predvsem v Etiopiji in Somaliji.

Kenijo v grobem razdelimo na štiri naravne enote. Severna in vzhodna Kenija zavzemata obsežna gorata območja savan, polpuščav in puščav, predele, ki se jih je moderna civilizacija najmanj dotaknila. Z jezerom Turkana, v katerem živi največja populacija nilskih krokodilov (*Crocodylus niloticus*) v Keniji, meji na Etiopijo. Zahodna Kenija meji z jezerom Viktorija na Ugando in Tanzanijo. Na tem območju sta zelo razširjeni tropski bolezni bilharzioza in malarija; v slednji je prav tukaj žarišče okužb. To je najbolj poseljen del države in sredi intenzivnih obdelovalnih površin ležijo ostanki prvotnega deževnega tropskega gozda – Kakamega. Obalni predeli obsegajo kakih 480 km dolge peščene plaže ob Indijskem oceanu, koralne grebene, arhipelag Lamu, estuar Tane, najdaljše kenijske reke, mangrove in ozek pas obalnega gozda: Arabuko-Sokoke, največjega ostanka prvotnih obalnih gozdov v vzhodni Afriki. Sestavljajo ga mešani sestoji vrste *Encephalartos hildebrandtii* iz družine sagovk (*Cycadaceae*), gosti sestoji vrst iz rodu *Cynometra* iz družine rožičevk (*Caesalpiniaceae*) in gozdnati sestoji miombe (*Brachystegia sp.*). Južno se peščene plaže nadaljujejo v Tanzanijo, od koder se je v Kenijo razširila svahilščina, od leta 1963 (oziroma neodvisnosti) uradni jezik Kenije. Z oddaljevanjem od Indijskega oceana se količina padavin zmanjšuje, tropska drevesa obalnega pasu, kot so kokosove palme (*Cocos nucifera*), bananovec (*Musa sp.*), papaja (*Carica papaya*), plumerija (*Plumeria sp.*) in kigilija

(*Kigelia pinnata*), pa se postopoma umikajo akacijam (*Acacia sp.*), baobabom (*Adansonia digitata*) in trnatemu grmičevju savan.

Območje Centralnega gorovja in Velikega afriškega tektonskega jarka (Great Rift Valley), ki poteka od doline reke Jordan v Siriji do Zambezija v Mozambiku, je nekakšna hrbtenica Kenije. Pokrajina je prepredena s sodavimi in z manj številnimi sladkimi jezери (Baringo, Naivasha) ter z ugaslimi vulkani. Na vzhodu meji na gozdnata pobočja pogorij Mt. Aberdareja in Mt. Kenye, druge najvišje gore Afrike. Zaradi večjih nadmorskih višin in večje količine padavin je to eno najbolj rodovitnih območij Kenije. Predvsem na nižjih pobočjih gorovij ležijo obsežne plantaže čajevca in kavovca, ki so večinoma v lasti belcev. Na južnem koncu Centralnega gorovja leži Nairobi, glavno mesto Kenije. Od prestolnice nas reliefno razgibana pot vodi mimo obsežnih plantaž čajevca do juga države, kjer se razprostirajo široke travnate in grmičevnate savane. To je tisti del, kjer v številnih narodnih parkih in rezervatih, kot so Masai Mara, Amboseli in Tsavo, opazujemo večino divjih živali.

Jezero Nakuru (sedanja globina: 3,5 m) je le eno izmed številnih sodavih jezer na območju vzhodne veje Velikega afriškega tektonskega jarka. Visoka stopnja alkalnosti jezera je posledica visoke evaporacije in edinega še delujočega karbonatnega – karbonatnega vulkana Ol Doinyo Lengai (2.856 m), Gore bogov v jeziku Masajev. Visoka koncentracija karbonatov in bikarbonatov povzroča ekstremne življenjske razmere ter posledično nizko vrstno pestrost v jezeru, po drugi strani pa masoven razvoj modrozelenih ceppljivke spiruline vrste *Spirulina platensis*, ki je osnova celotnega prehranjevalnega spleta v jezeru. Edini živeči vretenčar v jezeru je riba vrste *Oreochromis asalicus grahmi*. To so naselili leta 1953 z namenom, da bi omejili število komarjev, ki so se razmnoževali v manj slanih predelih jezera (boj proti malariji). Od vseh znanih rib živi v najbolj ekstremnih razmerah.

Največja ornitološka privlačnost narodnega parka Nakuru so

Zemljevid:

Uporabljen z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

1 - 6: Masajski deček, čreda črnorepih gnujev (*Connochaetes taurinus*), impale (*Aepyceros melampus*) na robu travnate savane, rumenopikasti stepni pečinarji (*Heterohyrax brucei*), sloni (*Loxodonta africana*) v vodni kopeli, levi (*Panthera leo*) v naravnem rezervatu foto: Martina Lončar

7: Savana Zahodnega Tsava. foto: Martina Lončar

8

9

10

11

12

8: Simbioza med bivolom (*Syncerus caffer*) in rdečekljunim govedarjem (*Buphagus erythrorhynchus*)
foto: Martina Lončar

9: Vzhodnoafriški noj (*Struthio camelus massaicus*)
foto: Martina Lončar

10: Marabu (*Leptoptilos crumeniferus*)
foto: Martina Lončar

11: Pavji žerjav (*Balearica regulorum gibbericeps*) se je prilagodil na delno antropogeno spremenjene habitate, kjer sedaj živi večina vzhodnoafriških populacij.
foto: Martina Lončar

jate več stotisočih malih plamencev (*Phoeniconaias minor*), ki se že v jutranjih urah zbirajo na jezeru in ga čez dan značilno rožnato obarvajo. Gnezdiijo na jezerih Magadi in Natron v Tanzaniji, kjer so zaradi nepretrdnega blatnega površja varni pred plenilci. Za plamence je značilen poseben način hranjenja: s filtriranjem, saj bi bile alkalne vode in druge snovi v njih preveč toksične zanje, če bi jih prejeli v prevelikih količinah. Iz vode filtrirajo spiruline in velike količine beta-karotenov, ki jih le-te vsebujejo, jim dajejo značilno rožnato barvo. Obsežne jate so nemalokrat lahek plen za afriškega jezerca (*Haliaeetus vocifer*), marabuja (*Leptoptilos crumeniferus*), zlatega šakala (*Canis aureus*) in lisasto hijeno (*Crocuta crocuta*). Na ožjem območju jezera se zadržujejo še veliki plamenci (*Phoenicopterus ruber*), rožnati pelikani (*Pelecanus onocrotalus*), kormorani (*Phalacrocorax carbo lucidus*), čaplja vrste *Egretta gularis schistacea*, veliki ponirki (*Podiceps cristatus infuscatus*), redkeje pa tudi žličarka (*Platalea leucorodia*).

V parku Nakuru je bilo zabeleženih več kot 400 vrst ptic, vendar njihovo število niha glede razpoložljive hrane. V času pomanjkanja hrane ali kadar je jezero popolnoma izsušeno, se ptice zadržujejo na drugih sodavih jezerih (Bogoria, Natron, Elmenteita,...). Jezero obdajajo travnata pokrajina, gozd mlečka (*Euphorbia grandicornis*) in svetli gozdovi akacije vrste *Acacia xanthophloea*, v katerih smo opazovali žolno vrsto *Campethera nubica*, kukala vrste *Centropus superciliosus* in rdečerepo kanjo (*Buteo augur*).

Tsavo je z 20.812 km² največji med enaindvajsetimi narodnimi parki v Keniji (je večji od površine Slovenije). Zaradi lažjega upravljanja je razdeljen na zahodni in vzhodni del. Prostrane grmičevnate savane Vzhodnega Tsava in vulkansko blago hribovito površje Zahodnega Tsava ponujata začasno bivališče številnim pticam selivkam predvsem med oktobrom in januarjem, saj park leži na eni izmed glavnih selitvenih poti za ptice severne hemisfere.

V Vzhodnem Tsavu živita največji populaciji slonov (*Loxodonta africana*) in kafsriških bivolov (*Syncerus caffer*) v Keniji. Območje

parka je bilo vrsto let epicenter divjega lova. Posledica tega je drastičen upad števila slonov in črnih nosorogov (*Diceros bicornis*). Ilegalni lov, ki je zajel tudi druge predele Afrike, je bil najboljšežnejši predvsem ob koncu 19. stoletja ter v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja. Posledice: število črnih nosorogov je padlo z 18.000 leta 1969 na okrog 1.100 leta 1984, populacija slonov v Keniji pa se je v manj kot desetih letih zmanjšala s 167.000 (1973) na 60.000 (1980). Danes so narodni parki in druga zavarovana območja v Keniji še edina območja za preživetje nekaterih populacij velikih sesalcev v naravi. Črede slonov lahko najpogosteje opazujemo ob rekah in manjših vodnih kotanjah. V bolj sušnatih območjih, predvsem na meji med odprto travnato savano in gostim grmičevjem, vidimo gerenuka (*Litocranius walleri*), čopouho bajzo (*Oryx beisa callotis*), kirkovega (*Madoqua kirkii*) in güntherjevega dikdika (*M. guentheri*). Slednji od vseh dikdikov živi v najbolj suhih predelih. Najbolj razširjene antilope v Tsavusu impale (*Aepyceros melampus*) in grantove gazele (*Gazella granti*), medtem ko so thomsonove gazele (*Gazella thomsoni*) v tem parku redke, a zelo pogoste v ravninskih predelih Amboselija, Masai Mare in NP Nairobi. Poleg omenjenih živali smo v Tsavu med drugimi opazovali še krdelo levov (*Panthera leo*), samico geparda z mladičem (*Acinonyx jubatus*), masajske žirafe (*Giraffa camelopardalis tippelskirchi*), navadne zebre (*Equus quagga boehmi*), kongona (*Alcelaphus buselaphus*), defaške elipsaste obvodne antilope (*Kobus ellipsi prymnus defassa*), elanda (*Taurotragus oryx*), številne svinje bradavičarke z mladiči (*Phacochoerus aethiopicus*), povodne konje (*Hippopotamus amphibius*), rumene pavijane (*Papio cynocephalus*), na skalah Zahodnega Tsava pa so bili pogosti rumenopikasti stepni pečinarji (*Heterohyrax brucei*).

Prav tako kot je spremenljiva pokrajina v tem delu Kenije, je raznolik tudi svet ptic. Tu srečamo od spektakularnih jat živo obarvanih škorcev vrste *Cosmopsarus regius*, razširjene po večjem delu parka, do težje opaznih listnic vrste *Bradypterus lopezi* v hribovju Chyulu Hills. Poleg omenjene vrste škorcev je prav tako pogost tribarvni blestivec (*Lamprolornis superbus*), sicer najbolj razširjena vrsta škorcev v Keniji. Značilno za ta rod škorcev

13

14

15

16

17

je njihova metalno modra, zelena in vijolična obarvanost, kar je značilnost mnogih njihovih sorodnih vrst s pozornost vzbujajočo rumeno šarenico. V območjih suhe travnate savane z redkimi drevesi in grmičevji je razširjena največja živeča ptica: noj (*Struthio camelus*). V zahodnem delu parka pogostejše srečamo vzhodnoafriškega noja *Struthio c. massaicus*, areal katerega obsega območje južno od Nairobija in Zahodnega Tsava ter od Serengetija do Ngorongora in območja Aruše. V vzhodnem delu parka pa je pogostejši somalijski noj (*Struthio c. molybdophanes*), ki je sicer razširjen vzhodno od jezera Turkana, južno od Sambura do Vzhodnega Tsava. Areal razširjenosti noja je bila v preteklosti tudi severna Afrika, vendar je v zadnjih 120 letih tamkajšnja populacija doživela drastičen upad zaradi lova in zbiranja jajc, tako da danes živi nekaj osebkov le še v zahodni Sahari.

V odprtih travnatih in grmičevnatih savanah pogosto vidimo tajnika (*Sagittarius serpentarius*), droplje (*Eupodotis senegalensis canicollis*, *E. hartlaubii*), pegatke (*Numida meleagris*), srakoperje (*Laniarius ruficeps*, *L. funebris*), jastrebe (*Gyps africanus*, *Trigonoceps occipitalis*), v družbi velikih sesalcev pa številne rdečekljune govedarje (*Buphagus erythrorhynchus*). Kafarski rogati krokar (*Bucorvus leadbeateri*) naseljuje bolj sušne odprte predele z nizko travo in je poleg rogatega krokra (*Bucorvus abyssinicus*) edini skorajda izključno na tleh živeči kljunorožec. Gnezdi v debelejših drevesih, ki z izjemo baobaba tu ne uspevajo, tako da se razširjenost kafarskega rogatega krokra približno ujema z razširjenostjo te drevesne vrste. Ob vodnih kotanjah in vodotokih se pogosto zbirajo sveti ibisi (*Threskiornis aethiopicus*), ibisi vrste *Bostrychia hagedash brevirostris*, dolgonoge pribe (*Vanellus armatus*), nilske gosi (*Alopochen aegyptiacus*) in marabui (*Leptoptilus crumeniferus*). Slednje uvrščamo med štoklje (*Ciconiidae*), a se pogosto prehranjujejo z mrhovino. Močni kljun marabujev bolj kot za razkosanje mesa rabi za prodiranje v notranjost telesne votline, s perjem redko pokrita glava marabuja pa je primerna za vstop v truplo poginulih živali.

Na jugu Kenije leži **Masai Mara**, dežela Masajev. To nomadsko pleme izvira iz severozahodnih predelov od jezera Turkana in se je tu naselilo v 18. stoletju. Plemena, ki so živela na območju sedanjega naravnega rezervata, so preselili na njegov rob, v določenih predelih rezervata pa imajo le možnost paše. Zaradi hitre rasti prebivalstva in ker je prehrana domače govede skorajda enaka prehrani kravjih antilop (*Alcelaphini*), pogosto prihaja do konfliktov med domačimi plemeni in divjimi živalmi na eni strani ter vodniki naravnih parkov in rezervatov na drugi.

Masai Mara je v ekološkem pogledu nadaljevanje Serengetija v Tanzaniji, kjer čez reko Maro potekajo najboljše migracije gnujev in zeber. Na migracijska gibanja vplivajo razlike v količini in kakovosti hrane, ki so posledica sezonskih padavin. Tako se junija in julija v Masai Mari poveča število gnujev na več milijonov, ko ogromne črede v družbi tisočeri zeber migrirajo iz Tanzanije. Med oktobrom in novembrom se črede obrnejo proti Serengetiju. Pogosto se v družbi z zebami in gnuji pojavljajo topiji (*Damaliscus lunatus topi*), ki v Keniji živijo le v Masai Mari. Travnato savano Masai Mare ponekod popestrijo dežnikaste akacije (*Acacia tortilis*) s številnimi gnezdi tkalcev vrste *Bubalornis niger*, galerijski gozdovi ob reki Mari in manjši močvirnati predeli, kjer smo opazovali sedlarko (*Ephippiorhynchus senegalensis*) in čapljo vrste *Ardea rufiventris*. V travnatih in grmičevnatih predelih smo večkrat videli abesinsko zlatovranko (*C. abyssinica*), zlatovranko vrste *Coracias caudata*, čebelarja vrste *Merops bullocoides*, toka vrste *Tockus erythrorhynchus*, turaka vrste *Corythaixoides personata leopoldi* in lirorpega vidaja (*Euplectoris jacksoni*). Na akacijah so marabui oprezali čez razprostrano savano za mrhovino, nad širno travnato pokrajino pa so krožili golouhi jastrebi (*Torgos tracheliotus*), stepski (*Aquila nipalensis orientalis*) in glumaški orli (*Terathopius ecaudatus*) ter orli vrste *Polemaetus bellicosus*.

Verjetno so časi, ko so živali vladale v brezmejni divjini, minili. Sedanja evolucija je žal v rokah človeka; pa naj vendar zaključim z mislimi Browerja: »Divjina je naredila človeka, toda človek ne more narediti divjine. Lahko ji samo priznase.« ●

12: Na jezeru Nakuru se poleg malih plamencev (*Phoeniconaias minor*) prehranjujejo tudi plamenci (*Phoenicopterus ruber*).
foto: Martina Lončar

13: Rožnati pelikani (*Pelecanus onocrotalus*)
foto: Martina Lončar

14: Glumaški orel (*Terathopius ecaudatus*)
foto: Martina Lončar

15: Zlatovranka vrste *Coracias caudata*
foto: Martina Lončar

16: Srakoper vrste *Lanius cabanisi* je razširjen predvsem vzhodno od Velikega tektonskega jarka.
foto: Martina Lončar

17: Dinemelije (*Dinemia dinemelli*) so kot vsi tkalci družabni ptiči, vendar se zbirajo v manjših jatah.
foto: Martina Lončar

Krajski park Sečoveljske soline (KPSS)

Sožitje narave in človeka //Iztok Škornik

1: Rumenonogi galeb (*Larus michahellis*)
foto: Iztok Škornik

2: Lera
foto: Hjalmar Dahm

V krajinskem parku Sečoveljske soline si preteklost in sedanjost še vedno podajata roki. Pradavni način solinarstva, ki so se ga piranski solinarji pred stoletji naučili od svojih učiteljev, solinarjev z otoka Paga, je še danes nekaj posebnega, tudi v sredozemskem merilu. Tradicionalno ročno pobiranje soli na solnih poljih je posebnost kulturne dediščine sredozemske Slovenije, hkrati pa zagotavlja razmere za ohranjanje najpomembnejše naravne in kulturne dediščine Sečoveljskih solin.

Od leta 2001 so Sečoveljske soline zavarovane z Uredbo vlade Republike Slovenije kot krajski park. Za obiskovalce je predel solin, ki mu pravijo Fontanigge, najprivlačnejši, saj jih lahko tam pričakajo za slovenski prostor enkratni prizori – veliko ptic, obsejni travniki slanuš in prek 100 opuščenih in porušenih solinskih hiš, ki dajejo Sečoveljskim solinam svojevrsten videz. Z državno uredbo pa se je način obiskovanja te izredno zanimive ornitološke lokalitete spremenil. Večji del I. varstvenega območja (Fontanigge) je za obiskovanje zaprt. Krajski park Sečoveljske soline meri 6,5 km² in je sestavljen iz dveh delov. Severni del parka, kjer še poteka aktivna pridelava soli, se imenuje Lera. Od južnega dela parka, imenovanega Fontanigge, ga deli kanal Grande – Drnica. Sečoveljske soline so skupaj z bližnjimi Strunjanskimi solinami najsevernejše ležeče in še delujoče soline v Sredozemlju. So ene redkih solin, kjer sol še vedno pridelujejo po več stoletij starih postopkih.

Lera

Na Leri sol pridelujejo v skladu s srednjeveško tradicijo. Postopek pridelave soli so nekoliko posodobili Avstrijci leta 1904. Pobiranje soli poteka na petoli, plasti biosedimenta, ki preprečuje prehajanje morskega blata v sol in vgrajevanje neželenih ionov v kristale soli. Petola je posebnost v postopku pridelave soli, ki se je ohranila samo v Sečoveljskih in Strunjanskih solinah. Soline Lera so izjemna tehnična dediščina, hkrati pa sooblikujejo svojevrstno kulturno krajino.

Fontanigge

Na Fontaniggah so pridobivanje soli opustili v šestdesetih letih 20. stoletja, vendar se površine še vedno uporabljajo za pripravo koncentriranih slanec. Tradicijo pridelave soli na način, ki izhaja iz 14. stoletja, prikazuje Muzej solinarstva ob kanalu

Giassi in ob Cavani 131. Fontanigge z razvalinami solinskih hiš, sledni solnih polj, brežinami in kanali pričajo o nekdanji močno razvejeni solinarski dejavnosti na severovzhodni obali Jadranskega morja, obenem pa so del izjemne kulturne krajine na stiku morja in kopnega.

Prostor, ki ga je ustvarila reka

Sediment v podlagi Sečoveljskih solin je večidel naplavila reka Dragonja. Svojo široko strugo si je vrezala vzdolž stika flišnih plasti Šavrinskega gričevja, ki obdaja soline na severu, in krednega apnenca Savudrijskega polotoka na jugu. V spodnjem delu se menjavajo plasti peščene gline in zaglinjenega proda, v vrhnjem delu pa rečne naplavine in morsko blato. Zaznavne so posamične spremembe v sedimentu (školjke in polži) ter temne usedline organskih snovi (listje, stebila, korenine), kar daje slutiti, da je bilo ustje Dragonje občasno za krajše obdobje zamočvirjeno. Fosilni ostanki morskega blata kažejo, da se je v Sečoveljski dragi večkrat menjavalo morsko okolje sedimentacije s polslanim. Z odlaganjem naplavin se je dvigovalo dno ob izlivu Dragonje in tako so nastale ugodne razmere za ureditev solnih polj.

V 700 letih so se spremenila le oblačila

Soline v severnem Jadranu so imele stoletja velik vpliv na gospodarstvo držav in mestnih držav tega območja. Bile so predmet političnih sporov in vojn, ker je bila sol zaradi svoje uporabnosti dragocena surovina in strateško trgovsko blago. Zaznamovali jih niso le politični in gospodarski interesi, pač pa tudi muhavost narave, ki je včasih za dolga obdobja onemogočila solinarstvo, drugič pa mu podarila preobilje. Sečoveljske in Strunjanske soline so edine soline, v katerih še pridelujejo sol in ohranjajo tradicionalni postopek pridelave z vsakodnevnim pobiranjem soli na podlagi iz petole.

Danes je gospodarska vloga solin podrejena naravovarstveni in kulturni: pridelana sol je zaradi kakovosti in vsebnosti mineralov poslastica za sladokusce, ohranjanje solinarskih navad podpira zavest o kulturni dediščini, območje solin pa daje zavetje redkim ali posebnim rastlinskim in živalskim vrstam, hkrati je tudi za človeka rezervat ekološko zlahtnega bivalnega okolja ter spomin na nekoč bogato sredozemsko kulturno dediščino in krajino, ki izginja.

Življenjska okolja

Na Leri so značilna bivališča rastlinskih in živalskih vrst omejena na različno slana polja, solinske kanale in nasipe. Še bolj pestra življenjska okolja so na območju Fontanigge: tu so trstičja, halofitni travniki, suhi, goli ali delno porasli bazeni in otočki v solinskih bazenih, poloji, različni habitatni tipi na brežinah. Tudi ostanki solinskih hiš so vabljeni za nekatere vrste. Fontanigge obrobajo grmišča ter suhi in vlažni kraški travniki, visokomorske nasipe na zahodu pa obliva plitvo morje.

Slana trata je mejna ekološka niša med morskim in kopenskim ekosistemom in velja za eno najbogatijših kopenskih prebivališč, vendar pa v sredozemskem prostoru zaradi poletnih suš nima takšne vrednosti. Pomembna ni le zaradi vegetacijskega odevala, temveč tudi kot izjemen življenjski prostor nekaterih naših zanimivih ptic in žuželk.

Odvise od soli

Za slana tla so v solinah značilne slanuše. Slanuše ali halofiti, kot imenujemo slanljube rastline, prenesejo ali potrebujejo velike koncentracije soli. Navadno jih najdemo ob izlivih rek in potokov v morje in na solinah.

Na Leri uspevajo halofiti predvsem na robu solnih polj in v jarkih. Le poredko prekrije solni bazen pionirska združba navadnega osočnika. Botanično še bolj zanimiv del solin so Fontanigge, kjer so pravi halofitni travniki, na katerih večinoma prevladuje grmičasta členjača (*Sarcocornia fruticosa*), zelo pogosta pa sta tudi toliščakasta loboda (*Atriplex portulacoides*) in ozkolistna mrežica (*Limonium angustifolium*). Robove nekdanjih bazenov in jarke prerašča modrikasti pelin (*Artemisia caerulescens*). Ob jarkih najdemo še posamezne grmiče navadnega členkarja in navadno obrežno lobodko. Brežino solinskih kanalov preraščajo obmorski oman (*Inula crithmoides*), kopjelistna loboda (*Atriplex prostrata*) ter posamični sodina solinka (*Salsola soda*).

Slanuše imajo praviloma olesenele liste in steblo, saj trpijo sušo, ker jim sladka voda ni dostopna. Najbolj privlačna slanuša je ozkolistna mrežica z drobnimi vijoličastimi cvetovi in s solnimi žlezami na listih.

Navadni osočnik (*Salicornia europaea*) je v Sečoveljskih solinah najbolj razširjena slanuša enoletnica. Prilagojen je pomanjkanju vode, ki je posledica slanosti. Takšnim prilagojenim rastlinam pravimo sočnice ali sukulenti. Steblo osočnika je mehko in sočno, zato so ga solinarji uporabljali tudi v prehrani.

Na tleh in v vodi

Sečoveljske soline so najbolj znane po pticah. Vendar ptice še zdaleč niso edine solinske prebivalke. V habitatih Sečoveljskih solin poleg nekaterih sesalcev in plazilcev prebiva tudi veliko manjših živali in mnoge od njih imajo tu sploh edino prebivališče v Sloveniji. Slana močvirja kar kipijo od življenja. V plitvi slani vodi živijo mnogoščetinci, rakci, školjke, ličinke nekaterih vrst muh in še cela vrsta bitij, ki so vabljeni hrana pticam. Na območju solin živi nekaj čebeljih vrst, ki jih v Sloveniji najdemo le tu. Slanljube rastline v solinah gostijo tudi več vrst rastlinojedih stenic. Na trstju živijo nenavadni pajčji škrtatki in kratkokrile vitke stenice. Po vlažnem solinskem blatu tekajo obrežne stenice.

Solinski rakec (*Artemia parthenogenetica*)

V slani mlaki, močno slani vodi solinskih bazenov, živijo solinski rakci, ki se v ugodnih razmerah z enospolnim razmnoževanjem hitro namnožijo. Hranijo se z drobnimi enoceličnimi algami. Njihova odporna jajčeca, pomešana s posušenim blatom, lahko preživijo neugodne čase na suhem.

Gospodarji neba

V Sečoveljskih solinah je bilo doslej ugotovljenih že 282 vrst ptic. In zakaj je na solinah toliko različnih vrst ptic? Soline so veliko vodno telo, ki ga ptice ob selitvi uporabljajo kot prenočišče ali prezimovališče. Ko so v Slovenski Istri pa tudi širše v Sredozemlju zaradi vse večje urbanizacije začeli krčiti vodna telesa, so Sečoveljske soline z leti pridobile pri pomenu kot prebivališče ptic. Veliko vlogo ima pri tem tudi opustitev pridobivanja soli na južni polovici solin. Solinarji resda niso več pobirali soli, a so še vedno vzdrževali nasipe in skrbeli za primerno uravnavanje gladine vode v solinskih bazenih ter tako ohranjali različna življenjska okolja. Svoje so naredili tudi procesi naravnih sil. Izoblikovali so množico podobnih, a dovolj različnih okolij, ki so jih naselile ptice z različnimi prehranjevalnimi in gnezditnimi zahtevami. Morska voda, ki se po solinskih kanalih pretaka globoko v notranjost solin, prinaša v solinske bazene veliko hrane, ki jo v plitvih bazenih opuščenega dela solin ptice lahko prebirajo. Predvsem so to planktonski organizmi, drobni nevretenčarji in ribje mladice. Spomladi pa soline, ki so za ptice razširjena meja kopnega in morja, postanejo pomembno gnezdišče za mnoge pernate živali.

5 vrst ptic ima tu svoje edino gnezdišče v Sloveniji, precej pa je lokalnih gnezdk, ki razen v Sečoveljskih

3: Navadni osočnik (*Salicornia europaea*)
foto: Iztok Škornik

4: Slana trata
foto: Iztok Škornik

5: Solinski rakec (*Artemia parthenogenetica*)
foto: Marjan Richter

6: Solinarji na Leri
foto: Andrej Sovinc

7: Kravja čaplja (*Bubulcus ibis*)
foto: Iztok Škornik

8: Mala bela čaplja (*Egretta garzetta*)
foto: Iztok Škornik

9: Mala čigra (*Sterna albifrons*)
foto: Iztok Škornik

10: Polojnik (*Himantopus himantopus*)
foto: Iztok Škornik

solinah gnezdijo le še na nekaterih drugih mestih. Še bolj kot za gnezditve so Sečoveljske soline pomembne za prezimovanje in selitev ptic. Ker ležijo ob sredozemski obali in imajo značilno submediteransko klimo z milimi zimami, privabljajo mnoge prezimovalce iz severnejših krajev, obenem pa so v nacionalnem merilu svojevrstno življenjsko okolje. Prezimujoče in seleče se vrste ptic so tu najštevilnejše na slovenski obali in v Sloveniji sploh.

Mala čigra (*Sterna albifrons*)

V Evropi gnezdijo večinoma ob obalah Atlantskega oceana in Sredozemskega morja, mnogo redkeje pa tudi na prodiščih ob velikih rekah. Sodi med ogrožene evropske vrste in izjemno redke gnezditelje v Sloveniji; pri nas gnezdijo do 25 parov samo v Sečoveljskih solinah. Ta drobna čigra preživi hladno polovico leta daleč ob obalah tropske Afrike. V solinah jo bomo opazili med aprilom in septembrom, in sicer nad plitvim obalnim morjem ali nad solinskimi kanali.

Rumenonogi galeb (*Larus michahellis*)

Rumenonogi galeb je največja in najpogostejša galebja vrsta. Gnezdečim osebkom se v juliju in avgustu pridružijo več tisočglave skupine mladostnih osebkov in spolno nezrelih galebcev iz Istre, Kvarnerja in drugih predelov Dalmacije. Sečoveljske soline so pomembno počivališče in letovišče številnih galebcev. V tem času se galebi tudi golijo, za kar potrebujejo ustrezne in mirne površine, kakršne Sečoveljske soline nedvomno so. V letu 2003 je tu prenočevalo največ 17.000 osebkov, v letu 2004 pa več kot 25.000. Število letujočih galebcev v Sečoveljskih solinah je zaskrbljujoče, predvsem kar zadeva proizvodnjo soli. Med prenočevanjem se v in ob kristalizacijskih bazenih golijo in iztrebljajo, kar povzroča resne težave glede oporečnosti soli, slanice in fanga. V zadnjem času se je število rumenonogih galebcev povsod v Sredozemlju močno povečalo.

Polojnik (*Himantopus himantopus*)

Polojnik ima v razmerju s trupom med vsemi evropskimi pticami najdaljšenoge. Je ena najznačilnejših ptic sredozemskih solin. V Sloveniji je začel gnezditi šele v začetku 90. let prejšnjega stoletja, in to prav v Sečoveljskih solinah. Tu je polojnikovo edino redno in najpomembnejše gnezdišče v Sloveniji. Več deset parov gnezdijo v solnih poljih, ki jih preraščajo slanuše. V solinah se polojniki zadržujejo med marcem in septembrom. Večina jih gnezdijo v kolonijah.

Togotnik (*Philomachus pugnax*)

Posebej zanimiva vrsta Sečoveljskih solin je tudi togotnik. Po podatkih je togotnik preletna ptica, ki se čez soline seli od marca do maja, posamič tudi jeseni. Opazovanja zadnjih nekaj let kažejo na neredno selitev manjšega števila togotnikov. Vzrok za upad nekoč pogoste vrste je tudi v ekoloških spremembah solinskih habitatov.

Duplinska kozarka (*Tadorna tadorna*)

Tudi duplinske kozarke so na območju Sečoveljskih solin redne, vendar maloštevilne gostje. Večinoma se tu ustavijo na preletu že v aprilu in včasih kaka izmed njih ostane vse do julija. Posamezni osebki ali manjše skupine tu tudi redno prezimujejo. V letu 2005 je v Sečoveljskih solinah gnezdil 1 par teh gosi in uspešno vzredil 8 mladičev. Sečoveljske soline so edino znano gnezdišče te vrste v Sloveniji.

Mala bela čaplja (*Egretta garzetta*)

Je najpogostejša od treh čapelj, ki se v Sečoveljskih solinah redno pojavljajo. Ta čaplja v Sloveniji ne gnezdijo, čeprav se nekatere ptice poleti pojavljajo v svatovskem perju. Na temenu in po hrbtu ima tedaj podaljšana peresa. V Sečoveljskih solinah se zadržuje vse leto, zato ne preseneča, da smo jo izbrali za simbol parka. Posamezno ali v majhnih skupinah se hrani v plitvo poplavljenih solnih poljih ali na robu kanalov.

Srednji žagar (*Mergus serrator*)

Žagarji so ime dobili po daljšem in tankem, kot žaga nazobčanem kljunu. S temi »zobci« ptica v kljunu zadrži ulovljene ribe. Srednji žagarji prezimujejo večinoma ob morskih obalah, v zalivih in ob izlivih rek, redkeje v notranjosti. V Sečoveljskih solinah se zadržujejo večinoma na morju pred solinami in v nekaterih večjih solinskih bazenih. Priletijo novembra in se tu zadržujejo do konca aprila. Včasih tu prezimuje več deset ptic.

Spremenljivi prodnik (*Calidris alpina*)

Spremenljivi prodnik je poleg malega prodnika najštevilnejši predstavnik svojega rodu. Med nekaterimi selitvenimi viški je bilo opaženih tudi nad 300 teh ptic. Zadržuje se v plitvih in blatnih solinskih bazenih, kjer družno z drugimi vrstami prodnikov in deževnikov vtika svoj kljun v blato.

Kravja čaplja (*Bubulcus ibis*)

Kravja čaplja živi predvsem v južni Španiji in na Portugalskem, pa tudi v vseh sredozemskih deželah ter v Afriki in južni Aziji.

11

12

13

14

15

Rada se mudi na hrbitih pasočih se domačih in divjih živalih in jim obira zajedalce. V Sečoveljskih solinah je bila opazovana 3.1.2005. To je tudi prvi podatek za Slovenijo.

Leta 1993 so bile Sečoveljske soline uvrščene na seznam mokrišč mednarodnega pomena pod varstvom Ramsarske konvencije. Ta konvencija zavezuje države podpisnice – med njimi tudi Slovenijo – da varujejo in ohranjajo mokrišča ter si prizadevajo za njihovo trajnostno rabo.

Velika raznolikost življenjskih prostorov v Sečoveljskih solinah je v veliki meri odvisna od vodnega režima v posameznih bazenih. Pestrost živalskih in rastlinskih vrst, po katerih so soline poznane tudi prek nacionalnih meja, je posledica raznolikosti teh življenjskih okolij (habitatov). Zato je za ohranitev biotske pestrosti potrebno redno obnavljanje in vzdrževanje nasipov in uravnavanje vodnega režima v solinskih bazenih, ki zagotavljajo ustrezne razmere za obstoj številnim živalim in rastlinam v Sečoveljskih solinah. Poleg izjemne pestrosti življenjskih okolij, rastlinstva in živalstva, so Sečoveljske soline tudi primer izjemne in vse bolj ogrožene sredozemske krajine kot tudi najdragocenejša ter zavarovana kulturna dediščina, ki temelji na stoletni kulturi solinarskega življenja. Narava in tradicionalno solinarstvo si tu podajata roki. In prav je tako. ●

11: Togotnik
(*Philomachus pugnax*)
foto: Iztok Škornik

12: Srednji žagar
(*Mergus serrator*)
foto: Iztok Škornik

13: Duplinska
kozarka (*Tadorna tadorna*)
foto: Iztok Škornik

14: Spremenljivi
prodnik (*Calidris alpina*)
foto: Iztok Škornik

15: Rumenonogi
galeb (*Larus michahellis*)
foto: Iztok Škornik

→ OSEBNA IZKAZNICA

Površina parka: 650 ha, 552 ha vodne površine, 98 ha kopno

Naselja v parku: 0

Št. prebivalcev v parku: 0

Lastništvo: R Slovenija 98 %, zasebna last 2 %

Razglasitev: UL RS št. 29/20.04.2001

Upravljanje: KPSS, SOLINE Pridelava soli d.o.o.

Naslov: Seča 115, 6230 Portorož, Slovenija – SI

Tel.: +386 5 6721330

Fax: +386 5 6721331

Elektronski naslov: info@kpss.si

Spletna stran: www.kpss.si

→ Nova zgoščenka o Krajskem parku Sečoveljske soline

Pred iztekom leta 2005 je luč sveta ugledala izpopolnjena izdaja zgoščenke »Krajski park Sečoveljske soline«, ki jo je izdalo in založilo podjetje SOLINE Pridelava soli d.o.o. Zgoščenka se od prve, ki je izšla v nakladi 500 izvodov in jo je izdalo Ornitološko društvo IXOBRYCHUS v okviru projekta LIFE Nature »Ohranitev ogroženih vrst in habitatov v Sečoveljskih solinah (LIFE03 NAT/SLO/000076)«, razlikuje predvsem po dodanih novih rastlinskih in živalskih vrstah kot tudi po novem designu, ki pa je spremenjen le v slovenski verziji predstavitve.

Nazgoščenki so predstavljeni osnovni podatki KPSS (Krajskega parka Sečoveljske soline), razlaga piktogramov, geološki oris, pogled v preteklost, solinarstvo danes, na kratko je predstavljen tudi muzej solinarstva ter pravila obnašanja v parku. Besedilo je v primerjavi s prejšnjo izdajo prečiščeno in skrajšano. V posebnih poglavjih so predstavljena najbolj značilna življenjska okolja solin, slanoljubno rastje, živali, ki živijo v vodi in posebneži na kopnem, najbolj celovito in obsežno pa so tudi tokrat v sliki, besedi in z zvokom predstavljene ptice. Kar 150 različnih vrst je predstavljenih po taksonomskih skupinah.

Avtor zgoščenke je tudi tokrat Iztok Škornik, ki je poskrbel tudi za njeno celostno podobo. Nekatere dele besedila sta prispevala še Andrej Sovinc in Andrej Gogala. In kaj nam še novega prinaša nova zgoščenka? V primerjavi s prejšnjo, ki je bila zastoj, bo potrebno za tokratno izdajo odšteti 1000 SIT. Naprodaj je na vseh prodajnih mestih podjetja SOLINE Pridelava soli d.o.o. ter na vseh vhodih v KPSS.

1

Utrinki z januarskega štetja vodnih ptic (IWC)

1: Sive gosi (*Anser anser*) – številčnost prezimujočih v Sloveniji med leti niha, najpogosteje pa se v skupinah po nekaj deset osebkov zadržujejo na Dravi in na Obali.
foto: Kajetan Kravos

Borut Rubinič, voditelj tečaja prepoznavanja vodnih ptic:

V Sloveniji smo letos že 19. leto zapored izvedli Zimsko štetje vodnih ptic (IWC). V vsem tem dolgem obdobju je v akciji DOPPS, ki vključuje največje število prostovoljcev, najverjetneje sodelovalo med 300 in 400 različnih ljudi. Kljub prepričljivemu številu sodelujočih pa se v Društvu do letošnjega leta z izjemo nekaj kratkih delavnic in lokalnih predavanj nismo lotili načrtnega izobraževanja popisovalcev vodnih ptic. To je bilo prepuščeno osebni iniciativi posameznikov, v mnogih primerih lokalnih ali nacionalnih koordinatorjev akcije, pa tudi drugih večših »doppsovcov«, pripravljenih širiti ornitološko znanje.

Eden izmed namenov organiziranega tečaja je vsekakor želja in potreba po vključitvi še večjega števila prostovoljcev v akcijo Zimskega štetja vodnih ptic. Kljub temu da je ta akcija množična, še vedno nekaj vodnih površin v Sloveniji (predvsem nekaj srednje dolgih in številni krajši vodotoki) ostane nepregledanih. Večje število popisovalcev bi poleg boljše pokritosti pripomoglo tudi k razbremenjenosti posameznikov, ki popisujejo oba popisovalna dneva, popisujejo na dolgih in težko prehodnih odsekih ali pa kar oboje.

Nekaj je gotovo – ko smo imeli v mislih tečaj, si tudi v najbolj optimističnih željah nismo predstavljali, da bo deležen tolikšnega zanimanja in da se ga bo udeležilo tako veliko število ljudi. V sedmih mestih po vsej Sloveniji se je tečaja prepoznavanja vodnih ptic udeležilo kar 205 ljudi! Največja udeležba je bila v Ljubljani (82), sledili so Bled (31), Maribor (25), Novo mesto (21) in Murska

Sobota (18). Udeležba je bila solidna tudi v Kopru (17), nekoliko manjša od pričakovane pa je bila le v Celju (11 udeležencev).

Udeleženci so že na teoretičnem delu tečaja pokazali precejšnje zanimanje in v številnih primerih tudi že solidno poznavanje vodnih ptic. Velika večina udeležencev teoretičnega dela izpita se je udeležila tudi praktičnega (terenskega) dela tečaja, ki je bil organiziran v bližini vseh sedmih lokacij po deželi. Nekoliko skromnejša je bila želja po preverjanju lastnega (naučenega in že prej pridobljenega) poznavanja vodnih ptic. Preverjanja se je udeležilo približno 20 % tečajnikov, ob sicer precej skromni udeležbi pa ni odveč pripomniti, da so prav vsi »preverjanci« pokazali visoko raven znanja. Le-ta ne pomeni le vzpodbude za njihovo nadaljnje ali bolj poglobljeno opazovanje, pač pa tudi ogromno potrditev vložene energije z obeh strani.

Uspeh požrtvovalnih posameznikov, prostovoljnih popisovalcev vodnih ptic, za DOPPS pomeni ogromno priznanje in potrditev glede kakovosti izvedbe omenjene in vseh podobnih akcij. Zavedati se namreč moramo, da podatki, pridobljeni v tej in sorodnih akcijah, pomenijo izjemno močno, zaradi strokovne korektnosti in natančnosti neizpodbitno orožje za mnoga naravovarstvena in druga prizadevanja! Težko si je predstavljati, kako bi brez dobrih podatkov branili denimo SPA območji Mura in Drava, ki temeljita prav na populacijah prezimujočih vodnih ptic. V DOPPS se zelo dobro zavedamo, da je to mogoče zgolj in le s pomočjo akcij, ki jih sestavlja tako veliko število predanih prostovoljcev. Hvala vam! Hvala pa tudi kolegom z DOPPS, ki so pomagali pri izvedbi tečaja.

Damijan Denac, popisovalec:

Sobota, 14.1.2006. Zadnjih pet let za IWC ponavadi prepešačim 5 odsekov srednje Save od Jevnice do Litije, in tako je bilo tudi letos. Štetje sem opravil v prijetni družbi z Barbaro Zakšek, mlajšo ornitologijo, ki se je na terenu s

2

3

svojim odličnim poznavanjem ptic nadvse izkazala. Ker sem se s tem delom reke že dodobra seznanil, približno vem, kje lahko kaj pričakujem, kar pa mi ne zmanjša veselja, ko v istem zalivčku kot leta poprej spet čakajo mali ponirki, pa na istem mestu veliki žagar, vodomec in drugi. Bistvene sem naštel. Letos so morda zbujali pozornost krehelci, ki jih je bilo več kot ponavadi. Sava je na omenjenem odseku dokaj degradirana. Onesnažena, pretežno regulirana, z leve in desne obdana s cesto in železnico, tu in tam z industrijo, iz korita pa vrh vsega odkopavajo še prod. Od nekdanje mehkolesne loke so ostali fragmenti, rokavov ni več, na prodiščih pa mrgoli motenj vseh vrst. Slehermo zimo na tem odseku ne izostane tudi lovska aktivnost, ne nujno legalna – letos so me »jagri« denimo presenetili s kaznivim streljanjem iz avtomobilov! Degradiranosti navkljub so ponekod ob reki ostali kottički, nekakšni spomini preteklosti, ki se jim je, bogve po kakšnem čudežu, uspelo izmuzniti vsesplošnim »izboljšavam« polpretekle zgodovine. Prav zaradi teh mest mi je zimski »savski marš«, ne glede na razmere, vselej nepozabno doživetje in nenazadnje – tam je skoncentriranih praktično vseh 700 ptic, kolikor jih ta odsek premore, kar ima že precejšnjo naravovarstveno težo!

Nedelja 15.1.2006. Z veseljem sem se pridružil štajerskim kolegom pri krpanju belih lis, ki so ostale od sobote in prejšnjih dni. Zbrani v gostilni smo zbujali nemalo pozornosti, česar ni bilo razbrati le iz natakaričnih pogledov. Kakopak, saj smo bili vendar videti kot skupina Che Guevarovih gverilcev, ki se je javno pripravljala na tajno akcijo. V štetje sem dobil spodnji del Polskave do izliva v Dravinjo. Iz popolnoma belega sveta so kot iz nič vznikale skoraj nevidne velike bele čaplje, preplašene mlakarice, zagonetne zelenonoge tukalice in ravnodušni veliki žagarji. Kiti jerebic sem se obzirno ognil, da jih ne bi po nepotrebnem plašil, čeprav so dajale vtis, da so bile spuščene iz reje. Nazaj grede sva z Jakobom sredi zasnežene njive zasačila še belo

štorkljo, vse pogostejši pojav zadnja leta, ki ga nekateri raziskovalci že povezujejo z globalnim segrevanjem ozračja. Španska populacija se praktično ne seli več. O Polskavi sami pa tole: »Pili smo jo in se v njej kopali, bila je polna ščuk in rakov, imela je prodnato dno in močvirne rokave...«, mi je povedal domačin, star dobrih 50 let, s katerim sva se navsezgodaj pogovarjala prek reke. Zaključil je: »... poglej jo zdaj, v njej ni več rib, če bi jo spil, bi verjetno umrl, melioracija ni dala nič več nove zemlje, saj je zemlja suha, reka pa itak še vedno poplavlja. Nimam veselja iti k reki, poglej kak' smrdi, nekaj se bo moralo spremeniti, najboljša bi bilo narediti renaturacijo, ali kako se že temu reče.« Te besede ne potrebujejo komentarja.

Draga Urša, prosila si me za vtise z letošnjega IWCja. Vtisi so preteklost, živimo sedaj, kaj nas čaka, pa ne vemo. A gotovo je eno, zavest ljudi se počasi, a nezadržno prebujajo, saj so obljube iz preteklosti pokazale svoj pravi obraz. Bolj kot sanjave impresije potrebujemo stvarno akcijo, da vrnemo oropani naravi pravo podobo in ljudem to, kar so izgubili, pa tega sploh ne vedo. Prav gotovo se bomo v kakšni od teh nesrečnih rečic še kdaj kopali, mimo nas pa bo takrat nizko nad vodo švignila turkiznomodra puščica in naznanila začetek nove epohe.

Alenka Bradač, sopopisovalka:

Letos sem pri zimskem štetju vodnih ptic sodelovala prvič. Dogodka sem se po uvodnem predavanju in izletih na Savo in Zbiljsko jezero zelo veselila in težko pričakovala. Tudi zato sem se odločila, da grem v soboto na Krko in v nedeljo na Kolpo ter si tako nabere prve izkušnje in ugotovim, ali mi je to sploh všeč.

Na Krki sva z mojim mentorjem kmalu ugotovila, da poleg naju in ptičev na ta dan okoli bregov Krke rogovilijo tudi lovci. Hodili in streljali so pred nama, tako da sva nekaj časa bolj kot v vodo gledala v nebo in štela in odštevala ptice, ki so se umikale na varno. V želji, da bi lovci zaključili dan ob dobrem kozarčku in

2: Udeleženci praktičnega dela tečaja prepoznavanja vodnih ptic na Zbiljah
foto: Dare Fekonja

3: Teoretični del tečaja – udeleženci so prepoznavanje vodnih ptic vadili ob pomoči izkušenih ornitologov vadili ob barvnih slikah in fotografijah.
foto: Dare Fekonja.

4

4: Labodi grbci
(*Cygnus olor*)
foto: Kajetan Kravos

5: Sončni zahod
nad zimsko
Ljubljano
foto: Jaka Nemanič

5

vegetarijanskem kosilu, sva upočasnila korak, da so se kar najhitreje oddaljili od naju. Obrežje Krke, ki naju je gostilo, je bilo res razgibano. Vzpenjala in spuščala sva se ter kukala za ovinke ali v globino, ko dostop do struge ni bil mogoč. Kar nekaj vodnih skokov je bilo na najinih odsekih in ob njih tudi živahni vodni kosi.

Naslednjega dne se je obrežje Kolpe pokazalo kot prava pot za nedeljske sprehajalce. A kaj, ko sva se dobili dve nadobudni bodoči alpinistki skupaj v iskanju prvenstvene poti. Kljub temu nimam razloga, da ne bi bila zadovoljna. Tega dne sem med drugim prvič videla belo čapljo (in to potem, ko sem mislila, da sem jo videla že približno desetkrat, ker sem plastiko, visečo z obrežnega rastlinja, zamenjala z njo) in malega ponirka v letu. Najini tokratni prijetni sopotniki so bili sneg, sonce, oblaki in neizmerna količina dobre volje. In če naju najina sopopisovalca ne bi prišla iskat, bi morda hodili še danes.

Letošnje zimsko popisovanje je bila zame zelo lepa izkušnja, in če bi želela napisati vse razloge zakaj, bi bil ta sestavek vsaj še enkrat tako dolg. Naj rečem hvala vsem tistim, ki so to popisovanje omogočili, organizirali in vodili s srcem. ●

Blaž Blažič, mladi ornitolog:

Prvič sem pri popisu sodeloval lansko zimo, ko sem vodne ptice popisoval na reki Kolpi. Bil sem presenečen nad vodnimi pticami, ki so se razkazovale na gladini. Ravno zaradi tega sem težko pričakal letošnjo zimo in s tem ponovno januarsko štetje vodnih ptic.

Bila je sobota. Na popisovanje sem se odpravil skupaj z zelo izkušenim ornitologom, in sicer Tomažem Jančarjem. Najini lokaliteti sta bili Moste pri Jesenicah ter Blejsko jezero. Bil je strašanski mrz, vendar naju ni nič motil, saj sva bila zatopljena v raznolikost vodnih ptic. Na Mostah pri Jesenicah sva opazila čopaste ponirke (*Podiceps cristatus*), laboda grbca (*Cygnus olor*), male ponirke (*Tachybaptus ruficollis*), sive čaplje (*Ardea*

cinerea), povodnega kosa (*Cinclus cinclus*), sivo (*Motacilla cinerea*) in belo pastirico (*Motacilla alba*), mlakarice (*Anas platyrhynchos*), zvonce (*Bucephala clangula*), čopaste črnice (*Aythya fuligula*), sivke (*Aythya ferina*) in črne liske (*Fulica atra*). Nenadoma sva na vodni gladini zagledala raco kostanjevko (*Aythya nyroca*). Bila sva brez besed in presenečena, saj to je evropsko ogrožena vrsta rase. Preplavilo naju je veselje. Najina pot se je nadaljevala na Bled, kjer sva na petih točkah Blejskega jezera opazila črne liske (*Fulica atra*), čopaste ponirke (*Podiceps cristatus*), malega ponirka (*Tachybaptus ruficollis*), labode grbce (*Cygnus olor*), sivo čapljo (*Ardea cinerea*), čopasto črnico (*Aythya fuligula*), krehelja (*Anas crecca*) in mlakarice (*Anas platyrhynchos*). Ko sva se vračala z jezera, sva ponovno odšla na Moste pri Jesenicah, saj sva predvidevala, da je ravno tam prenočišče kormoranov (*Phalacrocorax carbo*). In glej, imela sva prav. Opazila sva jato kormoranov, ki so sedeli vsak na svoji veji in se počasi odpravljali prenočevat bližajočo se noč.

Zvečer sva pogledala v najino ornitološko beležnico in z rezultatom popisanih ptic sva bila več kot zadovoljna. Naštela sva 812 osebkov. Popis je uspel in upam, da bom naslednje leto lahko spet sodeloval.

To so bili kratki vtisi nekaterih sodelujočih na letošnjem januarskem štetju vodnih ptic. Prav vsako ime na seznamu pa zagotovo skriva svojo zgodbo, svoja doživetja in svoje razmišljanje. Skupaj smo vnovič izpeljali veliko akcijo in opravili pomembno delo. Zato gre vsakemu popisovalcu najlepša zahvala!

6

7

Popisovali so: Branko Bakan, Danica Barovič, Ernest Bedič, Antonija Bogdan, Luka Božič, Gregor Domanjko, Franc Ferik, Borut Ficko, Igor Kolenko, Franc Kosi, Valika Kuštor, Boris Lebar, Anton Lejko, Kristjan Malačič, Cvetka Marhold, Janez Maroša, Marjan Mauko, Martina Ploj, Monika Podgorelec, Petra Radolič, Milan Rus, Nada Sitar, Vojko Stolnik, Željko Šalamun, Branko Vajndorfer, Marjan Vaupotič, Štefan Virag (**Mura**) Peter Belhar, Blaž Blažič, Nataša Gorjanc, Tomaž Jančar, Urša Koce, Jure Kočan, Marjana Mandeljč, Sava Osole, Rok Rozman, Franci Štros, Miomira Šegina, Mitja Šegina, Dare Šere, Tomi Trilar, Bert Van Der Geest (**Zg. Sava**) Katarina Aleš, Henrik Ciglič, Petra Demšar, Petra Draškovič, Dare Fekonja, Jurij Hanžel, Vojko Havliček, Barbara Kaiser, Ivan Kogovšek, Ivica Kogovšek, Jože J. Kozamernik, Anže Kristan, Tomaž Mihelič, Anja Moškerc, Jaka Nemanič, Jožef Osredkar, Peter Požun, Julija Prepeluh, Aleksander Pritekelj, Tomaž Remžgar, Mirko Silan, Sergij Stepančič, Jošt Stergaršek, Sara Šemrov, Metka Štok, Tanja Šumrada, Rudolf Tekavčič, Tone Trebar, Zlata Vahčič, Barbara Vidmar, Jani Vidmar (**Sr. Sava**) Janez Božič, Majda Bračika, Franc Brečko, Matjaž Cizel, Vito Cizel, Ivan Esenko, Žan Gliha, Valentina M. Klenovšek, Dušan Klenovšek, Joaquin Lopez Lopez, Zdravko Čuk, Angela Čuk, Jolanda Gobec, Marjan Gobec, Andrej Hudoklin, David Kapš, Marinka Kastelic, Andrej Kelbič, Marjan Kumelj, Petra Mohar, Rudi Omahen, Hrvoje Oršanič, Martina Peterlin, Terezija Korošec Potočar, Mojmir Pustoslemšek, Tone Strniša, Pavel Šet, Branimir Vodopivec ml. (**Sp. Sava**) Tilen Basle, Dominik Bombek, Katja Božičko, Franc Bračko, Dejan Bordjan, Boris Čebašek, Damijan Denac, Angela Fras, Stanko Jamnikar, Ana Janžekovič, Franc Janžekovič, Matjaž Kerček, Tina Klenovšek, Venčeslav Kmetec, Damjan Kobale, Boris Kočevar, Jure Kočevar, Aleksander Koren, Tatjana Koren, Albin Kunst, Danica Kušter, Klemen Mlinarič, Luka Osmani, Alen Ploj, Matjaž Premzl, Petra Radolič, Darja Remsko, Darja Slana, Jakob Smole, Igor Stražišnik,

Tom Strojnik, Borut Štumberger, Aleš Tomažič, Marjan Trup, Martina Trup, Vesna Trup, Vladka Tucovič, Rok Tuš, Andrej Valenti, Miroslav Vamberger, Bojana Mencinger Vračko, Iztok Vreš, Davorin Vrhovnik, David Vujinovič (**Drava**) Milan Cerar, Ivan Čede, Matej Gamser, Vasiljka Gamser, Anton Kladnik, Marija Sodja Kladnik, Teja Plešnik, Zdravko Podhraški, Boštjan Pokorny, Janko Skok, Meta Zaluberšek (**Savinja**) Nadja Baucon, Jože Berce, Rok Berce, Tomaž Berce, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Marko Gregorič, Peter Grošelj, Ivan Kljun, Borut Kokalj, Peter Krečič, Jurij Mikuletič, Mitja Planinšek, Aljaž Rijavec, Erik Šinigoj, Andrej Tomažin, Gregor Torkar, Polonca Voglar (**S. Primorska**) Andrej Medved, Primož Kmecl, Anja Perović, Peter Trontelj, Al Vrezec, Petra Vrh, Sašo Weldt, (**Obala**) Alenka Bradač, Igor Brajnik, Laura Javoršek, Nada Labus, Tadeja Oven, Primož Pahor, Borut Rubinič, Sanja Rubinič, Štefan Vesel, (**Kolpa**) Helena Bavec, Urša Bolta, Marjeta Cvetko, Marko Cvetko, Janez Dragolič, Karin Gabrovšek, Mika Kocjančič, Leon Kebe, Darij Krajčič, Gal Krajčič, Jurij Krajčič, Bogdan Lipovšek, Helena Mele, Marjan Mele, Viljana Šiškovič, Drago Telič, Alojz Troha, Mile Turšič, Ana Novak Velkavrh, Irena Žnidar (**Notranjska**). ●

6: Liske (*Fulica atra*) so vsako leto med najštevilčnejšimi zimovalkami pri nas.
foto: Eva Vukelič

7: Bohinjsko jezero je v zadnjih letih ni zaledenelo, letos pa je zamrznilo tako rekoč po celotni površini. Maloštevilne vodne ptice so svoj prostor našle le na izlivu Savice in na iztoku Jezernice iz jezera.
foto: Barbara Mihelič

1

2

Monitoring 2005

//Borut Rubinič

1: Monitorinška točka za štetje ujed na grebenu pod vrhom Breginjskega Stola, imenovanem Na Verilih.
foto: Borut Rubinič

2: Z novim in neznanim popisnim območjem se vsak popisovalec najprej seznani s pomočjo zemljevida.
foto: Eva Vukelič

Zgodba o monitoringih ciljnih vrst postaja stara. Pavendar ne oguljena, nasprotno, iz imena, ki postaja »ptica« stalnica na DOPPS-ovem nebu, se vsako leto rojevajo in speljujejo novi mladiči. Jata vrst, ki jih popisujemo, je vse večja, tako kot je vse večja tudi navdušena, popisov željna jata popisovalcev.

V popisih minule sezone, torej v letu 2005, smo popisovali devetnajst vrst ptic, popisov pa se je udeležilo rekordno število popisovalcev doslej. Nekatere vrste spremljamo že daljše obdobje (npr. kosce, črnočeli srakoper, bela štokrlja, velika uharica, beločeli deževnik, navadna čigra, zlatovranka), druge pa smo začeli sistematično spremljati šele v letih 2004 in 2005 (npr. grahasta in mala tukulica, vodomec, srednji detel, hribski škranjec).

Tako za mnoge vrste obstajajo do določene mere sistematično zbrani podatki iz preteklih let, pri nekaterih vrstah pa smo v času projekta Monitoring populacij izbranih vrst ptic dobesedno zaorali v ledino. Kljub temu smo pri večini vrst poskusili oceniti populacijski trend, toda kot že rečeno, ta sloni na podatkih različne vrste in teže. V tem prispevku le na kratko predstavljam najzanimivejše rezultate in akcije, članek s strokovno vsebino pa bo objavljen v eni izmed prihodnjih števil revije *Acrocephalus*.

V okviru projekta Monitoring so potekale tri skupinske akcije: že tradicionalni popis velike uharice na Kraškem robu in v ostenjih južnega roba Trnovskega gozda in Nanosa ter prvič organizirani skupinski popis male in grahaste tukulice – akcija, ki se je letos udeležilo 14 popisovalcev in bo zaradi privlačnosti nedvomno postala vzporednica že uveljavljeni, tretji akciji, popularnemu štetju koscev na Cerkniškem jezeru – »Crex Night«.

Med popisovalci sta veliko navdušenje požela tudi popis in štetje ujed na Breginjskem stolu. Pari popisovalcev, ki so se dnevno izmenjavali na »monitorinški točki« na grebenu pod Breginjskim stolom, imenovanem Na

Verilih, so med 1. majem in 1. junijem videvali med 10 in 25 beloglavih jastreb, ki so se od zahoda, vzdolž grebena Stola, pomikali proti vzhodu, čez dolino Soče v Krnsko pogorje in druge dele južnih in zahodnih Julijcev. Nedvomno gre večinoma za jastrebe, ki jih hranijo in izpuščajo v naravo le nekaj kilometrov zračne razdalje od slovenske meje – v centru za repopulacijo teh ujed blizu Vidma v sosednji Italiji. Poleg jastreb so število 1500 – 2000 ujed na preletu dopolnili še številni sršenarji, rjavi in močvirski lunji, rdečenoge postovke, črni škarniki in druge.

Žal je bila slika na Volovji rebri, Kuclju pri Čavnu in Goliču drugačna. V več kot 20 opazovalnih dneh je bil opažen le en osebek beloglavega jastreba. Temu je skoraj nedvomno botrovala zastrupitev kvarterske populacije na otoku Rabu, kjer je bilo v začetku lanskega leta najdenih kar 17 mrtvih jastreb. Verjetno je bilo dejansko število še večje, prizadeta pa je bila predvsem seleča se populacija spolno nezrelih osebkov, ki se v času klatenja maja in junija pojavljajo v višjih in golih delih zahodne Slovenije – torej natanko tam, kjer smo jih zaman čakali!

Nekatere ugotovitve niso bile najbolj razveseljive. Na Krasu, kjer gnezdi tako rekoč vsa slovenska populacija vrtnega strnada, smo zabeležili strašanski upad vrste glede na ocenjeno številčnost v letu 2003. Od 500 – 800 parov naj bi jih ostala le še dobra desetina!

Tudi številčnost kosca, ki smo ga tokrat popisovali na vsem območju njegove razširjenosti znotraj meja IBA, vztrajno upada. Predvsem razočarani in zgroženi so bili številni popisovalci na Ljubljanskem barju, našem najpomembnejšem koščevem območju, ki so na »svojih ploskvah« zaman čakali, da se bo oglasil še kak kosce več, da bi dopolnil vsaj številčnost prejšnjega leta. Ne le, da se vztrajno zmanjšuje število koscev na Barju, tudi njihova razširjenost se je skrčila. Na Cerkniškem jezeru pa populacija kosca vztraja – zaradi posebnih naravnih danosti, dinamike poplavljanja, namreč tudi območje ostaja bolj ali manj nespremenjeno. Kosce bo tu, kot kaže, v tradicionalni akciji »Crex Night« še naprej združeval ljubitelji nočnih terenskih dogodivščin, mokrih nog in dobre družbe!

Najslabše v lanski sezoni je tudi stanje gnezditvene

3

4

5

populacije zlatovranke. Štajerski ornitologi so v Slovenskih goricah, zadnjem zlatovrankinem bivališču, zabeležili zgolj en par, pri čemer speljanih mladičev niso opazili. Zlatovrankina prihodnost v naših krajih je torej negotova, oziroma povsem odvisna od našega prizadevanja za njeno ponovno naselitev.

Posledica kasne vrnitve iz prezimovališč v Afriki (v povprečju so se štokrlje vrstile kar s 30-dnevno zamudo) ter deževne in hladne pomladi je bila slaba gnezditvena sezona bele štokrlje. Lanski gnezditveni uspeh bele štokrlje je bil najslabši v zadnjih 7 letih, odkar vsakoletno spremljamo gnezdenje vrste. Kljub temu populacija bele štokrlje v zadnjih desetletjih raste, upad je le del naravnega nihanja v številčnosti zaradi posebnih razmer.

Lansko leto smo prvič opravili monitoring vodomca, in sicer na Dravi, Muri in Dravinji. Vodomce smo popisovali tako peš kot tudi iz čolna, rezultati pa so vendarle slabši od pričakovanih. Nedvomno je glavni razlog za to v močnem deževju, ki je povzročilo poplave in onemogočilo gnezdenje vrste v erodiranih bregovih rek.

Da pa ne bi končal s črnimi mislimi, naj omenim, da smo bili v lanski gnezditveni sezoni priča tudi nekaj razveseljivim dognanjem – mednje spadajo več kot deset novih ugotovljenih parov velikih uharic na Vipavskem, gnezditvena kolonija poljskih vran pri Krškem, zdrave populacije hribskih škrjancev in podhujk na Krasu in Pivškem, novo gnezdo belorepca v Sloveniji, gnezdenje duplinskih kozark, rdečenočnega martinca in visokega števila malih čiger v Sečoveljskih solinah, možna gnezditve črnočlunega strnada in malega orla v slovenski Istri, našteval pa bi lahko še kar nekaj časa.

Vnovič se potrjuje, da narava vsako leto poskrbi za mnoga presenečenja, naše delo in prizadevanja pa so usmerjena v to, da bo neprijetnih presenečenj čim manj. Dovolite mi, da se za trud pri teh prizadevanjih, predvsem pa za nepogrešljivo pomoč pri popisih populacij ogroženih ptic v Sloveniji, zahvalim vsem popisovalcem. Hvala, vidimo se prihodnje leto! Hkrati pa vabim vse, ki še niste zbrali poguma, da bi se vključili v popise, da si nadenete peruti. Vzleteti vam bomo pomagali mi!

Kontakt za popis v okviru Monitoringa v letu 2006: borut.rubinic@dopps-drustvo.si

Popisovali so: Ambrožič Špela, Benko Tanja, Berce Tomaž, Bombek Dominik, Bordjan Dejan, Brajnik Igor, Denac Damijan, Dremelj Andreja, Fekonja Dare, Figelj Andrej, Figelj Jernej, Gorjanc Milan, Gorjanc Nataša, Grom Boštjan, Havliček Vojko, Hudoklin Andrej, Intihar Slavko, Jančar Tomaž, Kaiser Barbara, Kebe Leon, Kelbič Andrej, Koce Urša, Kogovšek Ivan, Kogovšek Ivica, Kohek Ksenija, Kolenko Igor, Koren Brane, Kovše Igor, Kozamernik Jože, Koželj Saša, Krečič Peter, Kristan Anže, Labus Nada, Majstorovič Boža, Marhold Cvetka, Marolt Jure, Marolt Mateja, Maroša Janez, Mihelič Tomaž, Mikuletič Jurij, Mohar Petra, Mozetič Borut, Nemanič Jaka, Osole Sava, Osredkar Jožef, Pipan Živa, Pittner Borut, Podlogar Miha, Polak Slavko, Prelovšek Oja, Premzl Matjaž, Remec Žiga, Remžgar Tomaž, Rubinič Borut, Schein Tine, Smole Jakob, Sova Dušan, Stergaršek Jošt, Šinigoj Erik, Širca Simon, Škrabec Tatjana, Šteblaj Danilo, Štok Metka, Štumberger Borut, Tomažič Aleš, Torkar Gregor, Vidmar Barbara, Vukelič Eva, Zakšek Valerija, Žnidaršič Miha. ●

3: Beloglavi jastreb (*Gyps fulvus*): V maju in juniju mimo Breginjskega stola dnevno jadra 10 – 25 osebkov.
foto: Borut Rubinič

4: Habitat vrtnega strnada (*Emberiza hortulana*)
foto: Borut Rubinič

5: Vrtni strnad (*Emberiza hortulana*) gnezdi na Krasu, njegova populacija pa je močno upadla.
foto: Borut Rubinič

→ PRIJAVITE SE NA ELEKTRONSKO SKUPINO »LJUBITELJI PTIC«

Elektronska skupina »Ljubitelji ptic« je bila ustanovljena februarja 2000, in sicer z namenom, da »poveča hitrost medsebojne komunikacije med slovenskimi ornitologi«.

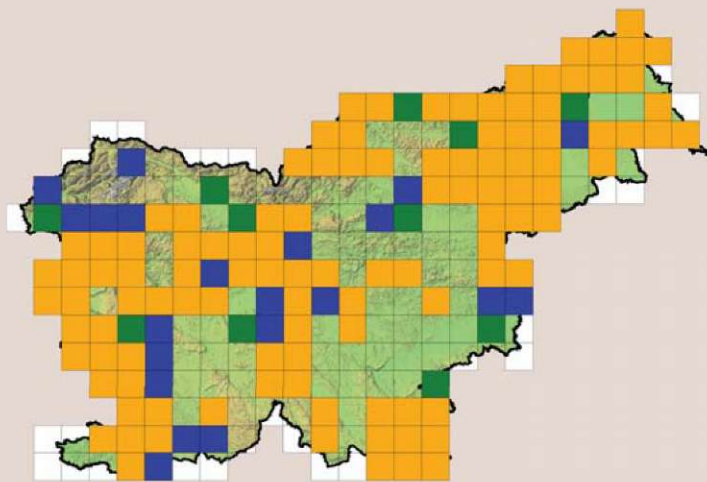
Do danes se ji je priključilo 136 ljubiteljev ptic in profesionalnih ornitologov iz vse Slovenije. Skupina je predvsem v zadnjem letu ponovno izredno zaživela.

Želite prejemati ornitološke novice, zanimivosti, fotografije in obvestila o dogodkih, ali pa vse to posredovati drugim ljubiteljem ptic v Sloveniji? So vam ptice pripravile kaj posebno vznemirljivega, na kar ne more počakati do prihodnjega snidenja z ornitološkimi kolegi? Ali pa imate morda vprašanje, ki bi ga lažje razvozlati, če bi vam kdo pomagal?

Prijavite se na elektronsko skupino »Ljubitelji ptic«! Vse, kar morate storiti, je, da pošljete prazno elektronsko sporočilo na naslov:

ljubitelji-ptic-subscribe@yahoogroups.com

Želimo vam prijetno dopisovanje!

1

2

Popisovanje gnezdil

//Tomaž Mihelič

1: Celostna slika v razširjenosti pogorelčka (*Phoenicurus phoenicurus*) se nam razkriva šele z NOAGS. Dosedanji podatki kažejo, da je vrsta daleč najštevilčnejša v Posočju, sledijo pa ji Gorenjska, Koroška, Slovenske gorice in Kozjansko. Zanimivo je, da v prejšnjem atlasu gnezdil pogorelčkov v Posočju in na Koroškem skoraj ni bilo registriranih. foto: Jernej Figelj

2: Obdelanost Slovenije v letih 2002 – 2005: rumeno – v celoti obdelani kvadrati, modro – kvadrati, kjer manjka del kvantitativnih popisov, zeleno – kvadrati, kjer je bila popisana samo vrstna sestava.

Projekt Novega ornitološkega atlasa gnezdil Slovenije je v teku že štiri leta in v tem času nam je uspelo popisati slabi dve tretjini Slovenije. Samo v primeru štetja po transektih smo opravili prek 1000 terenskih dni in prešteli ptice na kakih 3600 kilometrov dolgi poti. Dvakrat in pol okrog Slovenije! Če zraven prištejemo še energijo pri zapisovanju redkih vrst in naključnih opazovanj, popis vrstne sestave in posamične druge ciljne popise, se številke praktično podvojijo. Do danes se je na popisnih obrazcih zbralo že 101 ime.

Kljub temu da se projekt preveša v zadnjo tretjino, pa nas čaka zajeten zalogaj, saj so območja, ki jih moramo popisati, vse bolj oddaljena. Razlog, da ostajajo med najslabše popisanimi območji Celijsko, Gorenjska, Dolenjska in Notranjska, je majhno število lokalnih popisovalcev v teh predelih.

Skupinski popisi

Ena izmed uspešnejših akcij pri NOAGS, s katerimi se lotevamo popisovanja najslabše obdelanih območij, so skupinski popisi. Doslej smo na ta način uspešno popisali Belo krajino, Kras, Koroško in Tolminsko.

Letos je na vrsti Gorenjska, saj bomo med skupinskimi popisi nastanjeni v Begunjah.

Skupinski popisi pa niso samo odlično sredstvo za popis odmaknjenih predelov, so tudi priložnost, da se novinci v popisovanju pridružijo izkušenim in si na ta način pridobijo vrline prepoznavanja ptic. Vsekakor priložnost, ki se jo splača pograbit. Vlaganje v podmladek pa seveda obrodi sadove. Možnost opravljanja terenskih popisov z izkušenimi popisovalci je ključ za rojevanje novih popisovalcev. V atlasu se jih je tako »rodilo« že kar nekaj, pri tem pa seveda ne morem mimo zahvale vsem mentorjem, ki ste novince jemali s seboj na popise.

Atlas – priložnost za vsakogar

K delu pri NOAGS želimo pritegniti čim več članov društva, ne glede na njihovo znanje. Izkušeni popisovalci sodelujejo pri najzahtevnejših popisih, drugi pa se lahko pridružijo

K reviji je priložen obrazec za vpisovanje priložnostnih opazovanj. Namenjen je prav vsem, ki ne želijo svojih opazovanj hraniti samo v beležki, marveč jih želijo deliti z drugimi. Za vse dodatne informacije glede NOAGS se obrnite na naslov: Tomaž Mihelič, DOPPS; gsm: 031/438-545, e-pošta: tomaz.mihelic@dopps-drustvo.si

pri beleženju naključnih opazovanj, popisom ciljnih vrst... ali pa kot pripravniki, ki bodo ob atlasu pilili svoje znanje prepoznavanja ptic.

Vabljeni ste vsi in ne pozabite, celoten NOAGS v društvu gradimo prav na nesebični zavesti naših članov, ki svoj prosti čas namenjajo skupnemu cilju – znanju o razširjenosti in številčnosti slovenskih gnezdil.

Dosedaj so pri zbiranju podatkov za NOAGS sodelovali:

Nina Aleš, Tilen Basle, Nadija Baucon, Tanja Benko, Tomaž Berce, Andrej Bibič, Primož Bizjan, Dominik Bombek, Dejan Bordjan, Luka Božič, Franc Bračko, Igor Brajnik, Damijan Denac, Bojana Fajdiga, Dare Fekonja, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Bert van der Geest, Marjan Gobec, Marteen de Groot, Jurij Hanžel, Vojko Havliček, Andrej Hudoklin, Alenka Ivačič, Stanko Jamnikar, Tomaž Jančar, Manca Jarc, Andrej Kelbič, Matjaž Kerček, Tone Kladnik, Aleš Klemenčič, Dušan Klenovšek, Ivan Kljun, Primož Kmecl, Urša Koce, Domen Kocuvan, Ivan Kogovšek, Branko Koren, Marjeta Korenjak, Milan Kosi, Igor Kovše, Peter Krečič, Anže Kristan, Miha Krofel, Nada Labus, Manca Leban, Bogdan Lipovšek, Maja Marčič, Cvetka Marhold, Marko Masterl, Andrej Medved, Barbara Mihelič, Tomaž Mihelič, Klemen Mlinarič, Petra Mohar, Borut Mozetič, Marjan Natek, Jaka Nemanič, Mateja Nose, Hrvoje Oršanič, Jožef Osredkar, Nives Pagon, Franjo Pasarič, Maja Pavlin, Mirko Perušek, Živa Pipan, Alen Ploj, Zdravko Podhraški, Slavko Polak, Anja Prah, Matjaž Premzl, Žiga Remec, Tomaž Remžgar, Aljaž Rijavec, Rok Rozman, Primož Sedminek, Polona Sladič, Jakob Smole, Jošt Stergaršek, Boštjan Surina, Nataša Šalaja, Željko Šalamun, Erik Šinigoj, Andrej Šober, Danilo Šteblaj, Friderik Štruc, Borut Štumberger, Tanja Šumrada, Branka Tavzes, Rudolf Tekavčič, Aleš Tomažič, Tomi Trilar, Peter Trontelj, Rok Tuš, Barbara Vidmar, Polonca Voglar, Al Vrezec, Eva Vukelič, Valerija Zakšek, Darko Zdešar, Miha Žnidaršič. ●

Program DOPPS-a za april – junij 2006

PREDAVANJA

CERKNICA

Kraj: Knjižnica Jožeta Udoviča, Partizanska cesta 22, Cerknica
Termin: vsak tretji četrtek v mesecu
Čas: ob 19:00

20. april 2006:

Raziskovanje Slovenije s študenti biologije (predava Katerina Jazbec)

Študenti biologije pod vodstvom strokovnjakov že 17 let raziskujejo živalski in rastlinski svet Slovenije. V okviru desetdnevnega Raziskovalnega tabora študentov biologije vsako poletje deluje deset skupin, ki preučujejo ptice, ektoparazite ptic in sesalcev, dvoživke, plazilce, netopirje, kačje pastirje, pajke, hrošče, metulje, kobilice in rastline. Predstavili vam bomo njihovo raziskovalno dejavnost, zanimivosti terenskega dela in rezultate dolgotrajnega zbiranja podatkov.

IZLETI

Za izlete se prijavite v pisarni društva na telefon 01 / 426 58 75.

1. april 2006: Vrhniški bajerji in Ljubljansko barje (vodita Tomaž Remžgar in Katarina Denac)

Obiskali bomo opuščene in zalite glinokope pri Vrhniku in bližnje barjanske travnike. Vodne površine v času selitve pritegnejo marsikatero raco ali ponirka, grmišča ob vodah pa so privlačna tudi za mnoge manjše ptice pevke. Zberemo se ob 8. uri na avtobusni postaji pri hotelu Mantova v središču Vrhniške.

9. april 2006 (nedelja): Krakovski gozd (vodijo Andrej Hudoklin, Mojmir Pustoslemšek in Hrvoje Oršanič)

Ogledali si bomo mogočni

nižinski poplavni hrastov gozd, ki je tudi eno izmed pomembnih območij za ptice. Izlet bo lepa priložnost za spoznavanje različnih vrst gozdnih ptic, predvsem detlov, z malo sreče pa bomo opazovali črno štokljo in malega klinkača. Zbor je na parkirišču pri gostilni Žolnir v Kostanjevici ob 8. uri. Ne pozabite na škornje!

27. april 2006:

Tradicionalni praznični izlet na Cerknško jezero (vodita Leon Kebe in Slavko Polak)

Tradicionalni izlet na Cerknško jezero je vedno prijeten družabni dogodek in dobra priložnost za opazovanje zanimivih ptic na spomladanski selitvi. Slabo vreme ponavadi obeta najzanimivejši teren! Izlet je primeren tudi za začetnike in nepoznavalce ptic. Dobimo se ob 8.00 uri pri Ribiškem kotu (pri čebelnjaku) na Cerknškem jezeru.

6. maj 2006: Glinokopi Goriških opekarn (vodita Tomaž Berce in Erik Šinigoj)

Ogledali si bomo opuščeni del glinokopov, ki je bogato zaraščen z močvirskimi rastlinami in zato zelo privlačen za vodne in močvirske ptice. Najbolj znane prebivalke glinokopov so čaplje, v obrežnem rastlinju pa najdemo tudi druge vrste čapelj, trstnice, race, ponirke in morda še kakšno presenečenje. Dobimo se ob 7.30 pri cerkvi v Renčah.

13. maj 2006: Polanski log (vodijo Željko Šalamun, Igor Kolenko in Monika Podgorelec)

Na izletu po največjem sestoju črne jelše v Evropi se bomo seznanili s značilnimi pticami nižinskih poplavnih gozdov, kot sta srednji detel in belovrati muhar. Z malo sreče

lahko tu opazimo tudi črno štokljo. Za izlet se zberemo že ob 7.30 pred trgovino v Veliki Polani.

20. maj 2006: Nanoščica (vodil Bojana Fajdiga)

Tokrat se bomo na izlet odpravili zvečer. To je čas, ko poje ena najznamenitejših, a hkrati tudi najbolj skritih ptic v porečju Nanoščice – kosce. Poleg kosca bomo imeli na izletu priložnost prisluhniti tudi drugim nočnim pticam, kot je npr. mala uharica, ter različnim zvokom različnih žuželk in dvoživk. Dobimo se zvečer ob 20.00 pri Bolku ob stari cesti med Postojno in Razdrtim (spomenik med vasema Hrašče in Hruševje).

10. junij 2006: Hraške mlake (vodita Tone Trebar in Urša Koce)

Ob 7.30 se bomo zbrali na avtobusni postaji pri jahalnem centru Janhar v vasi Hraške pri Smledniku. Pričakujemo kar nekaj vrst rac, ponirkov, pobrežnikov in tukalic, ki nas bodo morda že razveselili s svojimi mladiči. V rogozu in trstičju bomo opazovali gnezdeče trstnice, na bližnjih travnikih pa različne ujede, srakoperje ter druge ptice kulturne krajine.

17. junij 2006: Bloke (vodita Jana Kus Veenvliet in Eva Vukelič)

Ogledali si bomo znamenita nizka barja ob rečici Bloščici ter pokukali v svetle brezovoborove gozdiče, kjer lahko najdemo mlinarčka in čopasto sinico. Med iskanjem ptic bomo pozorni tudi na druge živalske in rastlinske posebnosti Bloške planote, kot so različne kukavice (orhideje) in pisani kačji pastirji. Izlet bomo pričeli ob 8. uri pri Bloškem jezeru.

AKCIJE

Vse dodatne informacije dobite v pisarni društva na telefonu 01 / 426 58 75 ali pri koordinatorju akcije.

22. april 2006: Čiščenje stene za breguljko (koordinator: Boris Kočevlar)

Na tej tradicionalni akciji bomo očistili zaraščene strme bregove reke Drave, ki jih s hidroelektrarnami zajezena Drava ne poplavlja več, in s tem ponovno omogočili gnezdenje breguljkam pri Središču ob Dravi. Vsak par pridnih rok pomeni nekaj gnezdečih parov več. Za sodelovanje v akciji se lahko prijavite v pisarni DOPPS na telefonski številki 01 / 426 58 75.

14. maj 2006 (nedelja): Popis rumenih pastiric na Cerknškem jezeru (koordinatorja: Jana Kus Veenvliet in Leon Kebe, tel. 031 655 993)

Na Cerknškem jezeru bomo skupaj popisali tudi rumene pastirice. Po štetju sledi družabno srečanje s piknikom. Dobimo se ob 8.00 pri Ribiškem kotu (pri čebelnjaku) na Cerknškem jezeru.

3. junij 2006: Crex Night (koordinator: Slavko Polak, tel. 041 704 612)

Za varstvo ogroženega kosca je ključnega pomena natančno spremljanje njihovega števila. Kosce lahko preštejemo le v skupni akciji, ki poteka ponoči in je vedno nepozabno doživetje.

APRIL	
1 so	Vrhnjski bajeji in Ljubljansko barje (vodita Tomaž Remžgar in Katarina Denac)
2 ne	
3 po	
4 to	
5 sr	
6 če	
7 pe	
8 so	
9 ne	Krakovski gozd (vodijo Andrej Hudoklin, Mojmir Pustoslemšek in Hrvoje Oršanič)
10 po	
11 to	
12 sr	
13 če	
14 pe	
15 so	
16 ne	
17 po	
18 to	
19 sr	
20 če	CER Katerina Jazbec Raziskovanje Slovenije s študenti biologije
21 pe	
22 so	Čiščenje stene za breguljko (koordinator: Boris Kočevar)
23 ne	
24 po	
25 to	
26 sr	
27 če	Tradicionalni praznični izlet na Cerknjsko jezero (vodita Leon Kebe in Slavko Polak)
28 pe	
29 so	
30 ne	

MAJ	
1 po	
2 to	
3 sr	
4 če	
5 pe	
6 so	Glinokopi Goriških opekarn (vodita Tomaž Berce in Erik Sinigoj)
7 ne	
8 po	
9 to	
10 sr	
11 če	
12 pe	
13 so	Polanski log (vodijo Željko Šalamun, Igor Kolenko in Monika Podgorelec)
14 ne	Popis rumenih pastirc na Cerknjskem jezeru (koordinatorja: Jana Kus Veenvliet in Leon Kebe)
15 po	
16 to	
17 sr	
18 če	
19 pe	
20 so	Nanoščica (vodi Bojana Fajdiga)
21 ne	
22 po	
23 to	
24 sr	
25 če	
26 pe	
27 so	
28 ne	
29 po	
30 to	
31 sr	

JUNIJ	
1 če	
2 pe	
3 so	Crex Night (koordinator: Slavko Polak)
4 ne	
5 po	
6 to	
7 sr	
8 če	
9 pe	
10 so	Hraške mlake (vodita Tone Trebar in Urša Koče)
11 ne	
12 po	
13 to	
14 sr	
15 če	
16 pe	
17 so	Bloke (vodita Jana Kus Veenvliet in Eva Vukelič)
18 ne	
19 po	
20 to	
21 sr	
22 če	
23 pe	
24 so	
25 ne	
26 po	
27 to	
28 sr	
29 če	
30 pe	

PROGRAM DOPPS-a april – junij 2006

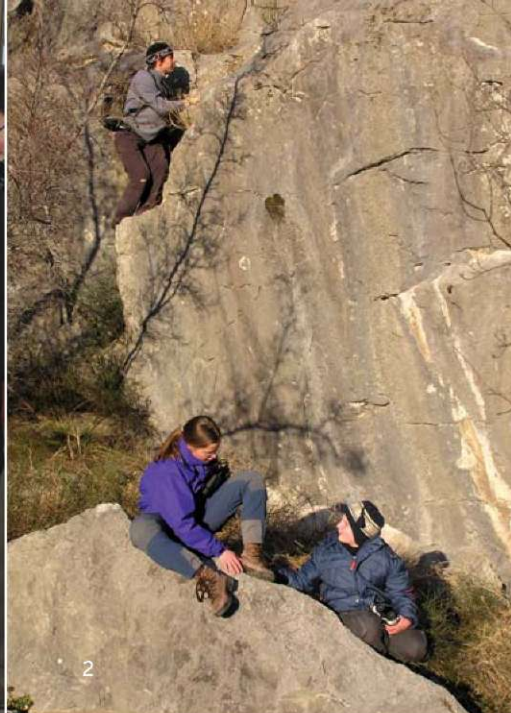
PREDAVANJA

- MB:** Pedagoška fakulteta
Maribor, Koroška cesta
160, Maribor
Termin: praviloma vsako
prvo sredo v mesecu
Čas: ob 18. uri
- LJ:** Grand hotel Union,
Miklošičeva 1, Ljubljana
Termin: praviloma vsak
prvi četrtek v mesecu
Čas: ob 19. uri
- KP:** Kraj: Univerza na
Primorskem,
Znanstvenoraziskovalno
središče Koper,
Garibaldijska 1, Koper
Čas: ob 19. uri
- CER:** Knjižnica Jožeta Udoviča,
Partizanska cesta 22,
Cerknica
Termin: vsak tretji četrtek
v mesecu
Čas: ob 19. uri
- CE:** Zavod za zdravstveno
varstvo Celje, Ipavčeva
ulica 18, Celje
Čas: ob 19. uri
- RAD:** Knjižnica Tomaža Antona
Linharta, Gorenjska cesta
27, Radovljica
Čas: ob 19.30 uri
- MS:** Pokrajinska in študijska
knjižnica Murska Sobota
Zvezna ulica 10, Murska
Sobota
Čas: ob 18. uri

Bobnarica (*Botaurus stellaris*)
foto: Kajetan Kravos

V iskanju žalobne sinice in velike uharice

//Alenka Bradač

Zgodnjega sobotnega februarskega jutra se nas je pod vodstvom Tomaža Miheliča, 32 po številu, zbralo v Črnem Kalu na Krasu. Vreme je obetalo prijeten sončen dan in ob pogledu na prebujajočo se pomlad mi je zapela kri v žilah. Naše druženje je bilo namenjeno popisu dveh vrst ptic: žalobne sinice in velike uharice. Popis velike uharice poteka ob tem času že nekaj let zapored, prvič pa smo se organizirano lotili tudi popisa žalobne sinice, o kateri je bilo doslej zbranih le malo podatkov.

Naša trojka samih DOPPS-ovk se je odpravila najprej proti steni v Ospu. S hitrimi koraki smo se odpravile proti steni, oborožene s kasetofonom in popisnimi listi, jaz sama pa tudi s pobožno željo, da mi ne zmanjka kondicije, glede na tempo pač, ki ga je ubrala naša vodja. Pogled smo uprle v steno, noge v klanec in vsakih 200-250 metrov naredile postanek, zavrtele posnetek s petjem žalobne sinice in nato prisluhnile, ali dobimo odgovor. »Vsi so prihajali, njega ni b'lo...« bi lahko zaključile naše začetno prizadevanje. A vztrajnost se izplača. Povzpelle smo se na vrh stene in še enkrat poklicale žalobno sinico. In tokrat je bilo naše prizadevanje kronano s uspehom! Kasneje se je izkazalo, da smo bile edine, ki smo slišale napev žalobne sinice. Po uspehu smo se spustile v dolino in jo mahnille še proti Mišji peči, kjer pa žalobne sinice nismo slišale.

Popoldan smo preživeli v vasi Gračišče. Naša skupinica je odšla do zapuščene vasi Zazid, v bližini katere se dviga stena Štrkljevica. V njej naj bi prebival samec velike uharice. V soju zahajajočega sonca je stena žarela v rumenih barvah, in skalni plezalček, ki se je spretelaval po njej, ji je bil v še dodaten okras. Še preden je napočil čas za poslušanje oglašanja velike uharice, je našo pozornost pritegnil par krokarjev. Krokar je nad drevesom, rastočim na vrhu stene, uprizarjal pravcate akrobatske prelete. Pogled skozi daljnogled nam je razkril, da v drevesni krošnji sedi velika uharica, in nedolgo za tem, ko smo jo opazili, je razpela peruti in odletela iz našega vidnega polja. Ob dogovorjenem času, med peto in šesto uro, smo napeto prisluhnile tišini, a velika uharica se ni oglasila.

Dan smo skupaj zaključili ob toplem tabornem ognju, v katerem smo pekli krompir in hrenovke, si greli roke in hrbte ter potegnili črto pod minuli popis; slišali smo eno žalobno sinico in tri samce velike uharice. K zadnjim trem prištevam tudi »našega« videnega samca, saj je kasneje vsem zbranim ob tabornem ognju sporočil »da, tukaj sem.« In naj bo še dolgo tako. ●

Pletenje krmilnic iz vrbovega šibja

//Terezija Potočar

V torkovem popoldnevu, dan pred kulturnim praznikom, se nas je zbralo nekaj mladih, željnih novega znanja in učenja ročnih spretnosti. V prostorih Ljubljanske sekcije DOPPS nas je Vojko Havliček zbral deset navdušenih za izdelavo krmilnic iz vrbovega šibja, ki sta ga z Ivanom Kogovškom nabrala na Barju. Izbirali smo lahko barve šibja: olivno zelene iz Morosta, rumene in rdeče pa z dolenskih gričev.

Za izdelavo krmilnice nas je navdušil Ivan Kogovšek – pravi mojster v njihovem izdelovanju. Po prvotnem ogledovanju in navdušenju nad njegovo mojstrovino se je v nas prebudil dvom, ali bomo lahko vsaj približno sestavili takšno mojstrovino brez silikona in veznih materialov. Po uvodnih besedah našega mentorja, nazornemu prikazu in spretnostih njegovih prstov smo se zapodili v izdelavo nosilnih paličic za dno krmilnice. Prvi koraki v izdelavi so bili premagani in nevidna energija nas je navdušila za nove prijeme ovijanja šib okrog dna krmilnice. Pod prsti smo preizkusili, katera šiba se lepše uklanja – tanjša ali debelejša – nekoliko pa smo popazili tudi na estetiko. Medsebojno smo se spodbujali in si ogledovali sosedove izdelke. Bilo je kaj videti in v duši doživeti, kajti pri spretnejših – se ve – izdelovalkah so se kmalu prikazale prave barvne palete in oblike prepletenih šib. Navdušenje, ponos in umetniško ustvarjanje se je prebudilo v nas in nas vleкло naprej.

Pod taktirko »našega mojstra« je sledila naslednja lekcija v izdelavi – učvrstitev oboda krmilnice. Nesebično nam je priskočil na pomoč s svojimi izkušnjami in skupaj smo premagali naslednjo operacijo. Hura, dobili smo že »tapravo« podobo bodočega izdelka. Navdušenje v nas je raslo, želje so bile vse večje, prsti so nas srbeli. In še malo smo podplekli okrog oboda, da seme ne bo popadalo ven in da bodo ptički lepše pristajali. Na vrhu smo šibe povezali v obod, da bi krmilnice lahko pozneje tudi ustrezno pričvrstili.

Vse z rokami, z nesebično pomočjo in podeljenimi izkušnjami g. Ivana in njegove žene, dobrimi mislimi, polno skledo smeha, ponosa, bogatimi občutki nad lastnimi in skupno izdelanimi vrbovimi krmilnicami smo preživeli popoldne s sorodnimi dušami. Tako lepe so bile naše krmilnice, izdelane iz surovin matere narave in odete z ljubeznijo ljubiteljev ptic, da bi jih bilo na ogled postaviti in pokazati. In resnično nas je zamikalo, da bi jih še izdelovali!!! Pa mlade ljubitelje ptic bomo povabili v našo sredino in nanje prenesli svoje izkušnje. ●

1: Tomaž »deli« popisne točke, na katerih bodo popisovalci poslušali, ali se morda oglašata samec velike uharice. foto: Eva Vukelič

2: Mladi ornitologi – Rok, Tanja in Blaž v iskanju žalobne sinice (*Parus lugubris*). foto: Eva Vukelič

3: Veliko uharico (*Bubo bubo*) na Kraškem robu poklicni ornitologi in člani DOPPS spremljamo že desetletje. foto: Tomaž Mihelič

4: Umetelni izdelki iz vrbovega šibja, na katerih so se pozimi krmile ptice. foto: Terezija Potočar

1

2

3

Ornitologija ter varstvo ptic in njihovih habitatov v Črni gori

//Darko Saveljić, Centar za zaščito i proučavanje ptica (CZIP), Črna gora

1: Prlivka (*Burhinus oedicnemus*) v Črni gori dosega lokalno velike gnezditvene gostote. Poznavanje njene razširjenosti bo pomembno pri opredeljevanju območij, pomembnih za ptice (IBA).
foto: Borut Rubinič

2: Skalni brglez (*Sitta neumayer*) je endemit južnega Balkana in Male Azije, pogost tudi v Črni gori.
foto: Borut Rubinič

3: Črnogorska ekipa ornitologov.
foto: Borut Rubinič

Črna gora na razpotju – od ptičjega raja do pekla

Črna gora leži na najbolj osončenem delu Balkanskega polotoka. Več kot pol države pripada Sredozemlju, preostali del pa visokim planinam, z najvišjim vrhom 2528 m. Približno 300 km morske obale ima v zaledju nekaj mokrišč, ki so izjemnega pomena za preučevanje, zaščito in ohranitev ptic. Prvo med njimi je Skadarsko jezero, največje jezero na Balkanu (s površino do 500 km²), na katerem je l. 1999 prezimovalo več kot 250.000 ptic. Do današnjega dne je bilo na njem popisanih 281 vrst. Nadaljnjih 15 km² Ulcinjskih solin, 12 km dolge Velike plaže in 4 km Ade Bojane, Šasko jezero v zaledju in reka Bojana so zanimivosti, ki še nikogar niso pustile ravnodušnega. To so največja in najbolj ohranjena mokrišča na vzhodni obali Jadrana in najpomembnejša gnezdišča in prezimovališča na jadranski obali. Na celini sta Durmitor s 172 vrstami ptic in pragozd Bjelasica pravi oazi z gorskimi vrstami ptic. Stanje pa kljub dobro ohranjeni naravi ni najboljšo. Divja gradnja, tudi v narodnih parkih, slabo organizirani lov, intenzivni krivolov in vzemirjanje ptic botrujejo upadanju števila ptic v Črni gori. Na Skadarskem jezeru je od leta 1999 do leta 2005 število prezimovalk upadlo z 250.000 na vsega 35.000. Številčnost se je zmanjševala iz leta v leto, zato ni moč govoriti o naravnem nihanju. To dejstvo govori o slabem preteklem gospodarjenju s parkom, kjer je bil lov dovoljen do l. 2001, od tedaj pase lov v zimskih mesecih z isto intenziteto nadaljuje kot krivolov. Po drugi strani pa v Ulcinjskih solinah kot posledica organiziranega varstva v okviru projekta mednarodne organizacije Euronatur številčnost lovnih in tudi drugih vrst ptic znatno narašča. Da bi zaščitili ptice in njihove habitate, je trojica profesionalnih ornitologov Črne gore skupaj s študenti biologije l. 2000 ustanovila nevladno organizacijo »Centar za zaščito i proučavanje ptica«, katere osnovno poslanstvo je zaščita ptic in njihovih habitatov ter popularizacija ornitologije. Brez ptičarske tradicije je Center (CZIP) doslej združil vsega 15 članov, od katerih se trije neposredno ukvarjajo s pticami, drugi pa z njihovimi habitatmi, pravnimi regulativami in vodenjem projektov. CZIP je izpeljal že več velikih projektov in postal vodilna naravovarstvena organizacija v Črni gori.

Zgodovina opazovanja ptic in lova

V nasprotju z drugimi zahodnimi kulturami opazovanje ptic v Črni gori nima nikakršne tradicije. Vse podatke o črnogorskih pticah iz 19. in 20. stoletja so zbrali tuji med preučevanjem bogate ornitofavne Črne gore. Z njimi se pričinja tudi intenziven lov na ptice. Balkanski ornitolog, ki je dolgo deloval v Črni gori, Ludwig von Fuhrer, je zbiral podatke o največji razdalji med seboj in ptico, ki še omogoča zanesljiv odstrel. Vendar niti lov na ptice nima korenin v črnogorski tradiciji:

»Ščah ubit jednu kukavicu, no mi za' bi fišek oštetiiti.« je pisal Njegoš. Ponos starih Črnogorcev ubijanja ptic ni dovoljeval. Raje so streljali na večje sesalce, še posebej še tiste, ki dajejo meso.

CZIP, DOPPS in BirdLife International

»Centar za zaščito i proučavanje ptica« kaže veliko zanimanje za trajno partnerstvo v organizaciji BirdLife International. Zaradi velikih problemov z ohranjanjem raznovrstnosti ptic in njihovih habitatov, izmenjave izkušenj in potrebe, da za našimi dejavnostmi stoji nekdo, ki je avtoritativen, se nam sodelovanje zdi zelo pomembno. Z namenom približevanja organizaciji BirdLife International smo vzpostavili in okrepili sodelovanje tudi z DOPPS-om, ki je polnopravni partner BirdLife International. Večina predavanj in tribun s krajani, ki jih je »Centar« organiziral skupaj s člani DOPPS-a, je bila objavljena v elektronskih in tiskanih medijih, o njih pa so poročali tudi v dnevnih informativnih oddajah. Poleg tega so člani DOPPS-a v veliki meri pripomogli tudi k zbiranju ornitoloških podatkov na nekaterih pomembnih območjih, prepoznavanje mnogih vrst pa bi si bilo brez njihovega znanja in izkušenj težko zamišljati.

»Centar« je prvokrat v svoji zgodovini prispeval podatke za knjigo »Birds in Europe« v izdaji BirdLife International, lisa v Črni gori pa izgublja svojo belino, ki je obstajala zaradi pomanjkanja podatkov. Prav tako je »Centar« v sodelovanju z DOPPS-om organiziral seminar o Naturi 2000 ter območjih IBA in SPA in s tem prvokrat opozoril črnogorsko strokovno javnost na te standarde. Nedavno pa je DOPPS v okviru partnerskega projekta »IBA for your future« gostil črnogorske ornitologe, ki so se seznanjali z mehanizmi omrežja Natura 2000. Sodelovanje z DOPPS-om nas navdušuje v enaki meri kot sodelovanje z organizacijo Euronatur, ki je ogromno prispevala k varstvu ptic in njihovih habitatov predvsem na črnogorski obali, tako neposredno kot posredno prek črke zakona, urejanja prostora in drugo. Največja naravovarstvena kampanja po tisti za zaščito reke Tare pred zajezitvijo je bila kampanja proti krivolovu, ki jo je v prvem letu svojega delovanja vodil »Centar« pod geslom »Zgreši ptico – in zadel boš cilj«.

Po zaslugi lepo izdelanih plakatov, ki so nastali v sodelovanju z DOPPS-om, ter TV spota, ki je bil predvajan v terminih največje gledanosti državne in zasebnih televizij, so Črnogorci tako rekoč čez noč zvedeli za naš »Centar«.

→ OSEBNA IZKAZNICA

Ime: Centar za zaščito i proučavanje ptic (CZIP)

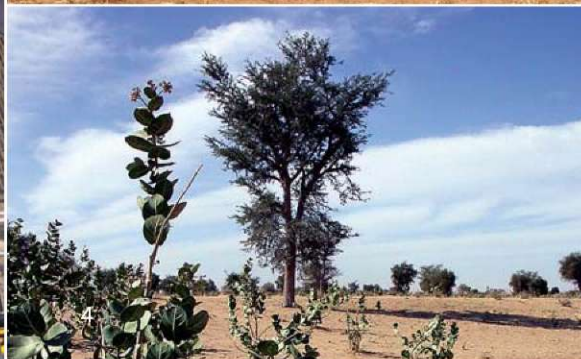
Leto ustanovitve: 2000

Število članov: 15

Poslanstvo: varstvo ptic in njihovih habitatov, popularizacija ornitologije

Partnerstvo: približevanje mednarodni organizaciji BirdLife International, sodelovanje z Euronatur in DOPPS

Najpomembnejši projekti: kampanja proti krivolovu, varstvo ptic na Skadarskem jezeru in v Ulcinjskih solinah, zimsko štetje vodnih ptic (IWC)

Kam potujejo južne postovke?

//Elise Rousseau, LPO - francoski partner organizacije BirdLife International

Ravnica Crau v južni Franciji je vsako leto dom južnih postovk (*Falco naumanni*). Philippe Pilard iz francoskega BirdLife partnerja LPO (Ligue pour la Protection des Oiseaux) je napravil dolgoletno raziskavo teh ptic, lansko leto pa je obiskal tudi njihovo prezimovališče v podzaharski Afriki, da bi natančno lociral njihovo prezimovališče.

Južna postovka je žužkojeda ptica, ki se seli na dolge razdalje. Gnezdi od Španije prek vzhodne Evrope do Kitajske in Mongolije. Skoraj celotna populacija prezimuje v subsaharski Afriki, predvsem v Južni Afriki. Kljub obširnemu gnezditvenemu območju in svetovni populaciji, ki po ocenah šteje 50.000 – 60.000 parov (to pa je vendarle le še 1/2 populacije iz leta 1970), je vrsta globalno ogrožena zaradi izgube in degradacije habitatov na gnezdiščih zahodne Palearktike, ki jima botruje predvsem intenzifikacija kmetijstva, prav tako pa pogozdovanje in urbanizacija. Kaj jo ogroža v njenih prezimovališčih, je manj znano, vsekakor pa gre za izgubo travnišč.

Philippe vsako leto obročka mladiče v gnezdiščih kolonijah v pokrajini Crau v južni Franciji. Leta 2004 je obročkal 185 od 192 mladičev, ki jih je vzgajilo 98 gnezdiščih parov. »Mladiče obročkamo pri starosti treh tednov, ko so njihove noge dovolj velike, da nanje lahko natakne plastičen obroček in bolj trpežen kovinski obroček,« je povedal Pilard. »Pri tej starosti tudi lahko določimo spol, saj imajo samci bolj siv rep. Ptice stehatamo in izmerimo ter ocenimo njihovo starost. Večina se jih operi po 30 do 40 dneh. Obročkanje je pomembno, saj daje vpogled v dinamiko populacije. Iz naših raziskav vemo, da je stopnja preživetja odraslih in spolno nezrelih osebkov 68 %, mladostnih pa 49 %. 92 % odraslih in 54 % enoletnih ptic gnezdi vsako leto, 17 % osebkov pa izvira iz kolonij zunaj pokrajine Crau. Vemo tudi, kako zveste so južne postovke gnezdišču in partnerju, in kako zveste so mlade ptice svojemu rojstnemu kraju. Po daljšem času obročkanje razkriva tudi pot in dogodka na selitveni poti in v prezimovališčih.«

Odrasle južne postovke so zelo občutljive za motnje v gnezditvenih kolonijah, zato mladiče obročkajo ponoči, ko jih odrasli zapustijo in odidejo prenočevati na bližnja drevesa.

Južne postovke iz zahodne Evrope naj bi prezimovale v zahodni Afriki, čeprav so bile večinoma opazovane v velikih jatah na selitvi ali v bližini rojev kobilic.

»Januarja in februarja 2004 in 2005 smo prepotovali 5000 do 6000 km sudanskih in saheljskih biotopov v Burkini Faso, Maliju in Nigru. Želeli smo locirati južne postovke in izvedeti več o tem, kje prezimujejo evropski osebki in s kakšnimi grožnjami se tu srečujejo.«

Prvo sezono so raziskovalci opazili južne postovke le v Nigru, vzdolž ceste od Keite proti Maradiju – skupno 250 ptic v 11 skupinah.

»Če vzamemo, da je bila naša raziskava podobna iskanju igle v seni, je to verjetno pomenilo, da je bilo v tej regiji v tistem času več tisoč

južnih postovk.«

Leta 2005 so opazili skupno 400 osebkov v osmih skupinah, sedem od teh ob isti cesti kot prejšnje leto, osmo pa severno od Zinderja, 200 km proti vzhodu.

»Večina skupin se je zadrževala v kultiviranih območjih, plenile pa so dve različni vrsti kobilic: ščebetulji vrst *Anacridium melanorhodon* in *Ornithacris cravoisi*, ki doseže velikost do 9 cm. Saranče so verjetno pomemben plen v času, ko ptice priletijo na prezimovališče.

»Zanimivo je bilo spoznati, kako se prehranjevalna tehnika teh ptic na prezimovališčih razlikuje od prehranjevalne tehnike na evropskih gnezdiščih. V Evropi južne postovke lebdi v zraku, da locirajo plen na tleh, v Afriki pa je večina plena ujetega v zraku. Postovke redno sledijo živini in drobnici ter lovijo kobilice, ki se jih te živali otepajo, pobirajo kobilice neposredno z akacijevih grmov ali lovijo kobilice, ki so ušle drugim lovečim pticam.«

Odprava je identificirala možne grožnje, od katerih se je kot največja izkazala pretirana paša, ki je močno zmanjšala gostoto plena na saheljskih travniščih. Neobdelana tla so bila bolj produktivna, čeprav pritisk na zemljišča vsako leto zmanjšuje delež neobdelanih tal. Prav tako je bila problem vsesplošna uporaba insekticidov, predvsem proti rojem kobilic, ter lov samih postovk z uporabo limanic, mrež in pasti.

»Naše raziskave so bile omejene na suho sezono, v januarju in februarju, čeprav postovke na prezimovališča prihajajo od oktobra dalje. Čeprav so ptice izredno mobilne in so se sposobne hitro prilagoditi spreminjajoči se lokalni zalogi hrane, smo jih med dvoletnim križarjenjem opazili v isti regiji v Nigru, kar kaže na zvestobo gnezdišču. Še vedno vemo izredno malo o tem, kje ptice preživijo polovico svojega življenja. Ugotoviti moramo, kje živijo in s čim se hranijo v drugih letnih časih, še posebej ob koncu deževne sezone, ko so spet na poti. ●

Povzeto po World Birdwatch, prevedla Urša Koc

→ OSEBNA IZKAZNICA

Ime: LPO (Ligue pour la Protection des Oiseaux)

Leto ustanovitve: 1912

Število članov: 35.000

Osebe: 127

Spletna stran: <http://www.lpo.fr>

Poslanstvo: Varstvo prostoživečih ptic in habitatov, od katerih so odvisne.

Regionalna organiziranost: mreža 30 finančno neodvisnih sekcij po vsej Franciji

Dejavnosti: upravljanje z narodnimi parki in drugimi zemljišči, zakup zemljišč, reintrodukcije in upravljanje s populacijami ogroženih vrst ptic, monitoring in bazične ornitološke raziskave, izobraževanje, publicistična dejavnost, mednarodno sodelovanje, naravovarstveno pravne zadeve

1: Philippe Pilard iz francoskega BirdLife partnerja LPO (Ligue pour la Protection des Oiseaux) proučuje južne postovke (*Falco naumanni*) v francoski pokrajini Crau.

foto: Ligue pour la Protection des Oiseaux (LPO)

2: Odprava na afriška prezimovališča južnih postovk v sahelu in subsaharski Afriki. foto: LPO

3: Par južnih postovk (*Falco naumanni*) – desno samec. foto: Philippe Pilard, LPO

4: Večina kmetijskih zemljišč v zahodni Afriki je tako rekoč brez vegetacijskega pokrova. foto: LPO

5: Kobilica vrste *Ornithacris cravoisi* je glavni plen južnih postovk v zahodni Afriki. foto: LPO

1

Kozača

//Al Vrezec

Kot duh iz neznanega se kozače v nekaterih zimah pojavljajo v mestnih središčih, parkih in kulturni krajini. Ljudje kar ne morejo verjeti, da se ta orjaška gozdna ptica v glasnem spremstvu kopice razburjenih vran, srak, šoj in drugega ptičjega življa takole na videz brezskrbno spreletava po parkovnem drevesnem nasadu. Atrakcija brez primere! Toda od kod se ta velika sova sploh vzame v teh zimskih mesecih? Ko se hladna zgodnja pomlad prevesi v toplejšo drugo polovico, kozače skrivnostno izginejo ravno tako, kot so prišle. Fran Erjavec (1871), ki je vrsto tudi krstil s slovenskim imenom kozača, saj naj bi meketala kakor koza, si je to uganko razlagal povsem preprosto: »Kozača je pravzaprav severna ptica in pride k nam le včasih v večjem številu.« In kako si te invazivne pojave kozače razlagamo danes, ko je naše znanje o tej čudaški ptici precej bogatejše?

Kozača (*Strix uralensis*) je res severnjaška ptica, ki poseljuje predvsem gozdna prostranstva severne Evrope in Sibirije. Iz teh krajev, natančneje z Urala, jo je leta 1771 Peter Simon Pallas tudi opisal za znanost. Kljub temu pa sove naših krajev in južnih gorstev, denimo Dinaridov, nimajo nobene povezave s severnimi sovrstnicami. Še več, gre povsem za drugo podvrsto, ki je drugačna, zelo velika in temnejša. Neredki so celo črno oziroma temno rjavo obarvani osebki, ki so velika posebnost naših kozač in jih pri drugih kozačah po Evraziji ne bomo srečali. Konec 18. stoletja so črne kozače slovitega naravoslovca Baltazarja Hacqueta, ki je deloval v Idriji, tako presunile, da jim je dal kar ime *Strix nigra* (po naše črna sova). Torej so v nekaterih zimah številne obiskovalke mest pravzaprav ptice naših logov in ne prišleki iz severnih prostranstev. Težava je v tem, da se zdi povsem nerazumljivo, kako je mogoče tako veliko in opazno sovo v naših gozdovih zgrešiti v pozno pomladnem in poletnem času, če pa je pozimi lahko tako številna. Še celo konec 20. stoletja sta oba ornitološka atlasa postregla z dokaj skupimi gnezditvenimi podatki o kozači, saj so bile v gozdovih videne kozače, še posebej pa redka najdena gnezda, prej plod srečnih naključij kot pa ornitoloških popisov. Še dodatno je ornitološke glave zmedel Janko Ponebšek, ko je leta 1917 zapisal: »O malokateri ptici imamo toliko dokaznega gradiva kakor o kozači.« Podrobnejši pregled Ponebškovih navedb pa razkrije, da to dokazno gradivo zadeva večinoma kozače, najdene v zimskem oziroma negnezditvenem obdobju. Zanka se torej sklene brez jasnega odgovora, od kod se pozimi vzamejo te številne sove!

Vzrok za te dvome, vprašanja in napačne sklepe v resnici tiči v naravi kozače same. Kot tipičnega lovca na male sesalce, miši in voluharice, zimske razmere in debela snežna odeja lačne kozače priženejo do naselij, parkov ipd., kjer je hrana dostopnejša. Sove so tu manj boječe, njihova dnevna aktivnost pa še dodatno prispeva, da jih ljudje lažje opazijo. Povsem drugačna pa je kozača takrat, ko gnezdi. V prostranih gozdovih je na velikih kozačinih teritorijih dovolj prostora, da se ta velika sova v svoji previdnosti učinkovito izmika človeškemu pogledom. Pri naši najpogostejši sovi in bližnji kozačini sorodnici lesni sovi (*Strix aluco*) smo vajeni, da samci spomladi glasno prepevajo, kar je neugledljiv spomladanski nočni utrip gozda. Isto bi pričakovali tudi pri kozači. Napaka! Kozača je popolno nasprotje manjše sorodnice. Na velikih območjih se kozačji samci spomladi le poredko oglašajo z zamolklimi in manj

prodornimi klici. In čeprav je nabor oglašanj zelo velik, so ta zelo tiha in redka ter se hitro zlijejo z nočno tišino gozda. Švedski ornitolog Thomas Holmberg je leta 1974 situacijo, v kateri se znajde raziskovalec na terenu, zelo dobro opisal z naslednjimi besedami: »Pogosto lahko na kozačinem teritoriju preždim ure in ure, ne da bi sploh kaj slišali, čeprav se zdijo vremenske razmere odlične.«

Sove so v splošnem izjemno teritorialne živali in na svojem območju ne prenesajo vsiljivcev, zlasti samcev, ki bi utegnili izražati svojo teritorialnost oziroma željo po osvojitvi že zasedenega območja. Dvoboji med samci se kažejo večinoma glasovno. Še več, teritorialni samec se raztogi že, če zgolj sliši drugega samca, na primer, če njegov glas predvajamo po kasetofonu. To smo pred nekaj leti preizkusili tudi pri naših kozačah. In priznam, debelo smo gledali ob dobljenem rezultatu! Ne le, da smo našli celo kopico novih gnezdišč in spoznali, da je kozača precej bolj razširjena, kot smo sprva mislili, ugotovili smo tudi, da je kozača pri nas celo zelo pogosta in da poseljuje prostrane gorske gozdove v zelo velikem številu. Šele zdaj lahko razumemo, od kod so se vzele skrivnostne zimske obiskovalke parkov in mest. Pravzaprav so pri nas vedno živele v prostranih gozdovih, ki nas v Sloveniji izdatno obkrožajo, le opazili jih nismo. V hudih zimah jih stiska prižene do naselij v večjem številu, svoje pa verjetno doda še dobra rodnost v prejšnjem letu. Mlade in neizkušene ptice so najpogostejše med mestnimi prišleki. In če je bila sezona prejšnje leto dobra, je teh mladih ptic več, zato se v nižinah pojavijo v navideznih invazijah, kot sta jih opisovala Erjavec in Ponebšek.

Kako pa je sploh možna dobra gnezditvena sezona? V zgodnji pomladi si par kozač izbere primerno gnezdišče, veliko duplo, staro gnezdo kake ujede, celo gnezdilnico. Gnezdo ima na skrbi večja samica, ga varuje in ureja, medtem pa jo samec pita z ulovljenimi mišmi in voluharicami, ki jih nalovi na zasedenem teritoriju. Če je teh veliko, bo samec lov uspešnejši, samica pa se bo temu primerno poredila. Ravno masa samice je ključna varovalka, ki določa število jajc in velikost legla. Več je hrane, težja je samica in več jajc bo lahko legla. Če je dovolj hrane že v zgodnjem gnezditvenem obdobju, ko samica zalega jajca, bo dovolj hrane tudi kasneje, ko bo treba nahraniti lačne mladiče. Tudi kasneje je lov glavna dolžnost samca, velika samica pa medtem srčno brani svojo družino pred plenilci. Ne ustraši se ne lisice ne divje mačke, in tudi vsiljivi človek bo deležen podobno silovitega napada ob gnezdu. Kozača je namreč

najbolj agresivna evropska sova, ki se v obrambi svojega zaroda ne ustraši nikogar, včasih celo za ceno lastnega življenja. Kot pri vseh sovah mladiči poskačejo iz gnezda še preden poletijo. Nato posedajo po vejah, vendar so v nasprotju z drugimi sovami, denimo lesno sovo, zelo tihi. Na kratko se oglasijo le takrat, ko jih pokličeta samec ali samica s hrano. Neleteči mladiči pri prvih pohodih po zunanem svetu pristanejo tudi na tleh. Na gozdnih sprehodih lahko tako naletimo na svojega mladiča. Pri kozači bomo ob takem srečanju pogosto deležni glasnega opozorila, celo napada, enega od staršev. Sicer so mladiči kozače izjemno podobni mladičem lesne sove. Kozača ima precej večje in vitkejšje mladiče z izrazitejšim rumenkastim kljunom in temnejšim puhom. Zanesljivejša razlika je vzorec temnejših in svetlejših prog na hrbtu. Te so pri kozačem mladiču debelejšje in redkejšje, pri lesni sovi pa tanjše in številnejše (pomagaj si še s slikami).

Za zaključek pa še terenski napotek vsem, ki bi se radi s kozačo srečali v živo v gozdu, torej tam, kjer je ta velika sova zares doma. Zaman jo boste iskali, da bi si jo ogledali, saj je preveč previdna, da bi jo kar tako uzrli. Prepričan sem, da bo sova uzrla vas prej kot vi njo, kar pomeni, da so vaše možnosti že na začetku slabše. Srečanje na štiri oči raje prepustite naključju, ki vas bo gotovo doletelo, če pogosto zahajate v gozd. Posvetite se raje »slušnemu soočenju« s to gozdno vilo, ki je za pravega opazovalca ptic precej bolj vznemirljivo. Svetujem, da si med marcem in junijem v večernem ali zgodnjem jutranjem času sredi kakega večjega gorskega gozdnega kompleksa, zlasti v južnih delih Slovenije, najdete večjo jaso. Izberite jasno noč brez vetra! V tišini prisluhnite spokojni nočni tišini gozda. Pri tem odmisli vse, kar vas tare v vsakdanjiku, in si vzemite čas. Ugotovili boste, da je gluha gozdna noč precej glasna. Tam bo zalajal srnjak ali zabevskal lisjak, šelestenje listja pod koraki gozdnih živali bo vzbujalo rahel strah pred neznancem, prijetno cvrčanje kobilic v pozni pomladi, zvok rahlega prhutanja pomeni, da vas je preletel netopir, če boste napeli ušesa, boste morda zaslišali monotoni »u-u-u-u-u« kocočnega čuka, že konec maja se nočnemu zboru z astmatičnih kihanjem pridružijo prvi polhi, gromki zvok visokoletečega letala je danes že običajna zvočna stvarnost, ... in potem boste nekje od daleč zaslišali zamolki »hu huu-u-huu«, ki bo poplašal vaše čakanje. Samec kozače na nočnem obhodu označuje svoj teritorij! ●

1: Gozdna vila opazuje z varnega kritja
foto: Davorin Tome

2: Kozača in njeno glasno spremstvo, sive vrane in srake, od dnevnem zimskem pohajkovanju.
foto: Davorin Tome

3: Medtem ko je samec na lovu, samica kozače skrbi za gnezdo in zarod.
foto: Pertti Saurola

4: Mladiča kozače prepoznamo po izrazitem rumenem kljunu, temnejšem puhu in širšem temnejšem progam na hrbtu, ki jih vidimo ob strani.
foto: Davorin Tome

5: Mladiči lesne sove imajo manj izrazit blede obarvan kljun, svetlejši puh, proge na hrbtu in trebuhu pa so tanjše in gostejše posejane.
foto: Marko Rakovič

1

2

Mariborski otok

//Matjaž Premzl

1: Labodom grbcem (*Cygnus olor*) nizke temperature in zamrzovanje vode lahko povzročijo težave. Na Mariborskem otoku je eden izmed njih primrznil na vodno gladino.
foto: Ivan Esenko

2: Udeleženci izleta na Mariborski otok v mrzlem jutru opazujejo vodne ptice
foto: Marko

V soboto 28. 1. 2006 smo se na Štajerskem odpravili na ornitološki izlet, in sicer na Mariborski otok, ki je del območja Natura 2000 – Drava. Sedem udeležencev se nas je zbralo pred gostilno v Koblarjevem zalivu. Pridružil se nam je tudi novinar časopisa Večer. Predramilo nas je glasno pokanje in ugotovili smo, da je voda prinesla večje količine debelega ledu, ki je pred seboj lomil tanjšega in puščal za sabo nezaledeno sled, ki jo je brž izkoristil kormoran za svoj lov. Na ledu pa smo opazili dva rečna galeba. Eden od njiju je sedel in se prav neobičajno vedel. Izkazalo se je, da je primrznil na led. Po nekaj minutah mu je, morda z izgubo nekaj peres, vendarle uspelo odleteti. Ob poti naprej smo si dodobra ogledali še samca sivke, ki ni bil nič kaj plašen.

Odšli smo na otok, kjer so nas pozdravila ogromna drevesa in od vsepovsod oglašanje brglezov, ki očitno že nestrpno čakajo pomlad. Na poti do vrha otoka smo slišali črno žolno in velikega detla. Ko smo prispeli do vrha, nas je tam pričakala večja jata mlakaric, čopastih črnic in dva laboda grbca. Med jato smo opazili tudi sivo gos. Pogledali smo še velikega žagarja in zvonce, ki so se prehranjevali pod jezum hidroelektrarne. Na poti do spodnjega konca otoka smo poslušali ptičje petje. Najglasnejše so bile velike sinice v zboru s plavčki, pridružili pa so se jim še ščinkavci in brglezi. Ob vsem tem petju smo se morali kar potruditi, da smo slišali petje tihega kratkoprstega plezalčka.

Na koncu otoka smo opazili še enega velikega žagarja in dva kormorana. Ker je bila celotna vodna površina od otoka navzdol pod ledom, smo se odločili, da gremo nazaj proti Koblarjevemu zalivu. Na poti čez most smo si še enkrat od blizu ogledali zvonce, ki pa so se ves čas neutrudno potapljali. Na poti do avtomobilov so nas preleteli rumenonogi galebi in dva siva galeba. Ko smo prišli na konec poti, smo si privoščili še nekaj ptičjega petja in se že dogovorili za naslednji obisk Mariborskega otoka v toplejšem delu leta. ●

GRAND HOTEL UNION

Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana
Tel: 01 308 1270, faks: 01 308 1015
E-mail: hotel.union@gh-union.si
www.gh-union.si

GRAND HOTEL UNION
hotel in konferenčni center

ORGANIZIRAMO :

Poročne obrede in slavnostne večerje,
sprejeme, gala večerje, obletnice (30 - 300 oseb)
Zabavni in kulturni program

Naj najlepši trenutki ostanejo v najlepšem spominu

1

2

Radensko polje

//Marko Fric

Meglenega spomladanskega jutra, ko ni nič kazalo na lep dan, smo se dobili na Grajskem vrtu Boštanj pri Grosupljem. Zbralo se nas je presenetljivih 48 udeležencev. Po kratki predstavitvi kompleksa, imenovanega Grajski vrt, smo se premaknili v informativni center, kjer je urejena predstavitev Radenskega polja z okolico. Tu nam je Stane Peterlin izčrpno predstavil zgodovino samega polja in njegovega geološkega raziskovanja.

Nato smo zapustili Grajski vrt in se po obronkih vzpetine, na kateri stoji grad Boštanj, pod vodstvom Marjana Trobca in Staneta Peterlina odpravili do severnega roba Radenskega polja. Še preden smo lahko uzrli rob polja, je oblake predrlo sonce. V mrtvicah in meandrih ene od štirih rek, ki napajajo polje, so nas pričakali labodi grbci, mlakarice in kreheljci, ki pa so bili na našo žalost preveč plašni, da bi si jih lahko dobro ogledali. Ob reki Dobravki smo se odpravili proti sredini polja. Med potjo smo izvedeli, da je Radensko polje edino kraško polje v Sloveniji, ki ga napajajo štiri reke. Kmalu smo prišli do estavel, jam, ki vodo ob suši požirajo in ob obilici padavin bruhaajo in jim z lepim slovenskim izrazom pravimo retja.

Od retij smo se odpravili proti Zatočnim jamam na južnem delu Radenskega polja. Na poti smo oprezali za pticami in uživali v toplem zgodnjem spomladanskem soncu. Opazili smo tri kanje, ki so v vetru vadile svatovanje. Med potjo smo lahko vedno znova opazovali udorne jame. To so jame, ki nastanejo tako, da voda raztopi apnenec pod zemljo in se le-ta zaradi pomanjkanja opore vdre.

Na skrajnem jugozahodnem delu Radenskega polja pa so našo pozornost pritegnile ponorne jame rek Zelenke in Šice. Ko smo prišli do skrajnega južnega dela polja, smo se lahko sprehodili tudi v podzemlje ponorne jame reke Šice. V njej so nas presenetili ledeni kapniki, ki so se v soju čelnih svetilk prav čarobno svetili.

Na poti nazaj smo lahko opazovali obilico kraških pojavov,

3

sledi najrazličnejših živali in rastline. Izlet ni bil posebno bogat s pticami, saj smo poleg labodov, mlakaric, kreheljcev in kanj videli le še plavčka, veliko in močvirsko sinico. Zato pa smo videli prav neverjetno pokrajino, kjer se ti na majhnem območju odpre pogled na večino kraških pojavov, kar je na bolj znanih kraških poljih, kot sta Cerkniško jezero in Planinsko polje, nemogoče. Izlet na Radensko polje priporočam vsem ljubiteljem lepe pokrajine in seveda ptic – ne boste razočarani. ●

1: Izletniki na Radensko polje pri Grosupljem
foto: Marko Fric

2: Plavček (*Parus caeruleus*)
foto: Tone Trebar

3: Radensko polje
foto: Marko Fric

Ptujsko jezero

//Aleš Tomažič

1 In 2: Udeleženci so si poleg drugih številnih vodnih ptic, ki prezimujejo na Ptujskem jezeru, natančno ogledali tudi črnovratega ponirka (*Podiceps nigricollis*).
foto: Dominik Bombek

Tudi to zimo smo imeli že tako rekoč tradicionalni izlet na Ptujsko akumulacijsko jezero. Menda več kot dvajset udeležencev se nas je ob tem hladnem jutru, 10. decembra lani, zbralo okrog vodje izleta – Dominika Bombka. Ni manjkalo ne novih obrazov ne izkušenih ptičarjev, kar sploh ni presenetljivo, saj je to največje stalno slovensko jezero znano kot »magnet« za zanimive in redke ptice, tako da izrednih opazovanj nikoli ne manjka. Še posebej pa to velja pozimi, saj tam prezimuje največje število vodnih ptic pri nas.

Kot običajno smo se tudi tokrat dobili na mostičku za pešce, v bližini gostišča Ribič. Ker tam ljudje radi hranijo labode in race, se te pogosto zelo približajo in kažejo le malo strahu pred človekom. Mesto je zaradi tega zelo dobra in priporočljiva lokacija za tiste, ki radi fotografirajo, in tiste, ki bi ptice radi videli od blizu. Znano je tudi po rednih obiskih zimske race.

Po Dominikovem pozdravnem nagovoru smo se kmalu posvetili opazovanju z mostička, in sicer številnih vodnih ptic, ki so mirno plavale po vodni površini. Kljub dokaj nizkim temperaturam nam je bilo vreme naklonjeno. Vidljivost je bila za ta letni čas dobra, in tako odličnemu terenskemu dnevu ni stalo prav nič več nasproti.

Ko se je število udeležencev okrog pol desete zjutraj ustalilo in smo si ogledali nekaj lisk, mlakaric in zvoncev, ki so plavali v naši bližini, smo se odpravili čez most in po nasipu v smeri zapornic na južnem delu jezera.

Na jezeru se je stiskalo na stotine vodnih ptic, kar je, kot že rečeno, vse prej kot izjema na tej lokaciji. Nosačem teleskopov se je poznalo veselje na obrazih, ko so lahko udeležencem izleta nekoliko približali pogled na več sto kormoranov, sto šestdeset sivk, dvesto kreheljcev, več kot dvajset čopastih ponirkov in vsaj toliko čopastih črnic. Toda to je bil šele začetek. Navzoči so lahko videli tudi manjši, starejši otoček kot tudi novejši, precej večji otok, ki sta namenjena predvsem gnezdenju navadnih

čiger. Damijan Denac, ki je pravi poznavalec čigre in njenih gnezditvenih navad pri nas, je izkoristil trenutek in zbranim predstavil ornitološko pomembnost teh otočkov. V zavetju le-teh in posameznih grmičkov, ki so štrleli iz vode, so se prerivale še številne druge ptičje vrste, ki se nam prej še niso razkrile oziroma jih ni bilo mogoče videti. Tako smo imeli priložnost opazovati tudi konopnice, dolgorepo raco, žvižgavke in sivega galeba. Na veselje nas vseh pa smo videli tudi samce in samice po zunanosti zelo zanimivega malega žagarja. Ljudje so z velikim navdušenjem opazovali pestro sestavo plavajočih jat. Skorajda preveč pestro za nekoga, ki se je tovrstnega izleta udeležil prvič.

Od zahodnega brega Ptujskega jezera smo se po poljski cesti odpravili nazaj proti parkiranim avtomobilom, saj je vodja izleta načrtoval še ogled spodnjega dela jeza, ki navadno prav tako obeta zanimivo opazovanje, vendar je preveč oddaljen, da bi se tja odpravili kar peš. Ob vračanju k vozilom so našo pot prekržili štirje brezovčki, ki so se za kratek čas ustavili na bližnji ograji, nato pa odleteli. Na poljih levo in desno tudi ni manjkalo kavk in poljskih vran, ki so s pridom izkoriščale tedaj še nezasnežena tla.

Ko smo dosegli drugi konec jeza, se je nekaj udeležencev žal že poslovilo, mi pa nismo videli nič manj ptic. Že takoj pod nasipom, še preden smo postavili teleskope, smo namreč imeli izjemno priložnost opazovati črnovratega ponirka na precej kratki razdalji. Popolnoma brez strahu je počasi plaval mimo nas in nas sproščeno opazoval, ravno tako kot mi njega. Takrat je Dominiku uspelo narediti fotografijo, ki je zdaj pred vami. Ko smo imeli postavljene teleskope, smo se ponovno razgledali po jezeru. Sicer nekoliko daleč stran, pa vendarle, sta plavala tako rdečegrlji kot polarni slapnik, pa tudi veliki žagar. Po nekaj minutah veččega pregledovanja vodne površine s teleskopi in daljnogledi smo seznamu opazovanih vrst lahko dodali še petindvajseto, sicer pri nas zelo redko belolisko, ki je osamljeno plavala nedaleč od nas.

S tem je bil uradni del izleta več kot uspešno zaključen. Večina zadovoljnih udeležencev se je poslovila, nekateri pa smo se odpravili še na vodni zadrževalnik Medvedce v bližini Pragerskega, kjer smo videli še dva velika srakoperja, nekaj rumenih strnadov in štiri velike bele čaplje.

Izlet je bil res dober in ga vsem, ki vas tokrat ni bilo, naslednjič več kot toplo priporočam. Ne bo vam žal ... ●

1

2

3

Ormoško jezero

//Aleš Tomažič

Ne dolgo od tega, 5. februarja letos, smo imeli izlet na Ormoško jezero. Ta nekdanj zelo priljubljeni izlet se je vsako leto ponovil predvsem zaradi gosi. Pred nekaj leti so namreč ravno tam prenočevale večinoma njivske in sive gosi. Tedaj še je bilo moč videti več kot tisoč osebkov veliko jato teh ptic, ki se je ob sončnem vzhodu dvignila s tal. Žal pa zaradi pritiskov hrvaških lovcev tega prizora pri nas ni več mogoče opazovati, tako da v sorazmerju s tem upada tudi število udeležencev na tem izletu.

Tudi letos je bilo tako, čeprav gre to verjetno pripisati tudi izredno slabemu vremenu. Snežni zameti in ledeni veter so gotovo marsikoga odvrnili od misli na udeležbo. Proti vsem mojim pričakovanjem se je le zbrala peščica ljudi, ki pa so, kot se je pozneje izkazalo, prišli večinoma zaradi preizkusa znanja, kot zaključek DOPPS-ovega tečaja za zimsko štetje vodnih ptic.

Uro pred izletom je Željko po vrsti pridno preverjal znanje navzočih, medtem pa smo drugi stali v DOPPS-ovi opazovalnici ob jezeru. Pregledovali smo vodno površino, v upanju in pričakovanju, da bomo opazili kakšno zanimivo vrsto. Strah pred tem, da bi jim Željko lahko morda skozi teleskop pokazal kaj neznanega, je nekatere očitno še dodatno motiviral.

Če pomislim na to, koliko snega je padlo, je bila vidljivost precej dobra in jezero precej pregledno. Z opazovanjem in določanjem ptic nismo imeli večjih težav. Večji del se jih je zadrževal sicer malo dlje, ne pa vse. Med blizu plavajočimi so bili predvsem številni zvonci. Predvsem samci te male race so naznanjali prihod pomladi. S kimajočimi glavami so parodirali okoli samic. To svatovanje je bilo tako očitno, da se nam je celo uporaba daljnogledov v tem primeru zdela nesmiselna. Med zvonci sta nekoliko bliže plavala tudi mali ponirek in osamljen samec malega žagarja. Pozneje sta se pridružila še dva čopasta ponirka. Na otokih iz rečnega mulja, ki jih oblikuje Drava, so bile skoncentrirane predvsem mlakarice in številni rečni

galebi. Slednji so bili ena od štirih vrst galebov, ki smo jih tam videli. Med njimi so namreč stali še posamezni rumenonogi galebi, večinoma v prvem zimskem perju, po zraku pa je letalo še nekaj sivih in dva mala galeba. Videti je bilo tudi kar nekaj kormoranov, ki pa so pretežno posedali po vejevju iz vode štrlečega grmovja. Precej daleč stran je plavala tudi malo večja jata sivk, vendar je slaba svetloba dopuščala le določitev, ne pa tudi natančnejšega opazovanja.

Malo preden smo se odpravili iz opazovalnice, smo med mlakaricami na otočku opazili pribo in belo pastirico. Obe sta bili eni izmed prvih svoje vrste, ki sta se vrnili iz toplejših krajev. Tudi velika bela čaplja ni mogla ubežati našim pozornim pogledom, ko je lovila ribe nekje na naši desni. Da ne bi ves čas samo čepeli v opazovalnici, smo se odpravili še na krajši sprehod po nasipu jeza. Nameravali smo pregledati še nekoliko oddaljeno jato ptic, ki je prej ni bilo mogoče opazovati. Izkazalo se je, da se ta sestoji večinoma iz lišk in posameznih sivk ter čopastih črnic. Seveda, po takšni medijski razvpitosti tudi nismo mogli mimo tega, da bi opazovali nekaj labodov grbcev, ki so plavali po jezeru.

Žal smo jezero dokaj hitro zapustili, saj je bilo vreme res nevzdržno. Velik del udeležencev sploh ni dočakal konca izleta, kar jim vsekakor ne gre zameriti. Če ne drugega, pa je več ljudi prvič videlo svatovanje zvoncev, pa tudi vrsto malega galeba. Zatorej lahko trdim, da je bil izlet kljub vsemu uspešen in da se tudi ob slabem vremenu splača stopiti čez prag. ●

1: Par zvoncev (*Bucephala clangula*)
foto: Leon Kebe

2: Siva gos (*Anser anser*). Na Ormoškem jezeru so nekoč skupaj z njivskimi gosmi (*A. fabalis*) prezimovale v številčnih skupinah. Intenziven lov na hrvaški strani jih je v zadnjih letih pregnal s tega območja.
foto: Igor Brajnik

3: Osamljeni samec malega žagarja (*Mergellus albellus*)
foto: Leon Kebe

1

2

Na mladih svet stoji - postavimo se na noge!

//Jurij Hanžel, 15 let

1: Mladi smo obiskali Škocjanski zatok, privoščili pa smo si tudi pogled na odprto morje.
foto: Eva Vukelič

2: Eva na DOPPS-u vestno skrbi za to, da iz mladih nadebudnežev rastejo veliki ornitologi.
foto: Nina Aleš

Po vsakem mladinskem ornitološkem taboru smo si vsi obljudljali, kako bomo v teku leta ostali v stikih in morda kdaj skupaj odšli na kakšen »teren«. Žal pa je po navadi vse obstalo le pri besedah. Tako je minilo celo leto do novega tabora, ko se je vsa zgodba ponovila. Situacija je postajala že rahlo neprijetna, saj smo na društvenih izletih le redko srečali koga naših let. Konec novembra 2005 je padla pobuda za ustanovitev mladinske sekcije, in priprave so se nemudoma začele. 24. novembra smo imeli v prostorih DOPPS ustanovni sestanek. K sreči je minil brez poglobljenih misli in dolgih govorov, ki sicer pritičejo takšnim priložnostim, a nekaj stvari nam je vendarle uspelo skleniti. Tako je izlet na Zbiljsko jezero 4. decembra, ki je bil sprva zamišljen zgolj kot izlet za mladino, postal tudi prvi v okviru sekcije DOPPS mladi. Na noge smo spravili e-poštno skupino, s pomočjo katere se obveščamo o sestankih in drugih dejavnostih. Na začetku smo si zastavili cilj, da bi vsak mesec napravili po en skupen izlet in se dvakrat srečali.

Za zdaj se tega bolj ali manj uspešno držimo, decembra smo imeli izlet na Zbiljsko jezero, januarja v Škocjanski zatok in zaliv Polje, februarja pa smo imeli v načrtu obisk ljubljanske deponije, ki pa je žal propadel zaradi »višje sile«, saj je bilo smetišče na kulturni praznik zaprto. V načrtu imamo tudi nekaj izletov za prihodnje mesece, natančnejši podatki bodo objavljeni na naši e-poštni skupini. Na splošno izbiramo lokacije, ki jih je mogoče doseči tudi s sredstvi javnega prevoza, saj je takšen prevoz za nas tudi najbolj dosegljiv. Prav zdaj pripravljamo seznam takšnih izletov in vsi predlogi so dobrodošli. Trudili pa se bomo tudi, da bomo skupne izlete organizirali na različnih koncih Slovenije, saj smo tudi mi mladi ornitologi precej razpršeni po vsej državi. Srečujemo pa se vsak drugi četrtek ob šestih zvečer v DOPPS-ovi garaži na Tržaški cesti. Povprečna udeležba

na sestankih se giblje okoli številke pet, zato smo seveda željni novih članov. Na srečanjih si najprej izmenjamo vtise o najnovejših ornitoloških doživetjih, nato pa se pogovorimo o naših bodočih akcijah. Trenutno tudi zbiramo skrivnostne fotografije ptic, da bi si malce nakodrali možgane. Kmalu bomo tudi začeli s krajšimi predavanji naših članov.

Ornitologija v Sloveniji ni ravno najbolj množičen »šport«, zato je še toliko bolj pomembno, da se nas zbere kar precej, kajti na mladih svet in posledično tudi ornitologija stoji. Za zdaj nas še ni veliko, toda postaviti si moramo cilj, da vsak od že obstoječih članov sekcije pridobi vsaj še enega zagretega ornitologa. Če bomo k temu pristopili dovolj resno in prizadevno, se nam za našo številčnost ni bati. Za konec pa še nekaj za pomiritev staršev potencialnih mladih ornitologov. Ptice skoraj brez izjeme opazujemo na »varni« razdalji in se jih ne dotikamo, zatoorej, skrbni starši, bojazen, da bi zaradi opazovanja ptic vaši otroci dobili ptičjo gripo, je povsem odveč! ●

→ Če se nam želiš pridružiti, te čaka zelo lahka naloga. Vse, kar moraš storiti, je, da se vpišeš v našo e-poštno skupino. Pošlji prazno sporočilo na doppsmjadi-subscribe@yahooogroups.com in stvar bo opravljena. Tako boš lahko ves čas na tekočem z vsem dogajanjem, ki ga načrtujemo. Seveda pa je ta skupina namenjena tudi pisanju prispevkov, zato kar lepo na dan s terenskimi doživetji. Če se nam pridružiš, te čakajo večeri v dobri družbi in nepozabni terenski izleti. Veseli smo vsakega novega člana!

Izlet na Zbiljsko jezero

//Blaž Blažič

Bila je nedelja. Zbudil sem se in si pomel oči. Bil sem vesel. Vedel sem, da je pred menoj nova izkušnja z mladimi poznavalci ptic. Namenjeni smo bili na vodno akumulacijo Zbiljsko jezero. Med ornitologi se je velikokrat govorilo o Zbiljskem jezeru in njegovem bogatem ornitološkem pomenu. In o tem sem se na tem izletu lahko zelo dobro prepričal kar na lastne oči.

Tako j ko smo prišli na kraj opazovanja, se nam je odprl pogled na prostrano, z vodnimi pticami bogato vodno akumulacijo. S teleskopom smo prečesali vodno gladino in odkrili marsikaj zanimivega. Na vzhodni strani jezera je plavala velika jata vodnih ptic. Med njimi so bile najpogostejše race mlakarice (*Anas platyrhynchos*). Družbo pa so jim delale čopaste črnice (*Aythya fuligula*). Na vodni gladini ni manjkalo tudi drugih vrst rac, kot so sivke (*Aythya ferina*), žvižgavke (*Anas penelope*) in zvonci (*Bucephala clangula*). Presenečen sem bil tudi nad množičnimi labodi grbci (*Cygnus olor*). Opazovali smo samce, kako so s svojimi »vodnimi kočijami« dvorili samicam. V ornitološko beležnico smo zapisali tudi dve vrsti ponirkov, malega (*Tachybaptus ruficollis*) in črnovratega ponirka (*Podiceps nigricollis*). Opazili smo tudi čmo lisko (*Fulica atra*) in velikega kormorana (*Phalacrocorax carbo*). Čisto na koncu našega izleta pa smo se posvetili fotografiranju velikega žagarja (*Mergus merganser*), ki se nam je neverjetno približal. Izlet smo zaključili ob toplem čaju in dobrem pogovoru. ●

→ PROJEKT SPRING ALIVE - POMLAD PRIHAJA!

Spletna stran »Spring Alive«, po slovensko »Pomlad prihaja!«, je zdaj aktivna tudi v slovenščini. Namenjena je predvsem mlajšim ljubiteljem ptic in narave, njen cilj pa je spodbujati mlade k opazovanju ptic selivk, ki se vračajo k nam. Na spletni strani se zbirajo podatki o prvih opazovanjih štirih najbolj znanih vrst ptic selivk – kmečke lastovke, bele štorke, kukavice in hudournika. Podatke o svojih prvih opazovanjih omenjenih ptic lahko vnesemo v poseben obrazec na spletnem naslovu www.springalive.net. Tako zbrani podatki so nato prikazani na zemljevidu Evrope, iz katerega lahko odčitamo, kako daleč je že pomlad, oziroma kam vse so se že vrnile štiri izbrane vrste ptic. V prihodnosti bo mogoče primerjati podatke iz različnih let in ugotavljati, kako različni dejavniki vplivajo na prihod ptic selivk na gnezdišča. Vseevropski projekt koordinirajo poljski partnerji BirdLife, v njem pa sodeluje že prek 25 držav. Verzija, ki si jo trenutno lahko ogledate na spletu, se bo v prihodnosti še spreminjala in dopolnjevala.

Obiščite www.springalive.net in tudi vi sporočajte o svojih prvih opazovanjih znanilcev pomladi!

1: Na izletu na Zbilje smo opazovali velikega žagarja (*Mergus merganser*), ki se mu kljub poznemu datumu še ni uspelo povsem pregoliti v odraslo svatovsko perje. Nenavadno je bilo tudi to, da se je prehranjeval s kruhom, namesto da bi lovil ribe. Da je tako zaostajal za sovrstniki, je bilo verjetno krivo njegovo poškodovano oko. foto: Eva Vukelič

2: Zbilje je eno najbolj zanimivih območij za zimsko opazovanje vodnih ptic v osrednji Sloveniji. foto: Eva Vukelič

1

2

3

Izdelovali smo gnezdilnice

//Tanja Šumrada, 14 let

1 in 2: Iz deščic so spretne roke izdelale gnezdilnice, v katere se bodo spomladi naselili plavčki in velike sinice.

foto: Vojko Havliček

3: Mladi Leščani, željni ornitološkega znanja, so zakoračili za Borisom Kozincem, foto: Nejc Čad

V sredo, 1. marca 2006, smo se zbrali na prvi delovni akciji mladinske sekcije DOPPS. Izdelovali smo gnezdilnice za veliko sinico in plavčka. Celotna akcija je potekala pod vodstvom Vojka Havlička in Ivana Kogovška, ki sta tudi naša žigala les in pripravila orodje.

Ob začetku, ob peti uri, se nas je zbralo že kar lepo število. Vojko nam je razložil potek dela in hitro smo se razdelili v skupine ter se lotili dela. Večina se je posvetila sestavljanju, najmlajši pa so z Evo označevali luknje za vijake, ki jih je nato izvrtala udeleženka s strojem. Vsi smo bili zelo vneti in kmalu je bila narejena prva gnezdilnica. Tej je sledilo še mnogo drugih. Skupaj smo sestavili dvajset gnezdilnic. Delu sta sledila okrepčilo in počitek s čajem in pecivom. Nekateri navdušenci in kasnejši prišleki pa so se lotili še barvanja gnezdilnic z vodnimi barvami. Prve akcije se je udeležilo zelo razveseljivo število udeležencev, saj jih je bilo skupaj petindvajset. Večina med njimi je bila mladih, tudi najmlajši, ki so z največjim navdušenjem prijeli za čopiče in barvali. Akcijo bomo zagotovo še kdaj ponovili! ●

Ornitološki krožek na osnovni šoli v Lescah

//Gašper Kos

Na Osnovni šoli Frana Saleškega Finžgarja že triindvajset let deluje ornitološki krožek, ki ga vodi mentor profesor Boris Kozinc. Vanj so vključeni učenci od prvega do devetega razreda. Trenutno je dejavnih sedem fantov in deklet, sicer pa se je število vsa leta gibalo med šest in dvajset.

Vsi udeleženci krožka radi sodelujemo, posebno pri delu na terenu, saj imamo radi ptice in naravo. V jesenskih in zimskih dneh smo običajno vadili skiciranje in prepoznavanje ptic s pomočjo priročnikov in ob gledanju diapozitivov. Vsako leto smo si ogledali tudi ptičji svet na Blejskem in Bohinjskem jezeru in nam najbližjem bajerju pri Šobcu. Od vodnih ptic mi je najbolj ostala v spominu raca mandarinka, ki je prepoznavna po oranžnih jadrnih in je najbarvitejša ptica.

Čisto drugače je bilo pozimi leta 2002/2003, ko smo v Brjeh popisovali tam prezimujoče ptice. Skupaj z mentorjem nas je sodelovalo deset popisovalcev. Neokrnjeni svet ob Savi Dolinki (med Zasipom in blejskim mostom), ki je v nevarnosti, da ga uničijo zaradi načrtovane graditve elektrarne, smo obiskali štirikrat v decembru in štirikrat v januarju. Posamezen popis je trajal od štiri do pet ur, nekajkrat smo delali v zelo visokem snegu. Najzanimivejše se mi je zdelo opazovanje črne žolne, ki sem jo videl prvič.

Poleg tega najzahtevnejšega projekta smo učenci opravili še številne druge in uspešno sodelovali na srečanjih mladih ornitologov Slovenije. ●

Recept za lojne pogače

//Sara Šemrov, 14 let

V torek, 24. januarja, smo se člani ljubljanske sekcije DOPPS zbrali na skupni akciji izdelovanja lojnih pogač. Za material in organizacijo sta poskrbela Vojko Havliček in Ivan Kogovšek.

Ko sva s prijateljico prišli v delavnico, so tri mlajše deklice že vneto polnile plastične posodice s sončničnimi semeni. Topljenje loja je prevzel Dare Fekonja, drugi pa smo tako ali drugače pomagali pri rezanju žice, polnjenju posodic s semeni in vlivanju loja nanje.

Če se slučajno najde kdo, ki bi rad lojne pogače izdeloval tudi doma, navajam recept: najprej vzamemo posodice, ki so lahko različnih oblik – to pač prepuščam vaši domišljiji – in jih napolnimo s semeni. Potem vzamemo

približno 40 cm dogo žico in jo na eni strani spiralasto zvijemo ter jo potisnemo med semena v posodici. Drugi konec žice mora gledati ven vsaj 10 cm. Naslednji korak je, da stopimo goveji loj nad ognjem in ga z zajemalko previdno zlijemo čez semena v posodici. Tako je lojna pogača že skoraj pripravljena. Pustiti moramo le še, da se loj posuši.

Ob delu smo tudi pojedli kakšen piškot in se pogreli z čajem (oziroma odrasli z vinom).

Pridno smo začeli in tudi hitro končali. Na koncu smo tudi vse pospravili.

Preden smo odšli, si je še vsak vzel, kolikor je hotel lojnih pogač. Tiste, ki pa so ostale, bodo porabili na DOPPS-u. Delavnica mi je bila zelo všeč in upam, da bo na DOPPS-u še več takih koristnih akcij. ●

1: Pogačarji pri delu
foto: Vojko Havliček

2: Veliki detel
(*Dendrocopos major*)
loj še posebej ceni.
Na lojne pogače
s sončničnimi
semeni pa prihajajo
predvsem manjše
semenojede ptice.
foto: Ivan Esenko

→ RAZPIS ZA MLADINSKI ORNITOLOŠKI RAZISKOVALNI TABOR NA GORENJSKEM

Tudi letos bomo organizirali ornitološki tabor za mlade. Potekal bo na Gorenjskem, predvidoma med 24. in 30. junijem. Tabor je namenjen mladim ornitologom med 12. in 18. letom, ki bi se želeli poglobiti v raziskovalno delo na področju ornitologije in naravovarstva, izpopolniti v prepoznavanju ptic ter se ob tem družiti in izmenjevati izkušnje z vrstniki, ki jim je skupno zanimanje za ptice in naravo. Število udeležencev je omejeno na 25. Pred prijavo pošljite po navadni ali elektronski pošti najkasneje do 30. aprila 2006 na naslov DOPPS ali eva.vukelic@dopps-drustvo.si s pripisom »prijava na tabor«. V prijavi navedite osebne podatke (ime, priimek, naslov, datum rojstva in telefon ter elektronski naslov, če ga imate) ter napišite, kaj bi se na taboru želeli naučiti. Prijavljeni boste najkasneje do 1. junija obveščeni o podrobnostih v zvezi s taborom.

Krakovski gozd

//Andrej Hudoklin

1: V pragozdnem rezervatu gnezdi 36 vrst ptic.
foto: Andrej Hudoklin

2: Hrast v Malencah je najmogočnejše krakovsko drevo.
foto: Andrej Hudoklin

3: Veliki detel najbolj pogost med detli
foto: Andrej Hudoklin

4: Plavček, pogosta vrsta dvoživke v Krakovskem gozdu.
foto: Andrej Hudoklin

5: Mali klinkač (*Aquila pomarina*) v Sloveniji gnezdi edinole v Krakovskem gozdu. Opazujemo ga lahko pri lovu nad okoliškimi polji in travniki.
foto: Andrej Hudoklin

Zemljevid:
vir GURS

Opis območja

Krakovski gozd je najobsežnejši sklenjeni ostanek nižinskih gozdov, ki so nekaj preraščali poplavne ravnice naših nižinskih rek. Je pravcata oaza narave sredi kmetijske in urbane krajine ob spodnjem toku reke Krke. Razteza se na uravnanim dnu vzhodnega dela Krške kotline, med vznožjem Gorjancev in Krškim hribovjem. Gozd je neločljivo povezan z obrobjem poplavnih travnikov, ki imajo največji obseg na stiku s poplavno ravnico reke Krke. V geomorfološkem pogledu gre za tektonsko udorino, ki jo je zasula reka Krka s pritoki. V spodnjih plasteh prevladuje prod, v zgornjih pa debele plasti ilovice, ki so jih prinesli potoki s Krškega hribovja. Tla so zato slabo prepustna in uravnana. Značilne hidrološke razmere sooblikujejo površinska voda, visoka podtalnica in pogoste poplave Krke in pritokov Martink, Čolnišček, Račna, Lokavec in Senuša. Celotno območje ima vlogo samosvojega naravnega zadrževalnika. Območje obsega 2400 ha gozдов in skoraj prav toliko travnišč na obrobju.

Dostop

Najboljše izhodišče za ogled Krakovskega gozda je Kostanjevica na Krki. Na obrobju mesta je pri gostilni Žolnir izhodišče 8 km dolge Resslerve poti. Krožna pešpot povezuje močvirje Trstenik, osrednji del gozda z naravnim rezervatom in poplavne travnike ob reki Krki. Opremljena je s pojasnjevalnimi tablami. Če želite izhodišče pomakniti globlje v gozd, lahko začnete sprehod

na travniku pri lovski koči v Trsteniku, v bližini Sajevc.

Ptice na območju

Obsežnost nižinskega gozdnega ekosistema, težko prehodna močvirna tla, bujna vegetacija in roji komarjev dajejo številnim pticam v obdobju gnezdenja idealno zatočišče. V Krakovskem gozdu in njegovi bližnji okolici je bilo tako zabeleženih več kot 100 gnezdil. Med ornitologi je zaslovel kot gnezdišče črne štokrlje (*Ciconia nigra*) in malega klinkača (*Aquila pomarina*). Velike letalce najlažje občudujemo z gozdnega obrobja, ko se v času termike dvigajo pod nebo. Na veliko presenečenje je bila 2005 potrjena tudi gnezditve orla belorepca (*Haliaeetus albicilla*), ki je pogosto opažen pri prehranjevanju ob reki Krki.

V ohranjenih gozdnih sestojih preseneča bogastvo gozdnih ptic. Ustreza jim strukturiran gozd s številnimi odmrliimi drevesi, še zlasti v osrednjem delu, kjer je tudi pragozdni ostanek. Najlažje je izslediti detle, ki z glasnim trkanjem označujejo gnezdilne teritorije. Krakovski gozd je znan kot domovanje ene največjih slovenskih populacij srednjih detlov (*Dendrocopos medius*). Vhodi v njihova dupla so nekoliko manjši kot pri prav tako pogostem velikem detlu (*Dendrocopos major*). Praviloma so na mestih, kjer so se že naselile drevesne gobe, da si lažje sklešejo dupla. Zapuščena dupla detlov, pivk (*Picus canus*), še zlasti pa zelenih žoln (*P. viridis*) omogočajo gnezdenje vse bolj ogroženemu golobu duplarju (*Columba oenas*) ter redkemu poletnemu gnezdilcu belovratemu muharju (*Ficedula albicollis*), ki ima tu skoraj polovico slovenske populacije. Pogosti so tudi sivi muharji (*Muscicapa striata*), skupaj pa se pojavljata kratkoprsti (*Certhia brachydactyla*) in dolgoprsti plezalček (*C. familiaris*). Med sovami preseneča

kozača (*Strix uralensis*), kisicerni tipična prebivalka nižinskih gozdov. V trstiščih v Trsteniku in ob Martinku se oglašata kobiličar (*Locustella naevia*) in rečni cvrčalec (*L. fluviatilis*), na travnikih ob Račni pa kosec (*Crex crex*). Za opazovanje je zanimiv stik gozda s Krko, kjer so zabeležena opažanja redkih selivcev.

Zaradi ogroženih ptic je Krakovski gozd opredeljen kot mednarodno pomembno območje za ptice in kot del evropskega ekološkega omrežja Natura 2000.

Druge zanimivosti

Posebnost Krakovskega gozda so nižinski hrastovi sestoji, ki so v slovenskem merilu prava redkost. Floristično izjemna je gozdna podrast, še posebno redki dacijski pljučnik (*Pulmonaria dacica*), nožnična pasja čebulica (*Gagea spathacea*), močvirska logarica (*Fritillaria meleagris*) in barjanska vijolica (*Viola uliginosa*). Mokrišče je idealen življenjski prostor dvoživk. Zabeleženih je kar 11 vrst, največ pozornosti pa so deležni plavčki (*Rana arvalis*), ki so jih domačini nekdanj lovili. V podrasti se skriva pestra favna malih sesalcev, zato so pogosto opažene divje mačke. S Krakovskim gozdom je povezan znani Jozef Ressel (1793-1857), izumitelj ladijskega vijaka. Okoli leta 1820 je opravil geodetsko izmero nepreglednih gozdnih površin in njihovo delitev na gozdne oddelke, med katerimi so bili izkopani jarki in urejene dostopne poti, ki so v rabi še danes. ●

1

2

Lesna sova v avtu

//Petra Vrh

1: Ko se je omotična lesna sova (*Strix aluco*) prebudila v toplem avtu, se je končala njena krotkost. Hotela je le še svobodo.
foto: Davorin Tome

Večer po Prešernovem prazniku sem se po službi vračala iz Ljubljane v Ribnico. Tik pred Turjakom, blizu odcepa za Mali Ločnik, sem skoraj trčila v lesno sovo, ki je sedela sredi desnega voznega pasu. Na odstavnem delu ceste sem pustila avto in odhitela do mesta, kjer sem videla sovo. Cesta je bila precej prometna in avtomobili so se zadnji hip izogibali sovi, ki je sedela na cesti in zmedeno obračala glavo. Sklepala sem, da jo je nekdo zadel in je zato omotična obsedela sredi ceste. Morala sem hitro ukrepati, drugače bi bilo po njej. Odločila sem se, da

jo odpeljem domov in ji pomagam k čimprejšnjemu okrevanju. Komaj sem premogla toliko poguma, da sem jo od zadaj zgrabila za peruti in telo in odnesla proti avtu. Sova se ni upirala! Ker sem imela avtomobilski prtljažnik poln, sem jo položila za voznikov sedež in jo pokrila z odejo. Tako sva se odpeljali proti Ribnici. Med potjo pa me je obšla slaba slutnja, da se lahko ta sovica v toplem avtu »strezni« in zleti po avtu. Ni minilo 5 minut, ko je zaplahutalo po avtu. Od strahu in groze sem začela vpiti in stiskati vrat med ramena, da se mi ne bi zaletela v glavo. Moje vpitje je prestrašilo tudi sovo in umaknila se je na zadnjo polico avtomobila. Brž ko je bilo mogoče, sem se ustavila na najbližji stranski cesti in skočila iz avta. Ko sem se malo pomirila in ugotovila, da sova človeku le ni »smrtno nevarna«, sem se usedla nazaj v avto in jo odpeljala stran od glavne ceste v gozd, da ne bi še enkrat zletela na cesto. Odprla sem prtljažnik in upala, da bo moja sopotnica srečno odletela, kajti v nasprotnem primeru bi se nadaljevala burleskna zgodba dekleta, ki lovi opotekajočo se sovo in po možnosti zraven še vrešči od strahu, da je sova ne bi oključala. Ko je uvidela, da ima prosto pot na svobodo, je razprla peruti in dostojanstveno odletela proti gozdu. Zaželela sem ji le še malo več pazljivosti pri prečkanju cest in se z lepim občutkom, da sem ji rešila življenje, odpravila proti domu. ●

→ Postani član DOPPS, pridruži se nam!

Želite prispevati k ohranjanju našega naravnega bogastva in k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave? Morda želite aktivno sodelovati v ornitoloških in naravovarstvenih projektih? Ali pa si želite le prijetne družbe z drugimi ljubitelji ptic in narave? Vse to vam prinaša članstvo v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS.

Poleg že omenjenih možnosti se boste lahko brezplačno udeleževali številnih izobraževalnih izletov in predavanj širom Slovenije ter prejeli revijo Svet ptic, prvo slovensko poljudno revijo o pticah. Mogoče vas zanima strokovno delo in se boste odločili še za *Acrocephalus*.

Naše poslanstvo je varovanje ptic in njihovih habitatov. Tega uresničujemo s skupnimi močmi, zato je prav vsak posameznik pomemben člen verige, v kateri lahko pripomore k varstvu narave.

Svojo namero o včlanitvi sporočite na naš naslov: **DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana, e-mail: dopps@dopps-drustvo.si ali nas pokličite na 01 426 58 75**. Poslali vam bomo pristopni paket. Postali boste del organizacije, ki deluje v javnem interesu varstva narave in in je partner svetovne zveze za varstvo ptic.

S tem boste storili uslugo pticam, naravi in nenazadnje tudi ljudem.

Pita - plahi škrat tropskega pragozda

//Al Vrezec

Pisalo se je leto 1999, ko sem se v pozni jeseni potikal po tropski malezijski deželi in stikal za pticami eksotičnega videza. Tropski ptičji svet s svojo neverjetno pestrostjo oblik, barv in glasov navda opazovalca ptic, vajenega domače evropske klasike, do te mere, da kakor otrok po trgovini z igračami z daljnogledom v roki brezglavo bega po terenu. Čeprav se tropske ptice vsaj na videz bolj malo menijo za dnevne cikle, je kljub vsemu zgodnje jutro tudi v tropih tisti pravi čas za iskanje skritih redkosti. Vsi moji sopotniki na malezijskem popotovanju so še spali, ko sva se nekega zgodnjega jutri v trdi temi z malezijskim kolegom Akijem odpravila na ptičarijo v naravnem parku Kuala Selangor. Z lučmi v rokah sva jo mahnila v bližnji, pomislite, benjaminov gozd. Kdo bi si mislil, da iz tako klavrne lončnice fikusa benamina, kot jih poznamo na Slovenskem, lahko zrastejo tako mogočna drevesa, seveda v svojem domačem tropskem kvartirju. Tiho sva se po gozdni stezi pomikala v svežem, a za nas Evropejce toplem jutru. Vse je še spalo, celo petelini bankivske kokoši (*Gallus gallus*), ki jih je po tukajšnjih gozdovih vse polno, še niso dvignili svojega jutranjega glasu. Nemirno sva si z lučmi razsvetljevala v mrak zavito vejevje in oprezala za spečimi pticami. Najin cilj je bila mangrovska pita (*Pitta megarhynchos*), plahi gozdni škrat pisane oprave, dolgih nog, kratkega repa in obilnejše postave. Pite so ene najbolj skrivnostnih prebivalcev tropskih gozdov, o katerih je še vedno zelo malo znanega. Čeprav so to dnevne ptice, jih bomo podnevi le stežka uzrli, saj so neverjetno plahe. Pravi čas, da se s to skrivnostno ptico srečamo, je zato pozen večer ali zgodnje jutro, ko dremajo po vejah, navadno dober meter od tal. Pa tudi to je zaradi njihove redkosti in neprehodnosti tropskega gozda dokaj redek pojav. Polnima pričakovanj, a vendar z neko mero dvoma, se je v soju baterijske luči na veji pred nama prikazal

srednje velik ptič, ki se je ob nenadni osvetlitvi zdrznil, a otrplo občepel na veji. Aki je vzkliknil: »Kingfisher!« (po naše vodomec). V migetajoči svetlobi sva se skušala ptici kar najbolj približati, in prišla sva ji na kaka dva metra, ptica pa je kar čepela. Tedaj se mi je posvetilo, fluorescentno modro perje po perutih, črna obrazna maska, masiven kljun in brezrepost so mi v mislih priklicali tako zeleno pito. Šepetajoče sem vzkliknil: »Oh my God, no, it's pitta!« Tedaj se je vznemirjenje še povečalo. Navkljub svetlobi je ptica še vedno dremajoče čepela na veji. Počasi sem iz malhe izvlekel fotoaparat in ga s tresočo roko nameril proti piti. Aki mi je pri tem, ravno tako tresoč, asistiral in obsvetil redko ptičarsko trofejo. Škljoc, škljoc! Dva posnetka, piti je bilo dovolj in izginila je v gozdni mrak, jaz pa sem upal na najboljšo pri fotografiji, ki bo dragocen spomin, če se na njej sploh kaj vidi. Dan se je že začel prebujati. Toplo tropsko sonce je predramilo peteline, gozd je spet završal v kaotičnem ptičjem prepevanju. Bil je še en lep dan in še nekaj takih je sledilo do konca našega vznemirljivega potovanja. Ko sem prišel domov, je brž sledilo razvijanje diasov. Nestrpen, kakšen spomin mi je pita zapustila, sem pregledal razviti film. Prvi škljoc je zabeležil gozdno mrakobo, na drugem pa se je pokazal obris speče pite v soju trepetajoče svetlobe. Če pomislim, je slika ravno takšna, kakršno je celotno doživetje bilo. Vznemirljiva, trepetajoča in skrivnostna! ●

2: Pita – plahi tropski pragozdni škrat. Na sliki modroperuta pita (*Pitta moluccensis*).
foto: Al Vrezec

3: Mangrovska pita (*Pitta megarhynchos*) v soju trepetajoče svetilke
foto: Al Vrezec

→ Povejte nam svojo dogodivščino!

Rubrika »Ptičarske prigode« se je rojevala kar nekaj časa. Ob vsakem družabnem srečanju članov DOPPS je vsaj nekdo pomislil: vse te zgodbe bi morali zapisati! Razburljive, smešne, zanimive, lepe in vesele dogodivščine s »ptičarskih« terenov, bolj ali manj resnih, včasih kar dežujejo. Nekateri jih imajo za celo knjigo, drugi morda samo za manjši zvezek. Kdo ve, na koliko strani bi jih spravili vsi ljubitelji ptic in ornitologi v Sloveniji? No, takšnih rezultatov verjetno ne moremo pričakovati. Vseeno pa naj ostane vsaj kak zapis. Privlecite na dan tiste »ptičarske« spomine, ki bi utegnili razvedriti vas in druge, in jih ubesedite. Na teh straneh je prostor za – vaše ptičarske prigode!

Spremenljivi prodnik (*Calidris alpina*)

Fotografija je z otoka Paga. Spremenljivih prodnikov načeloma ni težko fotografirati, saj niso plašni. Pogosto se mu lahko približamo brez vsakega kritja, le s počasno in potrpežljivo hojo, in sicer tako blizu, da ga ne moremo več izostriti. Več težav nam povzroča zaradi nenehne aktivnosti. Premakne se, še preden izostrimo in pritisnemo. Na tej fotografiji pa je bilo treba kar nekaj časa čakati tudi na to, da sta oba prodnika hkrati dvignila glavo. Fotografija sicer ni primerna za določanje vrste, lepo pa prikazuje vrsto v njenem habitatu.

Davorin Tome, Ljubljana

SKOZI OBJEKTIV

Obredna potrditev partnerstva (razkazovanje, šopirjenje) belih štorkelj (*Ciconia ciconia*) ob prihodu na gnezdo

Par belih štorkelj (*Ciconia ciconia*) uporablja gnezdo na dimniku hiše v Lahovčah že nekaj let. Vsako leto navadno uspešno speljeta od 2 do 3 mladiče (H. Ciglič, ustno). Očitno jima tudi delno vlažni travniki ob potokih Reki in Pšati v okolici dajejo dovolj hrane. Tudi večino orníc ob priložnosti prečešeta. Pobirata predvsem deževnike. Lani sta se dva mladiča izvalila dokaj pozno, v začetku julija. Eden je kmalu poginil, drugi, srečnejši, pa je zapustil gnezdo šele v začetku septembra. Z enim od staršev se je v rojstnem kraju zadrževal vse do prvih dni novembra. Razen v času hranjenja sta se največ zadrževala na gnezdu ali v bližnji okolici.

Tone Trebar, Pestotnikova 17, 4000 Kranj, e-mail: tonetrebar@volja.net

avtorji:

Marjana Ahačič
Tomaž Jančar
Leon Kebe
Andrej Medved
Tomaž Mihelič
Tadeja Oven
Borut Rubinič
Željko Šalamun
Nataša Šalaja
Barbara Vidmar

fotografi:

1: Andrej Medved,
Borut Rubinič
4: Tomaž Jančar
7: Borut Mozetič
9, 13: Borut Rubinič
12: arhiv DOPPS
14: Tomaž Mihelič
15: Dušan
Klenovšek

1//Novi sodelavki v pisarni DOPPS

Zaposlenim v pisarni DOPPS sta se v zadnjem času pridružili še dve novi sodelavki. Tadeja Oven, diplomantka Fakultete za organizacijske vede, je od jeseni zaposlena na delovnem mestu vodje informacijskega centra naravnega rezervata Škocjanski zatok. Tadeja od septembra 2005 dela v koprski pisarni DOPPS, kjer je doslej skrbela predvsem za to, da so postopki za izvedbo javnega natečaja tudi formalno gladko tekli. Sodeluje tudi pri vodenju projekta Škocjanski zatok – učilnica v naravi za vsakogar, ki se sofinancira iz evropskega programa Interreg IIIA Slovenija-Italija. Kasneje bo aktivno prevzela vodenje novega informacijskega centra v Škocjanskem zatoku. Ukvarjala se bo tudi s pripravo prireditev in promocijo rezervata ter se posvečala delu z obiskovalci. Od 1. marca dalje je na delovnem mestu projektnega administratorja v ljubljanski pisarni zaposlena diplomirana biologinja Petra Vrh. Vesela novica za projektne vodje, ki so z zaposlitvijo projektnega administratorja razbremenjeni administrativno-finančnih vidikov vodenja projekta. Petra je namreč prevzela tako področje javnega naročanja, kot tudi vodenja financ projektov in priprave poročil. V prihodnjih tednih jo že čaka priprava prvega poročila Evropski komisiji za komunikacijski projekt, ki ga sofinancira Direktorat za širitev. Na ornitološkem področju Petro zanimajo predvsem sove, veliko prostega časa pa vlaga v študij solo petja, pri čemer je zelo uspešna. Obema novima sodelavkama želimo dobro počutje v pisarni DOPPS, predvsem pa veliko delovnih uspehov in zadovoljstva. NS

2//Začele so se priprave na srečanje evropskih partnerjev BirdLife

Začele so se priprave na jesensko srečanje evropskih partnerjev BirdLife International, ki bo potekalo med 13. in 16. oktobrom 2006 v Ljubljani. V februarju nas je obiskala predstavica iz bruseljske pisarne, Pamela Balin, ki si je ogledala nekatere potencialne kraje srečanja. Končna odločitev je bila sprejeta konec februarja na sestanku predstavnikov European Team Committeeja v Bruslju. Srečanje bo potekalo v kongresnem centru hotela Mons, ki bo gostil okoli 120 udeležencev.

Plenarnemu srečanju bodo sledile delavnice, kjer si bodo manjše skupine udeležencev izmenjale naravovarstvene izkušnje in mnenja. Na plenarnem srečanju bodo opravljene volitve, poleg tega bodo udeleženci predstavili in začrtali smernice za prihodnja leta.

Ob koncu prvega dne srečanja se bodo udeleženci spoznali ob neformalni »dobrodošlici«. Srečanje je namenjeno tudi izmenjavi materialov posameznih udeležencev, ki jih bodo lahko predstavili ob koncu drugega dne srečanja na t.i. partnerskem sejmu.

V ponedeljek, 16. oktobra 2006, bomo udeležence srečanja popeljali na več različnih izletov, ki ne bodo le ornitološko obarvani, temveč bodo namenjeni tudi spoznavanju drugih lepote Slovenije.

Ob tej priložnosti vabimo vse prostovoljce, ki bi želeli sodelovati pri pripravi in izvedbi srečanja, da nas pokličete na tel. št. 01/ 426 58 75 (Barbara). BV

3//Hidroelektrarne na Muri spet aktualne

Decembra lanskega leta je Vlada Republike Slovenije podelila koncesijo za izrabo vodnega potenciala reke Mure Dravskim elektrarnam (DEM). DEM skupaj z avstrijskim podjetjem načrtuje graditev osmih pretočnih hidroelektrarn (HE), šest na mejnem pasu Mure z Avstrijo in dve na našem ozemlju. Kaj to pomeni za ptičji svet? Mura je v nacionalnem pogledu izjemno pomembno območje za številne ptičje vrste. Tako je od Radenec dolvodno do sotočja s Krko, ko zapusti Slovenijo, razglašena kot del Nature 2000. V habitatih, ki so nastali kot posledica meandriranja Mure in nihanja podtalnice, gnezdi okoli 110 vrst ptic. V mehkolesnati loki je bila ugotovljena ena največjih gostot ptic pevč v Sloveniji. Graditev HE bi imela neposreden negativen vpliv na vrste, vezane na rečno strugo, kot so vodomec, breguljka, mali martinček idr. Sprememba vodnega režima bi povzročila spremembo habitatov in s tem spremembo vrstne sestave in gostote ptic. Skratka, Mura več ne bi bila to, kar je danes. S stališča Nature 2000 je zato graditev HE na Muri nesprejemljiva. ŽS

4//Novice z Volovje Rebri

Prizadevanja za ohranitev narave na Volovji

rebr – spomnimo se, da si Elektro Primorska tam prizadeva zgraditi 43 gigantskih vetrnih elektrarn – v zadnjih mesecih potekajo precej skrito očem javnosti. Mediji so se zgodbe očitno nasitili.

V novembru je v okviru postopka izdajanja okoljevarstvenega soglasja potekala javna razgrnitev. V tem času je javnost imela možnost pregledati investitorjeve načrte in Poročilo o vplivih posega na okolje. Člani koalicije smo sredi decembra na Agencijo RS za okolje (ARSO) vložili obsežen svezjen pripomb in dokazov o škodljivosti vetrnih elektrarn za naravo na Volovji rebri.

V zadnji številki Sveta ptic smo poročali, da je ARSO DOPPS-u zavrnila status stranke v postopku. Na sklep smo se nato pritožili na Ministrstvo za okolje in prostor (MOP). Ker tudi tu nismo uspeli, smo vložili tožbo na Upravnem sodišču. Treba je poudariti, da sta odločitvi ARSO in MOP zelo sporni, saj sta v nasprotju z Zakonom o ohranjanju narave, v nasprotju s pravnim mnenjem, ki ga je MOP naročil pri Inštitutu za javno upravo, in tudi v nasprotju z odločitvijo MOP v enakem postopku spred enega leta.

Investitor ni počival in vnovič je začel pritiskati na organe odločanja. Dne 7. marca je potekala seja Komisije Državnega sveta za lokalno samoupravo na temo umeščanja vetrne elektrarne na Volovji rebri. Predstavniki koalicije za Volovjo reber smo po mojem mnenju zelo kvalitetno in učinkovito predstavili ključne argumente v prid ohranitve območja. Najbrž ne bo nihče več presenečen, če povem, da so svetniki na koncu seje soglasno podprli postavitev VE prav na Volovji rebri. Moč argumentov v tej zgodbi pač že dolgo nič več ne šteje.

Precej smo se ukvarjali tudi s pripravo dodatnih utemeljitev o škodljivosti posega, ki smo jih posredovali na ARSO. V ta sklop sodi tudi članek Tomaža Miheliča in Fulvia Genera o pojavljanju beloglavega jastreba v Sloveniji, ki je bil objavljen v 125. številki Acrocephalus.

Odločitev ARSO, ki bo zapečatila usodo Volovje rebri, pričakujemo v aprilu 2006. TJ

5//Kmetijska delavnica za ohranjanje vlažnih travnikov v Sloveniji

Projektna skupina na DOPPS, ki se že tretje leto ukvarja z vzpostavitvijo dolgoročnega varstva kosca (*Crex crex*) v Sloveniji, je

27. februarja 2006 v Dolenjem jezeru na Cerkniškem pripravila posvet na temo upravljanja ekstenzivnih vlažnih travnikov. Delavnice so se udeležili predvsem kmetijski svetovalci s projektnih območij in predstavnik Notranjskega regijskega parka. Udeleženci so bili v uvodnem delu seznanjeni z rezultati popisa kosca na letu 2005, s poudarkom stanja populacij kosca na projektnih območjih LIFE (Ljubljansko barje, Cerkniško jezero in porečje Nanošnice), predstavnik Notranjskega regijskega parka pa je udeležence navdušil s predstavitvijo življenja na zavarovanem območju. V drugem delu so bile pregledane smernice za ohranjanje vlažnih travnikov, kjer so imeli glavno vlogo kmetijski svetovalci, ki redno spremljajo stanje na terenu.

Omejevanje izsuševanja travnikov, vzpodbujanje ekstenzivnega in ekološkega kmetijstva, ohranjanje ekstenzivnih vlažnih travnikov in renaturacija ter ohranjanje in upravljanje strukturnih elementov kulturne krajine (mejice, posamična drevesa in grmovje) so bila glavna izhodišča diskusije, ki je pokazala, da je nadaljnje sodelovanje med društvom in kmetijskimi svetovalci ključnega pomena pri zagotavljanju dolgoročnega varstva kosca in vlažnih travnišč. Na posvetu so bile dane tudi konkretne pobude za sodelovanje, med katerimi so tudi izvedba pašnega poskusa v okolici Bevk in demonstracije pticam prijazne košnje na DOPPS-ovem poskusnem posestvu Vrbovke na Ljubljanskem barju. **AM**

6///Life+

Evropska komisija je za obdobje prihodnje finančne perspektive 2007-13 predvidela spremembo finančnega instrumenta za okolje LIFE. Po njenem prvem predlogu naj bi se ohranjanje ogroženih vrst in habitatov v okviru omrežja Natura 2000 financiralo iz evropskih skladov, predvsem iz novo ustanovljenega Evropskega sklada za razvoj podeželja ter strukturnih skladov. Tako naj bi v skladu z dopolnitvijo Lizbonske strategije (Goteburg, 2001) preprečili upad biotske pestrosti na ozemlju Evropske unije do leta 2010.

Primerjava med razpoložljivimi sredstvi in ocenjenimi stroški je pokazala, da načrtovano financiranje iz obstoječih evropskih skladov še zdaleč ne bo zadostovalo za doseg

varstvenih ciljev. Evropska komisija je ocenila, da naj bi ohranjanje omrežja Natura 2000 v EU letno stalo 6,1 milijarde evrov, ocene BirdLife pa kažejo, da bi stroški dosegali kar 14 milijard evrov. Evropski parlament je ob prvem branju predloga Uredbe o finančnem instrumentu za okolje LIFE+ ugotovil, da je ohranjanje narave in biotske pestrosti treba nujno uvrstiti v uredbo kot samostojno komponento in proračun bistveno povišati, Evropska komisija pa je vztrajala pri prvotnemu predlogu. Evropska pisarna BirdLife International je zato skupaj z nevladnima organizacijama WWF in EEB začela z lobiranjem za primerno vsebino uredbe pri odločevalcih v Bruslju, evropski partnerji pa smo predloge za izboljšanje uredbe posredovali na nacionalni ravni. Tudi DOPPS se je aktivno vključil v pripravo slovenskih stališč.

Naša prizadevanja so bila uspešna, saj je Svet okoljskih ministrov 2. decembra 2005 sprejel delni politični sporazum, ki vsebinsko omogoča doseganje ciljev ohranjanja narave v EU in ustreza tudi slovenskim nacionalnim interesom, ne vsebuje pa proračunskega dela. Zato se bitka za evropske denarce za ohranjanje ogroženih živalskih in rastlinskih vrst in habitatov v okviru omrežja Natura 2000 nadaljuje.

LIFE+ bo v obdobju 2007-13 vendarle bistveno drugačen od dosedanjega programa LIFE, v okviru katerega DOPPS trenutno uresničuje dva projekta. Sredstva se bodo državam članicam dodeljevala na podlagi števila prebivalstva ter velikosti in deleža območij Natura 2000. Na ta način bo državam članicam z velikim deležem Nature 2000, kot je na primer Slovenija, dodeljenih sorazmerno več sredstev. Vsaka država bo prejela sredstva neposredno od Evropske komisije in sama razpisala projekte za sofinanciranje v določenem obsegu. Za financiranje iz LIFE+ ne bodo upravičeni ukrepi, ki se lahko financirajo iz prej omenjenih evropskih skladov, pa tudi kriteriji za pridobivanje projektov bodo zelo strogi. **NS**

7///Razstava natečajnih del za oblikovanje objektov in dopolnitev krajinske ureditve v Škocjanskem zatoku

V avli Pretorske palače v Kopru je bila 18. januarja otvoritev razstave natečajnih del

8///Primer Volovje Rebr na mizah Sveta Evrope v Strasbourgu

V Koaliciji za Volovjo reber smo začeli izgubljati zaupanje v pravno državo. V prispevku o Novicah z Volovje rebr v tej številki Sveta ptic sem na kratko že poročal o pravno spornem dejanju, ko je Ministrstvo za okolje in prostor DOPPS-u onemogočilo sodelovanje v postopku izdajanja okoljevarstvenega soglasja.

Zaradi tega smo se odločili primer internacionalizirati. Prvi korak smo napravili 22. februarja 2006, ko smo poslali pritožbo na sekretariat Bernske konvencije pri Svetu Evrope v Strasbourgu. Bernska konvencija, ki za Slovenijo velja od 1. januarja 2000, nalaga državam članicam obveznost varovanja določenih živalskih in rastlinskih vrst. Med njimi posebej tudi velike zveri. Te bi bile s postavitvijo vetrnih elektrarn na Volovji rebri še posebej prizadete. Med njimi najhuje ris, za katerega celo investitorji pripravljavci Poročila o vplivih na okolje navajajo, da utegne zaradi posega celo izumreti na področju celotne Slovenije.

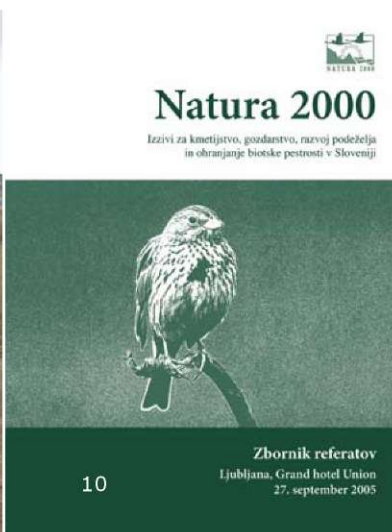
Pritožbo je poleg koalicije podpisalo še 18 nevladnih organizacij in uglednih posameznikov. V vednost smo jo poslali tudi slovenskemu ministru za okolje in prostor Janezu Podobniku in ministrici za kmetijstvo Mariji Lukačič. **TJ**

za oblikovanje objektov in dopolnitev krajinske ureditve v naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Razstavo smo organizirali v sodelovanju z Zbornico za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS). Razstavljene idejne rešitve so bile na ogled od 6. februarja.

Z javnim natečajem smo želeli pridobiti rešitev, ki bi najbolj uskladila ohranjanje narave z razvojnimi cilji za javnost odprtega rezervata, ki bo obiskovalcem omogočal kakovostno doživljanje narave s pestrim programom dogodkov in številnimi specializiranimi aktivnostmi. Med drugim bo tudi ponujal odlične možnosti za izobraževanje, opazovanje ptic in drugih živalskih in rastlinskih vrst ter polno doživljanje narave v vseh letnih časih. Parkovna infrastruktura in program rezervata bosta zasnovana tako, da bo dostopen tudi obiskovalcem s posebnimi potrebami (invalidi, slepi in slabovidni, gluhi in gluhonemi). Izvedba natečaja in razstava je del projekta »Škocjanski zatok – učilnica v naravi za vsakogar«, ki ga delno financira Evropska unija (Evropski sklad za regionalni razvoj) v okviru Programa pobude skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000-2006. Med sedmimi prispelimi elaborati je prvo nagrado v vrednosti 1,95 milijona tolarjev

9

10

12

9//Gostili smo črnogorske ornitologe

V začetku marca so v okviru partnerskega projekta »IBA for your future« v Ljubljano prišli ornitologi in novinarji iz Črne gore. Ekipa, ki se bo v Sloveniji seznanjala z mehanizmi vseevropskega naravovarstvenega omrežja Natura 2000, je bila sestavljena iz članov Centra za zaščito i proučevanje ptica Črne gore (CZIP), nevladne organizacije Educo in novinarke ter režiserja/snemalca RTV Črna gora.

Namen obiska črnogorske ekipe je bil pridobitev strokovnega znanja glede kriterijev za opredelitev Mednarodno pomembnih območij za ptice Posebnih območij varstva, priredbe mednarodnih kriterijev na nacionalni nivo, opredelitev ustrezne metodologije za izbiro najpomembnejših območij in pravno-legalnih osnov za opredelitev ter varstvo in promocijo za ptice pomembnih območij.

Udeleženci delavnice so v prvih dneh obiska spoznali več različnih ravni zaščite Posebnih območij varstva – krajinski park (Sečoveljske soline), naravni rezervat (Škocjanski zatok), regijski park (Notranjski regijski park) ter nacionalni park (Triglavski narodni park) kot tudi območja, ki so formalno vključene v vseevropsko Natura 2000, vendar so trenutno še brez organiziranega sistema zaščite ali uprave – Ljubljansko barje, Snežnik in Planinsko polje.

Drugi del delavnice je večinoma potekal v prostorih DOPPS v Ljubljani, kjer smo udeležence seznanili z različnimi vidiki in ravnmi ornitološkega naravovarstvenega dela – od osnovnega favnističnega, bolj poglobljenega varstvenega, do administrativnega, finančnega, promocijskega in varstveno-aplikativnega.

Ornitologe in naravovarstvenike je v prvem delu srečanja spremljala snemalna ekipa Radiotelevizije Črna gora, ki je posnela dokumentarec o vzpostavljanju in delovanju omrežja Natura 2000 v Sloveniji. Snemanje je omogočil sorodni projekt NVO Educo iz Podgorice. **BR**

prejel elaborat, ki so ga izdelali mag. Urša Komac, Špela Kuhar, Robert Potokar, Ajdin Bajrovič in Mateja Šetina. Po besedah Roberta Potokarja skuša njihov elaborat vzpostaviti stik med naravo in arhitekturo. Zaradi tega so izhajali iz trstičja ter vse objekte vzeli kot gnezda v trstičju.

Idejna zasnova za oblikovanje objektov bo podlaga za pripravo gradbene dokumentacije. Na osnovi slednje bomo lahko za graditev pridobili potrebna finančna sredstva iz evropskih skladov. V prihodnjih nekaj letih bomo tako zgradili vso potrebno infrastrukturo za obiskovalce: informacijski center, osrednjo opazovalnico, opazovalnico pod ankaransko vpadnico, objekt ob vstopu z ankaranske vpadnice, pa tudi hlev z oboro

za pašne živali. Učne poti z mlakami in opazovališči pa bodo zgrajene že letos v okviru potekajočih projektov, sofinanciranih iz evropskih programov.

Poleg ohranjanja in zagotavljanja večje biotske raznovrstnosti bo Škocjanski zatok pripomogel tudi k večji kakovosti življenja prebivalcev Kopra in okoliških krajev. Ureditev naravnega rezervata bo poudarila izjemen ekološki in krajinski pomen Škocjanskega zatoka ter bo prispevala k povečanju dodane vrednosti mesta Koper s prostorskega vidika, ki ga rezervat v urbanem okolju nedvomno prinaša. **TO**

10//Izšel je zbornik referatov s konference o izzivih Nature 2000 v Sloveniji

V začetku marca smo izdali zbornik referatov, predstavljenih na konferenci o izzivih Nature 2000 v Sloveniji. Konferenca je potekala v Ljubljani 27. septembra 2005 v prostorih Grand hotela Union. Namen konference je bil predvsem soočiti predstavnike različnih državnih in drugih odgovornih ustanov ter v visokem strokovnem krogu predstaviti različna sektorska izhodišča in razmišljanja glede celostnega razvoja posebnih varstvenih območij Natura 2000 v Sloveniji.

Na konferenci so s svojimi strokovnimi referati sodelovali predstavniki Evropske komisije, Ministrstva RS za okolje in prostor, Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, Sveta RS za trajnostni razvoj, Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, Zavoda RS za varstvo narave, Zavoda za gozdove Slovenije, mednarodne organizacije BirdLife International, Royal Society for the Protection of Birds iz Velike Britanije in Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia). Strokovni referati so zdaj združeni v zborniku konference, ki je izšel v omejeni nakladi, zato pa bo njegova vsebina dostopna v digitalni obliki na spletni strani www.ptice.org. **AM**

11//Notranjska sekcija DOPPS

Zimsko štetje vodnih ptic je dogodek, ki meni pomeni začetek novega ornitološkega leta. Notranjska sekcija vedno pripravi skupinsko štetje na Cerknškem jezeru in tako združimo

prijeten izlet s koristnim delom. Vedno se nam pridružijo tudi kolegi iz drugih sekcij in celo takšni, ki niso člani društva. Letos nas je sedemnajst opazovalo in štel zimsko perjad. Seveda smo člani Notranjske sekcije tudi posamezno preštevali vodne ptice na kraških poljih.

Poleg tega izleta smo letos v sodelovanju z Notranjskim regijskim parkom organizirali že dve predavanji. Vsak tretji četrtek v mesecu se člani notranjske sekcije zberemo na največkrat ornitološko obarvanem predavanju. Na uvodnem predavanju v letošnjem letu nam je Lara Jogan Polak predstavila Natura 2000 na Notranjskem. Predavateljica nam je zelo slikovito posredovala nekaj splošnih informacij o evropskem ekološkem omrežju Natura 2000 in Cerknškem jezeru kot sestavnem delu tega omrežja. Zaradi aktualne teme je to predavanje vzbudilo veliko pozornosti tudi med širšo publiko. Predavanja se je udeležilo več kot petdeset navdušencev iz bližnje in daljne okolice.

Slavko Polak pa nam je mesec dni kasneje opisal svojo udeležbo na mednarodni speleobiološki konferenci v osrednji indijski državi Chhattisga. Seveda nam je predstavil tudi ptice, ki jih je srečal na svoji poti. Kot odličen in duhovit predavatelj nam je pripovedoval še o mnogoterih stvareh, ki jih je priložnostno srečal. Tudi ta večer se nas je zbralo več kot petdeset.

Do poletja se bomo še dvakrat srečali na predavanjih, potem pa nas čakajo izleti in akcije. Se vidimo! **LK**

12//S srednješolci o Naturi 2000

Sredi marca smo za tri razrede drugega letnika Tehniškega šolskega centra v Kranju pripravili predavanja o pomenu varstva narave, omrežju Natura 2000 in seveda o pticah, ki živijo na teh območjih. Dijaki so z zanimanjem sprejemali informacije, ki so bile za večino nekaj novega.

DOPPS je v okviru projekta Natura 2000 in EU – nova priložnost za vas (financira ga Evropska komisija, direktorat za širitev) doslej med drugim pripravil kar nekaj izobraževalnih aktivnosti za mlade. Jeseni smo tako skupaj s študenti geografije raziskovali Ljubljansko barje, mlade ornitologe smo peljali na ekskurzijo na

zadrževalnik Medvedce in glinokope pri Pragerskem, ki so prav tako v območju Natura 2000, pripravili smo naravoslovne dneve za srednješolce, nekaj jih je še v načrtu. Že v prihodnjem mesecu bomo pripravili še eno delavnico za študente.

Prav mladi z največjim zanimanjem sprejemajo informacije o pticah, naravi in naravovarstvu, čeprav – posebej srednješolcem – mnogokrat odpiramo čisto nov pogled na svet. Prepričani pa smo, da so prav mladi tisti, ki bodo znali razumeti, kako ključnega pomena je ohranjanje narave ne le za ptice, temveč tudi za nas. **MA**

13//Delavnica »Monitoring mednarodno pomembnih območij za ptice (IBA)« v Lizboni

Glavna tema delavnice, ki je med 12. in 17. marcem potekala v Lizboni, je bila zagotoviti ustrezen monitoring stanja habitatov in ključnih populacij ptic na mednarodno pomembnih območjih za ptice (IBA). Na delavnici smo predstavniki IBA koordinatorjev pri evropskih partnerjih BirdLife International pod vodstvom evropskega in globalnega sekretariata zveze natančno preučili možnosti za monitoring območij.

Leta 2000 smo v prvi monografiji DOPPS objavili seznam 14 mednarodno pomembnih območij za ptice (IBA) v Sloveniji. V naslednji monografiji je bil seznam dopolnjen na 25 območij. Slednja pomenijo najpomembnejšo in najbogatejšo naravno dediščino ptic in njihovih habitatov, ki smo jo sedanjí prebivalci dežele nasledili od svojih prednikov.

S samim imenovanjem IBA (kasneje jih je večina dobila tudi status posebnih zaščitnih območij – SPA v okviru naravovarstvenega omrežja Natura 2000) pa zgodbe ni preprosto konec. S tem ko smo zarisali meje območij, smo dobili kartografsko osnovo za legalno varstvo najbolj ogroženih ptic in njihovih habitatov na teh območjih.

Naslednji koraki? Zagotoviti ustrežno varstvo, ponuditi sonaravne razvojne možnosti, uskladiti občinsko razvojne načrte in nacionalne kmetijske programe z doseganjem ugodnega ohranitvenega stanja območij itd.

V organizaciji BirdLife International se

posredno in neposredno zavzemamo (kot enakopravni partner to namreč počne tudi DOPPS) za doseganje vsega omenjenega. Osnova, obenem pa tudi tema delavnice, ki je med 12. in 17. marcem potekala v glavnem mestu Portugalske, pa je zagotoviti ustrezen monitoring stanja habitatov in ključnih populacij ptic na IBA. Le z rednim spremljanjem območij bomo ugotavljali, ali je varstvo sploh učinkovito in kakšne morebitne nevarnosti grozijo območju.

Na delavnici, ki je potekala v prijetnem okolju inštitutnega centra Gulbenkian v Lizboni, smo predstavniki koordinatorjev IBA pri evropskih partnerjih BirdLife International pod vodstvom evropskega in globalnega sekretariata zveze natančno preučili možnosti za monitoring območij. Ta obsega spremljanje stanja populacij in habitatov na območjih, spremljanje potencialnih in obstoječih groženj in podobno. Kriteriji za spremljanje stanja IBA bodo poenoteni povsod v Evropi, zbrani bodo v posebej pripravljeni bazi podatkov ter vsakih nekaj let objavljeni v posebni publikaciji zveze BirdLife International.

Pomemben rezultat delavnice je tudi odločitev glede načina določanja t.i. ugodnega ohranitvenega stanja – določanja velikosti populacij posameznih ključnih vrst ptic na IBA, ki ponazarjajo optimalno populacijsko kapaciteto na posameznem IBA. To je pomembno orodje za naravovarstvena prizadevanja. Določili smo tudi objektivni način ocenjevanja ogroženosti IBA, ki bo državi in DOPPS zelo pomagal pri sanaciji problemov oziroma postavljanju prioritet pri načrtovanju in uresničevanju naravovarstvenih akcij. **BR**

14//Sodelovanje DOPPS-a v projektu Phare v Topli

Društvo sodeluje kot partner v projektu Phare Krajinski park Topla, ki se je začel lani jeseni in bo trajal leto dni. Ena izmed osnovnih nalog našega dela projekta je priprava smernic za načrt upravljanja vrst ptic, v okviru katerih je Topla opredeljena kot del Posebnega območja varstva (SI 5000024 Kamniško-Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke). Ptice Tople poznamo zelo dobro, saj je bila prav Topla izhodišče skupinskega popisa NOAGS leta 2004. Topla pa ni samo topla, v bistvu

je vroča točka znotraj območja SPA, saj v njej gnezdi prav vse kvalifikacijske vrste, zaradi kateri je bilo celotno območje SPA sploh opredeljeno. To so sokol selec (*Falco peregrinus*), belka (*Lagopus mutus*), ruševcec (*Tetrao tetrix*), gozdni jereb (*Bonasa bonasia*), divji petelin (*Tetrao urogallus*), mali skovik (*Glaucidium passerinum*) in kocočni čuk (*Aegolius funereus*). Od ciljnih vrst smo leta 2005 v projektu popisali še gozdnega jereba, saj ga je s spomladanskimi popisi težko zaobjeti. Podatki z vseh popisov bodo osnova za pripravo naravovarstvenih smernic.

Pri projektu pa bomo zagotovili tudi fotografske vsebine na temo ptic in sodelovali v akcijah, povezanih z informiranjem, izobraževanjem in osveščanjem ciljnih skupin.

Nosilec projekta je Občina Črna na Koroškem, v partnerstvu pa je tudi Zavod za varstvo narave. Vsi smo k projektu pristopili z velikim navdušenjem in ciljem, da projekt pomembno vpliva k blaginji ljudi in narave tega območja. **TM**

15//Odziv na pojav HPAI v Sloveniji

Pojav visoko patogene aviarne influence (HPAI) pri prostoživečih pticah februarja letos je v Sloveniji sprožil velik medijski odziv. Na društvu smo bili pripravljeni, saj smo dogajanja na temo ptičje gripe intenzivno spremljali že od jeseni. Skupaj s Prirodoslovnim muzejem Slovenije, kjer je delo vodil dr. Tomi Trilar, smo bili v stalni navezi z Veterinarsko upravo RS. Pozornost, ki je bila vseskozi namenjena reki Dravi, se je izkazala za upravičeno, saj je virus v Sloveniji izbruhnil prav tam. DOPPS-ov odlični vpogled v stanje ptičjih populacij se je izkazal kot izredno pomemben pri razumevanju razlogov za okužbe in napovedih njihovega širjenja. V času izbruha smo aktivno sodelovali z Državnim središčem za nadzor bolezni, ki se je pri ukrepih pogosto odločal ravno na podlagi naših podatkov in argumentov. Stanje na terenu bomo pozorno naprej spremljali tudi v prihodnje. Aktivno sodelovanje z mediji in odgovarjanje na ornitofon se je izkazalo za zelo pomembno, saj smo tako preprečili napačno razumevanje vloge prostoživečih ptic in pretiran strah pred morebitnimi okužbami človeka, s tem pa marsikatero ptico rešili gotovega pregona. **TM**

Luciano

Tatjana

VSE TE ČAKA.

Naročniško prodajna akcija Penzion plus

Vsi upokojeni ali starejši od 60 let lahko izberete prijazen **Samsung X200** z izpisom velikih števil na zaslonu ali **Sony Ericsson K300i** z možnostjo snemanja videoposnetkov. Na naročniško razmerje Penzion plus lahko **vežete do štiri družinske bonuse** in si tako zagotovite do **400 SIT popusta pri mesečni naročnini**.

To razmerje lahko sklenejo tudi polnoletni prejemniki invalidskega nadomestila (na odločbi SPIZ oziroma zadnjem odrezku SPIZ je šifra 01 ali 09).

* Ceni vključujeta DDV. Akcija traja do odprodaje zalog. Pogoji: sklenitev/podajljanje naročniškega razmerja Penzion plus za **12 mesecev**. Velja za vse, ki nimate veljavnih aneksov, podpisanih pred 5. 2. 2005, oziroma nimate veljavnega aneksa GSM št. 8/2005.

Samsung X200
4.900 SIT*

Sony Ericsson K300i
9.900 SIT*

+ dežnik za dva

ŽIVLJENJE NISO LE BESEDE

WWW.MOBITEL.SI